

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Marjuta ŽEPIČ

PREPOZNAVANJE TELESNE GOVORICE PRI PSIH

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Marjuta ŽEPIČ

PREPOZNAVANJE TELESNE GOVORICE PRI PSIH

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

IDENTIFYING THE BODY LANGUAGE IN DOGS

GRADUATION THESIS
University studies

Ljubljana, 2016

S tem diplomskim delom končujem univerzitetni študij kmetijstva – zootehniko. Delo je bilo opravljeno na Biotehniški fakulteti, Oddelek za zootehniko na Enoti za rejo družnih živali, Univerze v Ljubljani in preko spletnega portala 1KA spletne ankete.

Komisija za študij 1. in 2. stopnje Oddelka za zootehniko je za mentorico diplomskega dela imenovala doc. dr. Dušanko Jordan.

Recenzentka: prof. dr. Tatjana Pirman

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Peter DOVČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Članica: doc. dr. Dušanka JORDAN
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Članica: prof. dr. Tatjana PIRMAN
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Datum zagovora:

Podpisana izjavljam, da je naloga rezultat lastnega dela. Izjavljam, da je elektronski izvod identičen tiskanemu. Na univerzo neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve avtorskega dela v elektronski obliki in reproduciranja ter pravico omogočanja javnega dostopa do avtorskega dela na svetovnem spletu preko Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete.

Marjuta Žepič

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Dn
DK	UDK 636.045(043.2)=163.6
KG	psi/telesna govorica
KK	AGRIS/
AV	ŽEPIČ, Marjuta
SA	JORDAN, Dušanka (mentorica)
KZ	SI – 1230 Domžale, Groblje 3
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko
LI	2016
IN	PREPOZNAVANJE TELESNE GOVORICE PRI PSIH
TD	Diplomsko delo (Univerzitetni študij)
OP	XI, 80 str., 2 pregl., 63 sl., 1 pril., 40 vir.
IJ	sl
JI	sl/en
AI	Raziskava je bila izvedena s pomočjo anketnega vprašalnika, katerega je ustrezno rešilo 486 anketirancev. Rezultati ankete so pokazali, da je splošno poznavanje pasje govorice slabo. Anketiranci so v povprečju pravilno odgovorili na zgolj $60,15 \pm 20,17$ % vprašanj. Spol in okolje bivanja anketirancev niso značilno vplivali na pravilno prepoznavanje pasje govorice ($p > 0,05$), medtem ko so bile značilne razlike med starostnimi skupinami ($p=0,009$), tistimi, ki imajo izkušnje s psi, in tistimi, ki teh izkušenj nimajo ($p=0,014$). V povprečju so boljše odgovarjali tisti z izkušnjami. Ravno tako so značilno bolje prepoznali telesno govorico psov tisti, ki so imeli izkušnje z večjimi psi, kot tisti, ki so imeli le manjše pse ($p=0,014$). Anketiranci so se pri poznavanju splošnih oblik telesne govorice psov (pozoren, igriv, agresiven, vesel in preplašen pes) odrezali zelo dobro. Več težav so imeli pri prepoznavanju kompleksnejših oblik pasjega izražanja (ločevanje agresivnosti kot posledico dominance ali kot posledico strahu). Slabo so odgovarjali na vprašanja, kjer je bil prikazan pes, ki je bodisi vznemirjen, bodisi v stresu, ravno tako slabo so prepoznali miritvene signale. Kar se tiče čustev, se je izkazalo, da so osnovna čustva (strah, veselje, ljubezen...) dobro poznana, toda mnogi ne vedo, da psi premorejo tudi gnus. Ravno tako večina ljudi psom pripisuje čustva, ki jih premorejo zgolj ljudje. Sem sodi predvsem ljubosumje, krivda, zaskrbljenost in ponos. Sklepno torej ugotavljamo, da imajo največji pomen pri prepoznavanju telesne govorice psov predvsem izkušnje, in sicer predvsem z večjimi psi.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn

DC UDC 636.045(043.2)=163.6

CX dogs/body language

CC AGRIS/

AU ŽEPIČ, Marjuta

AA JORDAN, Dušanka (supervisor)

PP SI – 1230 Domžale, Groblje 3

PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Animal Science

PY 2016

TI IDENTIFYING THE BODY LANGUAGE IN DOGS

DT Graduation Thesis (University studies)

NO XI, 80 p., 2 tab., 63 fig., 1 ann., 40 ref.

LA sl

AL sl/en

AB The research was made with the help of questionnaire, which was successfully finished by 486 people. Results showed that the knowledge of dog's body language is poor. The respondent answered correctly on just 60.15 ± 20.17 % of questions. Sex and the living environment did not significantly influence on putting the correct answers ($p > 0.05$). However significant differences were shown among age of participants ($p=0.009$), those who has experience, and those who do not have ($p=0.014$). On average best results were given by those who have experience. Significant differences were also shown regarding the experience with larger or smaller breeds ($p=0.014$), those with the experience with larger breeds, had on average better results than those who have experience with smaller breeds. The questionnaires have really good results in recognizing the dog's body language being playful, alert, aggressive, happy and frightened. They have bigger problems in identifying the complex form of expression of the dog like knowing the differences of aggression, resulting in the dominance or fear. They did the poor job where the dog was shown as restless, in stress or knowing calming signals from the dog. As a matter of recognizing the basic feelings the knowing was really good, but many of respondent do not know that the dogs are able to have a feeling of disgust. It is also a common thinking that the dogs are able to have the same feelings than humans. In this case this is jealousy, guilt, concern and pride. On the basis of our results we can conclude that the biggest factor knowing the dog's body language is in experience, especially with bigger breeds.

KAZALO VSEBINE

str.

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA.....	III
KEY WORDS DOCUMENTATION.....	IV
KAZALO VSEBINE	V
KAZALO PREGLEDNIC	VIII
KAZALO SLIK	IX
1 UVOD.....	1
2 PREGLED OBJAV	3
2.1 PES SKOZI ZGODOVINO.....	3
2.1.1 Izvor in predniki domačega psa	3
2.1.2 Udomačitev psa	5
2.1.3 Človek in pes skozi čas	5
2.2 KOMUNIKACIJA PSA Z OKOLJEM	6
2.2.1 Voh	6
2.2.2 Sluh.....	7
2.2.3 Vid... ..	7
2.2.4 Okus in tip	7
2.3 SPOSOBNOST RAZUMEVANJA PSOVI.....	8
2.4 ČUSTVA PSOVI	9
2.5 TELESNA GOVORICA PSOVI	12
2.5.1 Govorica obraza.....	13
2.5.1.1 Gobec.....	14
2.5.1.2 Usmerjenost glave	16
2.5.1.3 Govorica oči	16
2.5.1.3.1 Zenice.....	17
2.5.1.3.2 Smer pogleda	17
2.5.1.3.3 Oblika oči in položaj obraznih lis.....	18

2.5.1.4	Govorica uhljev	19
2.5.2	Govorica repa	20
2.5.3	Govorica telesa	22
2.5.3.1	Izražanje nadrejenosti	23
2.5.3.2	Izražanje podrejenosti	24
2.5.3.3	Defenzivna in agresivna grožnja	26
2.5.3.4	Izražanje strahu in znaki stresa	27
2.5.3.5	Prijaznost, zadovoljstvo in igra	28
2.5.3.6	Pozornost	30
2.5.4	Verbalna govorica	31
3	MATERIAL IN METODE	33
3.1	ZBIRANJE PODATKOV	33
3.2	STATISTIČNA OBDELAVA PODATKOV	35
4	REZULTATI Z RAZPRAVO	36
4.1	VPLIVI NA PREPOZNAVANJE TELESNE GOVORICE PSOV	36
4.2	PREPOZNAVANJE TELESNE GOVORICE PSOV PO VPRAŠANJIH	39
4.2.1	Nevtralne telesne drže psa	39
4.2.1.1	Prepoznavanje veselega in sproščenega psa (vprašanje št. 17)	39
4.2.1.2	Prepoznavanje psa, ki vabi k igri (vprašanje št. 13)	41
4.2.1.3	Prepoznavanje pozornega psa (vprašanje št. 16)	42
4.2.1.4	Prepoznavanje psa, ki se preteguje in zeha (vprašanje št. 30)	43
4.2.2	Dominantne in agresivne telesne drže psa	44
4.2.2.1	Prepoznavanje grožnje pri psu (vprašanje št. 14)	44
4.2.2.2	Prepoznavanje dominantnega psa (vprašanje št. 28)	45
4.2.2.3	Prepoznavanje dominantno agresivnega psa (vprašanje št. 19)	47
4.2.2.4	Prepoznavanje agresivnega psa zaradi strahu (vprašanje št. 25)	48
4.2.3	Strah in podrejene telesne drže psa	50
4.2.3.1	Prepoznavanje strahu in nesigurnosti pri psu (vprašanje št. 22)	50
4.2.3.2	Prepoznavanje podrejenega psa (vprašanja št. 11 in 31)	51
4.2.3.3	Prepoznavanje podrejenosti v odnosu mati-mladič (vprašanje št. 21)	54

4.2.3.4	Prepoznavanje podrejenosti v odnosu dveh odraslih psov (vprašanje št. 29)	56
4.2.3.5	Prepoznavanje podrejenosti z lizanjem (vprašanje št. 26)	57
4.2.3.6	Prepoznavanje podrejenega "nasmeha" (vprašanje št. 23)	58
4.2.4	Vznemirjenost in stres pri psih (miritveni signali)	60
4.2.4.1	Prepoznavanje vznemirjenega/zaskrbljenega psa (vprašanje št. 12).....	60
4.2.4.2	Prepoznavanje vznemirjenega psa ob prisotnosti človeka (vprašanje št. 27).....	61
4.2.4.3	Prepoznavanje stresa v obliki zehanja (vprašanje št. 20)	62
4.2.4.4	Prepoznavanje stresa v obliki oblizovanja (vprašanje št. 18).....	64
4.2.4.5	Prepoznavanje nelagodja pri psu (vprašanja št. 24 in 15).....	65
4.2.4.6	Prepoznavanje miritvenega signala dajanja tace (vprašanje št. 32)	68
4.3	PREPOZNAVANJE PRAVILNIH ČUSTEV PRI PSIH	69
5	SKLEPI.....	72
6	POVZETEK	74
7	VIRI.....	76
	ZAHVALA	
	PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Preglednica 1: Število in delež pravilno odgovorjenih anket glede na spol, starost, kraj bivanja, izkušnje s psi in izkušnje glede na velikost psa.....	34
Preglednica 2: Opisna statistika deleža pravilno odgovorjenih vprašanj o telesni govorici psov glede na posamezen vpliv in njegova statistična značilnost.....	38

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Predniki današnjega psa (Camargo 2012).....	3
Slika 2: Sorodniki psa (Harris, 2006)	4
Slika 3: Shematski prikaz razvoja čustev pri psih v primerjavi s človekom (Coren, 2013) 10	10
Slika 4: Razlika med prijaznim (levo) in nevarnim (desno) psom (Guida, 2014).....	15
Slika 5: Mimika psa (Understanding dog..., 2011).....	16
Slika 6: Osnovna govorica oči (Harstinedog, 2015).....	17
Slika 7: Pogled z beločnico v obliki polmeseca (Schneider, 2014)	18
Slika 8: Osnovni položaji ušes (Design lab creative studio, 2012)	20
Slika 9: Osnovne drže repa (Design lab creative studio, 2012).....	22
Slika 10: Tipičen primer dominance desnega psa nad levim (Coren, 2001).....	23
Slika 11: Podrejenost (Coren, 2001)	24
Slika 12: Sprememba položaja telesa v sorazmerju z naraščanjem nadrejenosti oziroma podrejenosti (Coren, 2001).....	25
Slika 13: Razlika v položaju telesa med defenzivno (levo) in agresivno (desno) grožnjo (Coren, 2001).....	26
Slika 14: Spremembe v obrazni mimiki glede na naraščajočo stopnjo agresije/strahu (Savage in Mech, 1988).....	27
Slika 15: Znaki stresa pri psih (ASPA, 2013)	28
Slika 16: Zadovoljen pes (foto: M. Žepič)	29
Slika 17: Vabljenje k igri (Design lab creative studio, 2012)	30
Slika 18: Pozoren pes (Coren, 2001).....	30
Slika 19: Prepoznavanje veselega in sproščenega psa (vprašanje št. 17).....	40
Slika 20: Prepoznavanje veselega in sproščenega psa glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 17).....	40
Slika 21: Prepoznavanje psa, ki vabi k igri (vprašanje št. 13).....	41
Slika 22: Prepoznavanje psa, ki vabi k igri glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 17).....	42
Slika 23: Prepoznavanje pozornega psa (vprašanje št. 16).....	42

Slika 24: Prepoznavanje pozornega psa glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 16).....	43
Slika 25: Prepoznavanje psa, ki se preteguje in zeha (vprašanje št. 30).....	43
Slika 26: Prepoznavanje psa, ki se preteguje in zeha glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 30).....	44
Slika 27: Prepoznavanje grožnje pri psu (vprašanje št. 14).....	45
Slika 28: Prepoznavanje grožnje pri psu glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 14)	45
Slika 29: Prepoznavanje dominantnega psa (vprašanje št. 28).....	46
Slika 30: Prepoznavanje dominantnega psa glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 28).....	46
Slika 31: Prepoznavanje dominantno agresivnega psa (vprašanje št. 19)	47
Slika 32: Prepoznavanje dominantno agresivnega psa glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 19).....	48
Slika 33: Prepoznavanje agresivnega psa zaradi strahu (vprašanje št. 25).....	49
Slika 34: Prepoznavanje agresivnega psa zaradi strahu glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 25).....	50
Slika 35: Prepoznavanje strahu in nesigurnosti pri psu (vprašanje št. 22)	51
Slika 36: Prepoznavanje strahu in nesigurnosti pri psu glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 22).....	51
Slika 37: Prepoznavanje podrejenosti v primeru dveh psov (vprašanje št. 11).....	52
Slika 38: Prepoznavanje podrejenosti v primeru enega psa (vprašanje št. 31).....	52
Slika 39: Prepoznavanje podrejenosti v primeru dveh psov glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 11)	53
Slika 40: Prepoznavanje podrejenosti v primeru enega psa psa glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 31)	54
Slika 41: Prepoznavanje podrejenosti v odnosu mati - mladič (vprašanje št. 21).....	55
Slika 42: Prepoznavanje podrejenosti v odnosu mati - mladič glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 21)	55
Slika 43: Prepoznavanje podrejenosti v odnosu dveh odraslih psov (vprašanje št. 29)	56
Slika 44: Prepoznavanje podrejenosti v odnosu dveh odraslih psov glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 29)	57

Slika 45: Prepoznavanje podrejenosti z lizanjem (vprašanje št. 26)	57
Slika 46: Prepoznavanje podrejenosti z lizanjem glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 26)	58
Slika 47: Prepoznavanje podrejenega "nasmeha" (vprašanje št. 23)	59
Slika 48: Prepoznavanje podrejenega "nasmeha" glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 23)	59
Slika 49: Prepoznavanje vznemirjenega/zaskrbljenega psa (vprašanje št. 12).....	60
Slika 50: Prepoznavanje vznemirjenega/zaskrbljenega psa glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 12)	61
Slika 51: Prepoznavanje vznemirjenega psa ob prisotnosti človeka (vprašanje št. 27)	61
Slika 52: Prepoznavanje vznemirjenega psa ob prisotnosti človeka glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 27)	62
Slika 53: Prepoznavanje stresa v obliki zehanja (vprašanje št. 20)	63
Slika 54: Prepoznavanje stresa v obliki zehanja glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 20)	63
Slika 55: Prepoznavanje stresa v obliki oblizovanja (vprašanje št. 18).....	64
Slika 56: Prepoznavanje stresa v obliki oblizovanja glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 18).....	65
Slika 57: Prepoznavanje nelagodja pri psu v objemu odrasle osebe (vprašanje št. 24)	66
Slika 58: Prepoznavanje nelagodja pri psu v objemu odrasle osebe glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 24)	66
Slika 59: Prepoznavanje nelagodja pri psu v objemu otroka (vprašanje št. 15).....	67
Slika 60: Prepoznavanje nelagodja pri psu v objemu otroka glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 15)	67
Slika 61: Prepoznavanje miritvenega signala dajanja tace (vprašanje št. 32)	68
Slika 62: Prepoznavanje miritvenega signala dajanja tace glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 32)	69
Slika 63: Prepoznavanje čustev pri psih (vprašanje št. 33)	71

1 UVOD

V Sloveniji je bilo v Centralnem registru psov dne 04.05.2016 registriranih 222.795 psov, od tega jih približno 10 % živi v Ljubljani. Skrb vzbujajoč podatek je, da z naraščanjem števila psov narašča tudi število psov, ki imajo status nevarnega psa. V zadnjih 7 letih je to število poskočilo iz 274 na kar 2055 (Cesar, 2016). Nič manj pomemben ni podatek, da je v letu 2014 preko zavetišča Gmajnice 62 psov iskalo nov dom, kar je za 100 % več kot leto poprej. Kot razlog za iskanje novega doma je pogosto navedena tudi neobvladljivost psa (Letno poročilo..., 2015). Tako se poraja vprašanje, ali je razlog za neobvladljivost psa ter za vedno večje število psov s statusom nevarnega psa tudi v tem, da ljudje ne poznajo potreb, obnašanja in tudi same telesne govorice psov. Vse prepogosto smo namreč lahko priča, da lastniki in ne nazadnje tudi ljudje, ki se vsakodnevno srečujejo s psi, ne prepoznajo ali pa si popolnoma narobe razlagajo sporočila, ki jim jih pes posreduje s svojo telesno govorico. Zidar (1991) pravi, da bi se ljudje morali zavedati, da psi ne razmišljajo in ne čutijo enako kot človek. Ravno tako ne razlikujejo med tem, kaj je prav in kaj ne. Posledično prihaja do nepotrebnih nesoglasij med človekom in psom, v hujših primerih celo do napadov in tudi ugrizov.

Psi spadajo med ene izmed najbolj inteligentnih domačih živali, svojo čustveno stanje znajo zelo dobro pokazati preko telesne govorice (s pomočjo repa, uhljev, gobca, dlake...), zato je izredno pomembno, da se le-te, kot njihovi najboljši prijatelji in partnerji, naučimo. Bolj kot bomo poznali njihovo govorico telesa, lažje se bomo znašli v različnih situacijah in pravilneje bomo nanje tudi odreagirali (Pribečević, 2015). Poleg tega imajo psi bogat repertoar glasovnih izrazov, s pomočjo katerih se sporazumevajo med seboj, kar nam lahko ravno tako pomaga pri pravilnem prepoznavanju čustvenega stanja psa (Falappi, 2006).

Tudi sama sem se ob dolgoletnem in aktivnem ukvarjanju tako s svojimi kot tudi tujimi psi srečevala s številnimi lastniki in tudi ljudmi, ki nimajo psa. Pri tem sem spoznavala, kaj o psih vedo in predvsem česa vse ne. Vse zgoraj navedeno me je pripeljalo k ideji, da to temo nekoliko bolj poglobljeno raziščem in premislim v svoji diplomski nalogi.

Hipoteze, ki smo jih postavili so:

- Spol in starost ne vplivata na prepoznavanje telesne govorice psov.
- Posamezniki iz urbanega okolja bolje prepoznajo telesno govorico psov, kot tisti iz ruralnega.
- Posamezniki, ki imajo izkušnje s psi, bolje prepoznajo njihovo telesno govorico, kot tisti, ki teh izkušenj nimajo. Izmed teh z izkušnjami pa posamezniki, ki imajo izkušnje z večjimi psi, bolje prepoznajo telesno govorico psov, kot tisti, ki imajo izkušnje le z majhnimi psi.
- Posamezniki najpogosteje pravilno prepoznajo agresivnega, veselega in prestrašenega psa. Slabše pa prepoznajo psa v stresu, psa ki je nervozen oziroma razburjen in njegove miritvene signale.
- Posamezniki psom pogosto pripišejo tudi tista čustva, ki so značilna le za ljudi, ne pa tudi za pse, jih torej "počlovečijo".

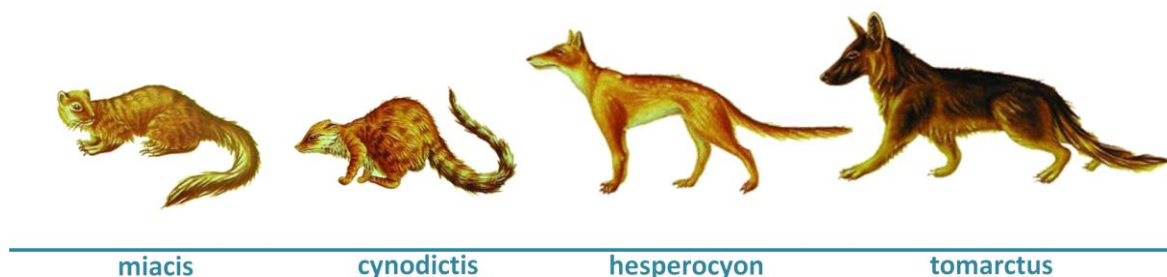
V osnovi nas je torej zanimalo, koliko in če sploh ljudje poznajo oziroma prepoznajo telesno govorico psov, katere so najbolj prepoznane oblike obnašanja in katere so tiste, ki jih ljudje slabo poznajo. Obenem pa nas je tudi zanimalo, katera čustva ljudje pripisujejo psom.

2 PREGLED OBJAV

2.1 PES SKOZI ZGODOVINO

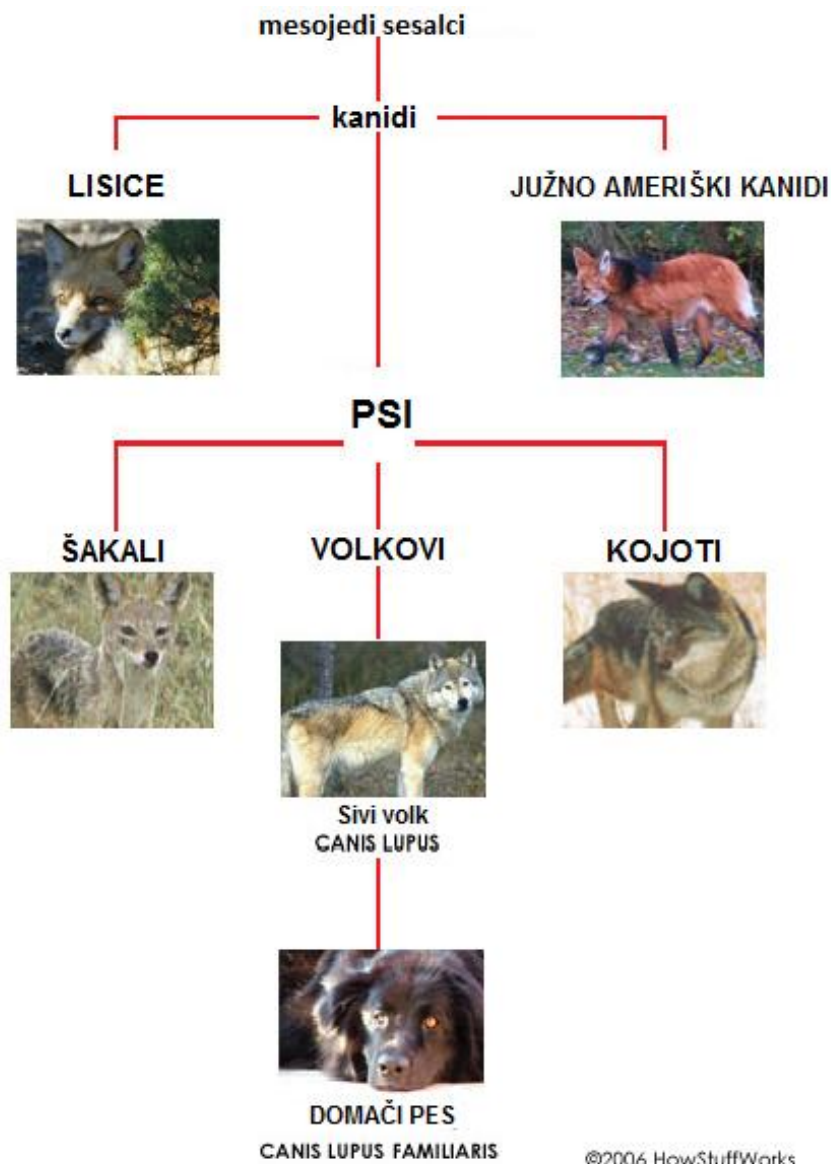
2.1.1 Izvor in predniki domačega psa

Prvi daljni predniki psa (slika 1), so se pojavili že pred 60 milijoni let, ko je v terciarju živila podlasic podobna žival, prednica psov, medvedov, hijen, mačk, podlasic in rakunov. Poimenovali so jo *miacis*. Imela je zobe mesojedov in majhne možgane. Hodila je po stopalih, kakor dandanes hodijo medvedje in jazbeci. Njeni sodobniki so bili manj inteligentni primitivni mesojedci, poimenovani *kreodonti*, vendar so ti izumrli pred 20 milijoni let (Falappi, 2006). Prvi primitivni psi so se razvili iz omenjenih *miacisov* pred 35 milijoni let v oligocenski dobi. Znanih je več kot 40 različnih vrst primitivnih psov. Preživeli so le tisti, ki so spominjali na psa. Pred 20 milijoni let, v miocenski dobi, je že živila pravemu psu podobna žival, imenovana *mesocion* (Taylor, 1993). Pred približno 12 milijoni let pa se je pojavil *cynodictis*, iz katerega se je razvil *tomarctus*, glavni prednik vseh kanidov (Coren, 2010). Prvi pravi *Canis* se je pojavil v pliocenski dobi pred sedmimi do osmimi milijoni let. Ta je že hodil po prstih, kar je tudi njegova poglobljena značilnost. Neposredni prednik današnjega volka in psa je etruški volk. Živel je v kvartarni dobi, ki se je začela pred milijon leti (Taylor, 1993).

Slika 1: Predniki današnjega psa (Camargo, 2012)

Pes spada v družino kanidi (*Canidae*), kamor sodijo tudi volkovi, šakali, divji psi, kojoti in lisice (slika 2). Skupno jim je, da imajo dolge ozke glave z dolgimi čeljustmi in številne, različno oblikovane zobe. Predvsem so značilni podočniki, ki so namenjeni ubijanju plena. V vsaki čeljusti najdemo po 6 majhnih sekalcev. Kočniki so se razvili v tako imenovane derače, ki omogočajo trganje mesa in drobljenje hrustanca, pa tudi kosti. V večini spadajo kanidi v skupino zveri (*Carnivora*). Njihova značilnost je, da so plenilci, ki so razvili posebne tehnike lova na živali, s katerimi se prehranjujejo (Marcon in Mongini, 1986).

Slika 2: Sorodniki psa (Harris, 2006)

Kanidom je skupno tudi, da imajo širok prsni koš in ozek pas (Taylor, 1993), kar jim omogoča hiter tek (Coren, 2010). Vsi imajo močne sposobnosti zaznavanja vonjav in dober sluh. Med najpomembnejše skupne značilnosti štejemo lastnost, da se lahko pariyo med seboj in imajo plodne potomce (Taylor, 1993). Poleg tega vsi uporabljajo podobne načine sporazumevanja, uporabljajo enake telesne in obrazne signale, ravno tako vsi tulijo in znajo lajati (Coren, 2010).

2.1.2 Udomačitev psa

O »nastanku« psa je mnogo teorij. V 19. stoletju je Darwin zagovarjal teorijo, da so predniki psa volk, lisica in šakal. Menil je, da so ljudje udomačili vse te vrste in jih kasneje križali med seboj (Taylor, 1993). Genetiki so kasneje ugotovili, da pes izhaja le iz volka, z raziskovanjem pasje in volčje DNK so odkrili, da sta se vrsti razšli pred 40.000 do 100.000 leti (Fogle in Holden, 2009). Na to, da so današnji psi potomci volkov, kažejo tudi dejstva, da imajo oboji enako zobovje, enak vzorec beljakovin v krvi, enako težko in histološko zgrajeno nadledvično žlezo in podobno grajene velike možgane (Klever, 1995).

Začetki udomačitve današnjih psov naj bi se pričeli na Srednjem vzhodu. Ena izmed teorij trdi, da so ljudje volkove sprva lovili za hrano, mladiče pa nosili domov in jih vzrejali. Druga teorija pa navaja, da naj bi ljudje pričeli z udomačevanjem volkov, ki so se zadrževali blizu njihovih domov, kjer so se prehranjevali z odpadki (Taylor, 1993).

Pes naj bi v Evraziji postal domača žival pred približno 12.000 do 14.000 leti. Dandanes je dokazano, da njegovi daljni predniki izhajajo iz rodu južnega sivega volka (*Canis lupus pallipes*). Kot prve pse, ki so živeli s človekom, omenjajo mostiščarske ali šotne pse (*Canis familiaris palustris*), ki so spominjali na danes živeče špice (Falappi, 2006).

Sam proces udomačitve je bil počasen in se je dogajal postopoma skozi več rodov. Na zunaj se je to kazalo kot sprememba v velikosti živali, obliki lobanje, barvi in sami teksturi kožuha, obliki oči, velikosti zob in tudi možgani so se zmanjšali kar za tretjino (Klever, 1995). V letih udomačevanja so izgubili tudi večino volčjega obnašanja, v primerjavi z volkovi so psi izgubili tudi veliko obrazne mimike, hkrati pa pridobili na akustični komunikaciji (Vreg, 1993).

2.1.3 Človek in pes skozi čas

Če čisto na kratko predstavimo znana dejstva, izpostavimo, da so že v obdobju Egipčanov imeli psi posebno mesto v družbi. Tedaj so že popolnoma obvladali vzgojo in šolanje psov. Poznali so več pasem (molos, lovski hrt in lovski pes šarivec), vzgojo psov pa so usmerili predvsem v športne namene, predvsem lovske. Tudi stari Grki so cenili lov in posledično lovske pse, hkrati pa so velik poudarek dali na male družinske pse, ki so predstavljali visok

status lastnika. V času Grkov so pričeli tudi s prvim skrajševanjem (kupiranjem) repov. Iz tega obdobja izhaja prvo poznano kinološko delo, ki ga je spisal aristokrat Ksenofon. Ovčarski psi so se prvič pojavili v času Rimljanov. Ti sicer niso bili najbolj naklonjeni pasji družbi. V nasprotju z njimi pa so bili Inki in Kitajci njihovi veliki oboževalci. Popularni so bili predvsem mali družni psi, kar je vplivalo na oblikovanje velikega števila malih pasem (Vreg, 1993).

V nadaljnjem razvoju so bili v Evropi sprva najbolj cenjeni veliki lovski psi. Uporabljali so jih tudi kot statusni simbol in simbol zvestobe. V Angliji so sčasoma postali popularni buldogi, ki so jih uporabljali v pasjih arenah za boje. Kot zanimivost naj omenimo, da so ti boji imeli tudi kulinarčni namen, saj so poražene pse pojedli. V 19. stoletju je konjeniški stotnik Max von Stephanitz vzgojil prvega nemškega ovčarja, ki je že takrat veljal za izredno pametnega psa, privrženega svojemu gospodarju. Žal so tega psa kasneje, v času nacizma, spremenili v čisto bojnega in obrambnega psa (Vreg, 1993).

2.2 KOMUNIKACIJA PSA Z OKOLJEM

Pes z zunanjim okoljem komunicira preko čutil, med katerimi sta vsekakor najpomembnejša voh in sluh. Manj so odvisni od vida, zato lahko tudi popolnoma slepi psi funkcionirajo normalno (Vidic, 2009). Kot je značilno za vse sesalce, imajo tudi psi razvitih pet glavnih čutil, torej voh, sluh, vid, okus in tip. Znanstveniki dajejo velik poudarek tudi na do sedaj še neraziskana čutila, kamor sodijo orientacijski čut, čut za zaznavanje nevarnosti in čut za zaznavanje razpoloženja človeka (Zidar, 1991). Domnevajo, da naj bi psi zaznavali spremembe magnetnega polja, hkrati pa naj bi slišali zvoke, ki prihajajo iz zelo oddaljenih koncev, zaradi česar se zavedo nevarnosti veliko prej kot človek (Coren, 2009).

2.2.1 Voh

Pri psih je najbolj pomembno in razvito čutilo za voh (Vidic, 2009). Z vonjem je povezano tako spolno kot tudi družabno obnašanje psov (Dunphy, 2012). Pasji nos naj bi vseboval skoraj 220 milijonov celic občutljivih na vonj in naj bi bil približno 15.000-krat bolj razvit od človeškega (Vidic, 2009). Z njim naj bi raziskoval in spoznaval okolje, iz določenega vonja pa je sposoben določiti čas samega nastanka vonja (Dunphy, 2012). Zaradi te

lastnosti je pes nepogrešljiv partner pri iskanju pogrešanih oseb, iskanju drog in eksplozivnih teles (Vidic, 2009).

2.2.2 Sluh

Tudi sluh igra pri psih pomembno vlogo, saj lahko z njegovo pomočjo in pomočjo ušesnih mišic, s katerimi premika uho, locira mesto izvora zvoka. Psi naj bi slišali nekako 15-krat bolje od človeka, slišijo tudi zvoke, ki so za človeka neslišni. Psi so sposobni premikati vsak uhelj posebej. Z uporabo obeh ušes hkrati maksimirajo sprejem zvočnih valov, z uporabo vsakega posebej pa določijo, od kod prihaja zvok (Dunphy, 2012). Sami uhlji so izredno pomembni tudi zaradi komunikacije, saj z različnimi položaji izražajo različna razpoloženja (Vidic, 2009).

2.2.3 Vid

Psi vidijo nekoliko slabše kot človek (Falappi, 2006). Kako dobro vidijo, je odvisno od njihovega vidnega polja, sposobnosti presojanja razdalje, sposobnosti fokusiranja, zaznavanja gibanja in razlikovanja barv (Dunphy, 2012). Večina psov ima oči na strani glave, zaradi česar imajo široko vidno polje (periferni vid), kar jim koristi tako pri lovu, kot tudi pri sporazumevanju med seboj in s človekom. Slabše zaznavajo oziroma presojajo razdaljo, odlični pa so pri zaznavanju gibanja (Dunphy, 2012). Prav tako dobro vidijo v temi (Falappi, 2006). Zmotno je prepričanje, da psi ne vidijo barv, tako Falappi (2006) kot tudi Coren (2009) navajata, da najbolje vidijo odtenke modre, sledita pa rumena in vijolična barva.

2.2.4 Okus in tip

Večina psov ni izbirčnih. Sposobni so razlikovati med sladkim, kislim, grenkim in slanim okusom (Dunphy, 2012). Večinoma imajo radi sladko, izogibajo pa se kislim in grenkim okusom (Vidic, 2009).

Pri tipu si pomagajo s tipalnimi dlačicami, imenovanimi *vibrissae* (Coren, 2008). Te se nahajajo nad očesi, na smrčku in pod čeljustjo (Dunphy, 2012). Služijo kot opozorilna naprava, ki prva zazna, da se nekaj nahaja blizu obraza. Dobro zaznavajo tudi toploto in bolečino, vendar pa bolečine ne izražajo tako očitno kot ljudje (Coren, 2008).

2.3 SPOSOBNOST RAZUMEVANJA PSOV

Vsekakor še ni razjasnjeno, ali na obnašanje živali vplivajo genetske informacije ali pa je vse naučeno v času socializacije in šolanja. Nerešeno je tudi vprašanje, ali omenjena procesa delujeta ločeno ali komplementarno. Bistveni vpliv na socializacijo psa in njegov miselni razvoj naj bi imelo okolje, genetika sama pa naj bi v veliki meri vplivala na to, s kakšno hitrostjo bo pes doumel oziroma se naučil določenega vedenja (Vreg, 1993).

Mnogo znanstvenikov je menilo, da psi niso zmožni razmišljati. Kar počnejo, naj bi bilo nenačrtovano in nepremišljeno. Izhajali so iz teorije francoskega humanista Descartesa, ki je opisoval psa kot stroj, ki ne more misliti, vendar pa ga je moč sprogramirati, da stori, kar si želimo. Takšno mišljenje je plod okrilja cerkve, ki je vztrajala, da imajo dušo samo ljudje, posledica le-te pa sta zavest in čustva. Danes izhajajo iz dejstva, da so psi sposobni razmišljati in imajo podobne, le preprostejše načine miselnih procesov kot ljudje. Dokazano je, da živčne celice v možganih psov delujejo po istih principih kot pri človeku, nevroni imajo enako kemično sestavo, ravno tako so enaki tudi vzorci električne dejavnosti (Coren, 2009).

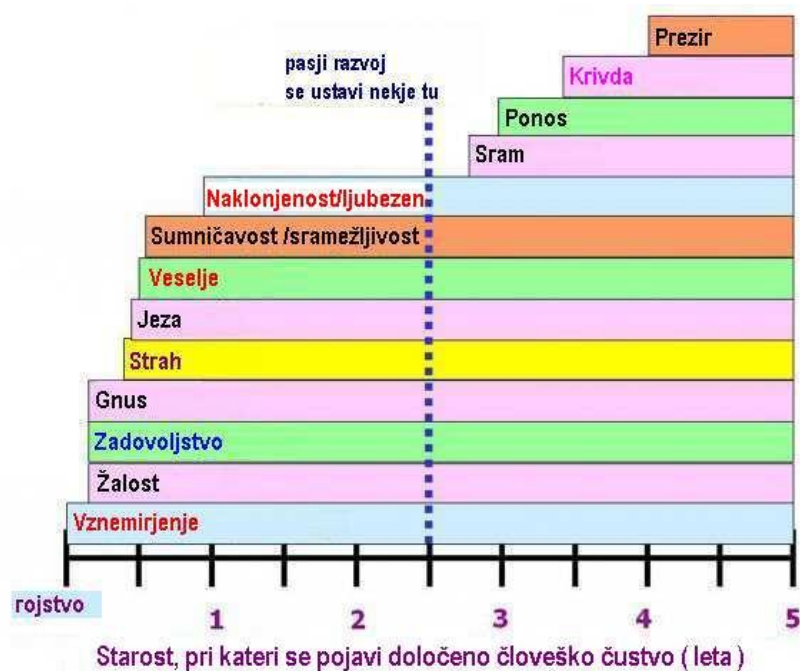
Lastniki psov bi se morali zavedati, da psi ne razmišljajo in ne čutijo enako kot ljudje. Psi tako ne razlikujejo, kaj je prav in kaj ne. Ne delujejo na podlagi moralnih principov, kar je značilnost človeške vrste. Njihovo obnašanje je posledica njihovega nagona in predhodnih izkušenj. Ravno zaradi slabega poznavanja pasjega intelekta prihaja do pogostih nesoglasij med človekom in psom (Zidar, 1991).

Psi razumejo zven in poudarek določenih besed. Iz tega izhaja, da mora biti naša govorica s psom jasna in vedno enaka. Zelo pomemben je ton oziroma intonacija naših besed. Spodbujajoč, vesel ton pomeni pohvalo, oster, kratek ton pomeni kreganje, resen in jasen ton pa ukaz. Prav tako moramo pri komunikaciji s psom vedno uporabljati tudi telo, predvsem kretnje z rokami in obrazno mimiko (Klever, 1995).

2.4 ČUSTVA PSOV

Nedolgo nazaj so znanstveniki ugotovili, da imajo psi enako strukturo možganov, ki ustvarjajo čustva, kot jih poznamo pri ljudeh. Prav tako imajo psi enake hormone in doživljajo enake kemične spremembe, ko se soočajo z različnimi čustvenimi stanji. Z vsemi nevrološkimi in kemijskimi podobnostmi, ki si jih psi delijo z ljudmi, je razumljivo predpostavljati, da imajo psi tudi čustva, podobna človeškim (Coren, 2013).

Pasje čustveno stanje in razumevanje okolja je enakovredno otroku, staremu nekje dve leti do dve leti in pol (Coren, 2013). Prvo čustvo, ki ga premore novorojenček, je razburjenje, ki sčasoma pridobi pozitivno ali negativno noto, na podlagi katere ločimo, ali gre za zadovoljstvo ali nezadovoljstvo. V naslednjih mesecih lahko otrok občuti strah, gnus in jezo. Veselje lahko občuti šele pri starosti pol leta, temu pa sledita sramežljivost in sumničavost. Čustvo ljubezni se razvije šele v devetem oziroma desetem mesecu. Sram in ponos se pojavita nekje pri treh letih, medtem ko se občutek krivde pojavi pol leta kasneje. Te prepoznane stopnje razvoja čustev pri otrocih so ključnega pomena za razumevanje čustev in njihovega razvoja pri psih (slika 3). Ti gredo skozi stopnje razvoja čustev sicer bistveno hitreje kot otroci, razvijejo jih nekje do 6. meseca starosti (Coren, 2013). Na podlagi teh informacij lahko sklepamo, da so pasji možgani dovzetni le za osnovna čustva, kot so vznemirjenje, strah, gnus, jeza, veselje in tudi ljubezen (Coren, 2009). Nikoli pa ne bodo razvili bolj kompleksnih čustev, kot so krivda, sram ali ponos (Coren, 2013). Pasji možgani so sposobni ločevati med izvedljivim in neizvedljivim, ne pa med tem, kaj je prav in kaj narobe (Coren, 2009).

Slika 3: Shematski prikaz razvoja čustev pri psih v primerjavi s človekom (Coren, 2013)

Kot enega izmed temeljnih čustev pri psih Coren (2009) navaja strah. Ta po njegovi trditvi psom preprečuje početi stvari, ki ogrožajo njihovo življenje. Veliko ljudi zmotno meni, da njihov pes, ko naredi kaj narobe, prizna oziroma pokaže krivdo (Coren, 2013). To prepoznavajo v zgrbljeni drži, ušesih, potisnjenih nazaj, spuščeni glavi, v pogledu, usmerjenem navzgor, tako da se v očeh vidi beločnica v obliki polmeseca (Milano, 2015). Navedeno gesto tako mnogi ljudje sprejemajo kot izražanje krivde, v resnici pa gre za strah. Pes se je skozi čas oziroma dogodke naučil, da bo kaznovan oziroma okregan, če naredi nekaj narobe, rezultat pa je strah pred kaznijo oziroma našo reakcijo, ki jo že dobro pozna (Coren, 2013). Na to temo je bilo opravljenih mnogo raziskav. Eno izmed teh so opravili Ostojčič in sod (2015) na Univerzi v Cambridgeu. Lastniki so v raziskavi svoje pse naučili, da ne smejo vzeti piškota z mize, ko so v njihovi bližini. Nadaljnji korak raziskave je bil, da so lastniki zapustili sobo, druga oseba pa je psa bodisi spodbujala k vzetju piškota, bodisi je piškot vzela sama. Ko so se lastniki vrnili v sobo, so se na podlagi izraza na pasjem obrazu in sami govorici telesa morali odločiti, ali je pes piškot pojedel ali ne. Lastniki so se v večini primerov odločili narobe, saj so psi izražali zgolj veselje ob vrnitvi lastnika. Če pa so lastniki ob prihodu nazaj v sobo spremenili svoj ton glasu in svoje kretnje, je večina psov zavzela tipično držo, ki je po mnenju številnih lastnikov psov izražala krivdo.

Tudi dr. Susan Hazel iz Univerze v Adelaidi in znana behavioristka in predavateljica na Škotskem, Elaine Henley, menita, da so kompleksnejša čustva, ki jih pripisujemo psom, le plod človeških idej (Ward, 2015).

Največ dilem se pojavlja pri vprašanju, ali so psi ljubosumni. Na to temo so bile izvedene številne raziskave, znanstveniki pa si vse do danes niso enotni. Eno izmed raziskav je izvedla znanstvenica Range in sod. (2009) iz Univerze na Dunaju. Poskus je temeljil na eksperimentalni situaciji, v kateri sta dva psa opravljala enako nalogo, vendar sta bila pri tem drugače nagrajena. V istem poskusu sta bila istočasno dva psa, ki sta morala na ukaz dati taco, toda pri tem je bil en pes nagrajen s priboljškom, drugi pa ne. Izkazalo se je, da so psi, ki niso prejeli nagrade, prenehali izpolnjevati ukaze in pričeli kazati znake stresa. Da bi se znanstveniki prepričali o tem, ali na neposlušnost vpliva prisotnost drugega psa, ki je nagrajen, so v naslednjem koraku izvedli poskus, kjer je bil v prostoru le en sam pes, ki je moral na ukaz dajati taco in za to ni prejel nobene nagrade. V tem primeru so psi ubogali ukaz veliko dlje, kot v prejšnjem poskusu. V tretjem delu raziskave sta bila ponovno v istem prostoru dva psa, pri čemer so enemu izmed psov dajali za nagrado košček klobase, drugemu pa le košček kruha. V tem primeru sta psa enako dolgo izvajala ukaz in nista kazala nobenih znakov stresa. Iz tega so znanstveniki sklepali, da so psi bolj občutljivi na samo pravičnost in ne toliko na to, ali so nagrajeni z enako nagrado kot drugi pes. Ena izmed stvari, ki so jo ugotovili v tej študiji, je tudi dejstvo, da ljubosumje in zavist pri psih nista tako zapletena, kot se sicer izražata pri ljudeh.

Psi zelo dobro kažejo veselje. Simonet in sod. (2005) iz Sierra Nevada College so odkrili, da so nekatere oblike pasjega dihanja različica človeškega smeha. Njena ekipa je v parku z mikrofonom od daleč snemala zvoke, ki so jih psi proizvajali med igranjem. Odkrili in posneli so posebno obliko izdiha, ki je drugačen od običajnega. V nadaljevanju je omenjena skupina predvajala zvok drugim psom, ki so se ob slišnem zvoku pričeli igrati. Obenem so tudi odkrili, da omenjeni izdih oziroma zvok pomaga umiriti pse, ki so izpostavljeni stresu.

2.5 TELESNA GOVORICA PSOV

Etološka spoznanja nam dajejo odgovore na mnoga vprašanja, kot na primer, zakaj pes maha z repom, zakaj laja, zakaj si z lizanjem čisti kožuh itd. Pomaga nam jih razumeti. Psi spadajo med bolj inteligentne domače živali. Poleg visokega inteligenčnega količnika imajo tudi izjemno sposobnost za asociativno povezovanje. To posledično pripomore k hitremu učenju. Zmožni so zaznati in si razlagati dokaj nejasne signale, ki jih skupaj z vonjem oddajajo druge živali in človek. Zaradi teh lastnosti so psi sposobni s človekom navezati tesen stik in razviti globoko prijateljstvo, ki lahko traja celo življenje (Klever, 1995).

Ker psi z okolico komunicirajo predvsem preko telesne govorice, je izredno pomembno, da se le-te, kot njihovi najboljši prijatelji in partnerji, tudi naučimo. Čeprav so psi razumni, ne smemo pozabiti, da so psi živali. Zato jih nikakor ne smemo "počlovečiti" oziroma jim pripisovati človeških lastnosti (Falappi, 2006). Da bi lahko razumeli pasjo govorico in njihovo socialno obnašanje, moramo najprej razumeti samo obnašanje volkov. Na vsem svetu je volčje krdelo najbolj diferencirana in zapletena sociološka skupnost, v kateri se nič ne zgodi naključno. V njej najdemo strogo rangiranje, od vodje krdela (običajno gre za alfa volkuljo) do najnižjega člana. Vzgoja mladičev je naloga vseh članov. Zanje je značilno strogo nadzorovano število skotenih mladičev, več kot je hrane več jih je in obratno. Zaradi tega je na področjih, poseljenih z volkovi, vedno naravno ravnotežje med volkovi in njihovim plenom. V krdelu živijo živali različnih generacij iste družine. Skupno življenje je organizirano predvsem po principu zaščite krdela. Imajo razvito jasno komunikacijo, ki velikokrat temelji le na vidnih signalih. To je lahko značilna drža ali gibanje posameznih delov telesa, s poudarkom na uhljih in repu. Mnoge od teh oblik izražanja so ohranili tudi psi, posamezne so izgubili oziroma prevzeli elemente človeškega načina sporazumevanja. Psi tako z najrazličnejšimi držami telesa, izrazi obraza ali različnimi položaji repa in ušes posredujejo sporočila svojim vrstnikom, človeku in drugim živalim. Pri določenih pasmah, ki smo jim s selekcijo močno spremenili njihovo zunanost, pa lahko prihaja do problemov. Zaradi velikih sprememb v zunanosti, njihove telesne govorice ni mogoče oziroma jo je veliko težje razbrati (Klever, 1995).

Psi imajo višji IQ, kot ga ima večina ostalih živali. Ob tem imajo visoko sposobnost asociativnega povezovanja, kar jim omogoča hitro učenje. Skupaj z vonjem so sposobni zaznati in razbrati tudi minimalne vidne in kemične signale, ki jih oddajajo druga živa bitja, vključno s človekom. Ker se psi torej sporazumevajo s telesno govorico, je izredno pomembno, da se človek te govorice nauči in nanjo tudi primerno odgovarja (Falappi, 2006). Iz načinov izražanja delov telesa lahko razberemo, kdaj je pes vesel, agresiven, preplašen, ljubezniv, pripravljen na igro ali podrejen (Vidic, 1992). Psi so v nasprotju z volkovi razvili tudi bogat repertoar glasovnih izrazov. Ti obsegajo cviljenje, tuljenje, lajanje in renčanje (Falappi, 2006), vendar jih moramo vedno obravnavati skupaj z govorico telesa. Vsak človek, tudi nepoznavalec psov, ve, da mahanje z repom pomeni prijaznost, renčanje in kazanje zob pa grožnjo. Velik problem pa nastane pri ostalih, mešanih sporočilih, kjer pes na primer hkrati kaže strah in agresijo ali strah in podrejenost (Klever, 1995). V osnovi ločimo dve glavni skupini telesnih znakov, ki se kasneje še dodatno razčlenjujeta. V prvo skupino sodita vznemirjenje in agresija, v drugo pa ponižnost in strah. Ti dve skupini obnašanja sta redko izraženi v čisti obliki. Najpogosteje se medsebojno prepletata, lahko pa se v hitrem zaporedju menjavata med seboj (Vidic, 1992).

Z neverbalnim načinom komunikacije nam torej psi sporočajo svoje trenutno stanje, razpoloženje. Njihovo celotno telo deluje kot nekakšen oddajnik. Najpomembnejši za razumevanje psov pa so rep, uhlji, obrazne mišice in dlaka (Vidic, 1992). V nadaljevanju bomo podrobneje opisali glavne izraze telesne govorice psov, ki jih psi pogosto uporabljajo v komunikaciji s svetom.

2.5.1 Govorica obraza

Izraz obraza, mimika, so pri psih v mnogih pogledih podobni izrazom ljudi, le da so bolj omejeni, saj so njihove mišice ust dokaj nepomembne, zaradi česar je obvladovanje samih ustnic oteženo. Ravno tako psi na svoj živčni sistem ne morejo zavestno delovati, kar pomeni, da ne morejo lagati. Pse pri obrazni mimiki omejuje tudi gobec, ki je drugače oblikovan kot človeška usta. Pomemben je kot orodje za preživetje, pa tudi kot orožje, v katerem se skriva večje število zob. Splošno pravilo, ki velja, je, da več kot kaže pes zob in dlesni, bolj napadalen je in večja je verjetnost ugriza. Povprečen pes ugrizne z močjo

70 kg/cm². Torej lahko njegov ugriz naredi veliko škode. Za tolikšno moč so odgovorne močne mišice čeljusti (Coren, 2001).

2.5.1.1 Gobec

Psi nam z gobcem posredujejo najpomembnejše signale, kot so jeza, napadalnost, dominanca, strah, zanimanje in veselje oziroma lagodnost (Coren, 2001).

- **Rahlo odprt gobec s komaj opaznim jezikom, ki lahko prekriva spodnje zobe:** to je mimika zadovoljnega psa (slika 5b). Velikokrat pravimo, da se pes smeji. Pes je v tem primeru sproščen, zadovoljen, v okolici ne zaznava ničesar, kar bi ga lahko ogrožalo (Coren, 2001).
- **Zaprt gobec:** takšna mimika je običajno povezana s pozornostjo oziroma zanimanjem psa (slika 5a). Psi v takih trenutkih običajno ocenjujejo situacijo in se odločajo, kako naj na dano situacijo reagirajo. V nadaljevanju bodisi zavihajo ustnice in pokažejo zobe, kar je znak za agresijo, ali pa ustnice usmerijo navzgor, kar je odraz prijateljskega odnosa (Coren, 2001). Če pa potegnejo ustnice nazaj in s tem privzdignejo ustna kota ter tako pokažejo sprednje zobe in nekoliko odprejo gobec, nas s to gesto vabijo k igri (Klever, 1995).
- **Sklenjena čeljust, privihane ustnice in kazanje dela zob:** v takih situacijah gre za prvi znak grožnje oziroma jeze (slika 5c). Pes s tem drugemu psu ali človeku sporoča, naj drži distanco oziroma naj se mu ne približuje. Pogosto to mimiko spremlja tudi tiho in zamolklo renčanje (Coren, 2001).
- **Rahlo odprt gobec, ustnice so privihane navzgor tako, da kaže zobe, koža nad smrčkom in na čelu je nagubana:** to je tipična grožnja, ki jo kažejo bodisi dominantni, samozavestni psi (Klever, 1995) ali pa močno prestrašeni psi. V obeh primerih je pes pripravljen na napad, če se bo še naprej počutil ogroženega (Coren, 2001).

- **Močno privihane ustnice tako, da kaže vse zobe skupaj z dlesnimi, koža nad smrčkom je povsem nagubana:** gre za nadaljnjo stopnjo izražanja agresije in je hkrati zadnje opozorilo pred napadom, ki se lahko zgodi vsak trenutek (slika 4). V takšnem primeru se nikoli ne smemo obrniti stran in pričeti z begom, saj nas bo pes nagonsko pričel loviti in napadati (Coren, 2001).
- **Zaprta gobec z dvignjeno zgornjo ustnico tako, da so vidni sprednji zobje, ktički ust so obrnjeni navzgor:** gre za redko obliko pasje govorice, ki bi jo lahko poimenovali prijazen (podložen) nasmeh (slika 4). Tudi ta izraz si ljudje zelo pogosto narobe razlagajo. S tem izrazom želi pes pomiriti drugega psa ali osebo. Mladički to običajno naredijo takrat, ko se srečajo s starejšim psom, starejši psi pa takrat, ko se srečajo s psom ali človekom, ki kaže agresijo. Če smo pozorni tudi na ostalo telo, lahko vidimo, da pes pri tej gesti povleče ušesa rahlo nazaj in pripre oči (Lotz, 2014).

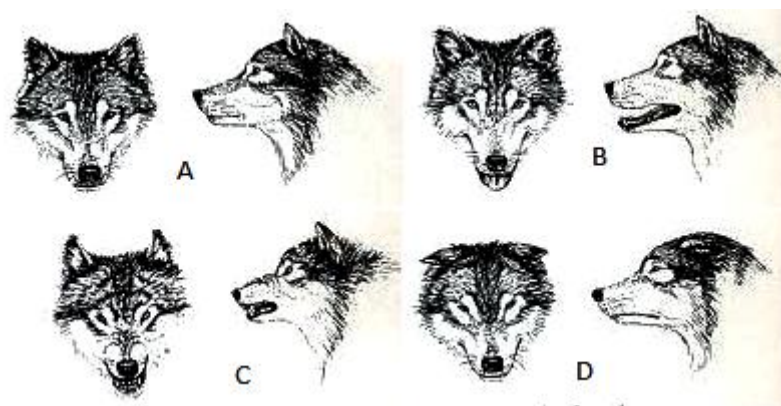
Slika 4: Razlika med prijaznim (levo) in nevarnim (desno) psom (Guida, 2014)

- **Pes močno zeha:** gre za eno od najnapačnejše razumljenih pasjih signalov. Večina ljudi meni, da gre pri tem za znak utrujenosti in zdolgočasnosti, čemur pa ni vedno tako. Fiziološko ima zehanje pri psih enake značilnosti kot pri ljudeh, možganom pomaga dovajati dodatni kisik. Predstavlja pa tudi obliko preskočnega obnašanja, s katero si pomagajo lajšati stresne situacije, kadar čutijo napetost ali tesnobo. Zehanje naj bi imelo tudi pomiritveno vlogo, psi z njim sporočajo svojo podrejenost. Zanimivo je, da si psi podobno tolmačijo tudi človeško zehanje (Coren, 2001).

- **Oblizovanje gobca:** še pogosteje naletimo med ljudmi na napačno razlago tega obnašanja, saj ga enačimo s poljubčki. Sleherno lizanje je potrebno razlagati z vidika dane situacije in glede na sam način lizanja. Odvisno od okoliščin je lahko znak podrejanja in pomiritve, izraz spoštovanja, lahko pa gre le za prošnjo po hrani, pozornosti... (Coren, 2001).

2.5.1.2 Usmerjenost glave

Pri tolmačenju govorice obraza je pomemben tudi sam položaj glave oziroma gobca. Važno je predvsem to, ali je le-ta obrnjena proti nam ali ne. Psu so najpomembnejše orožje njegovi zobje, zato jih usmeri naravnost proti izvoru nevarnosti oziroma grožnje. Podrejene živali tako običajno usmerijo glavo proti tlorav ali jo obrnejo v stran, s čimer priznajo premoč nadrejeni živali (Coren, 2001).

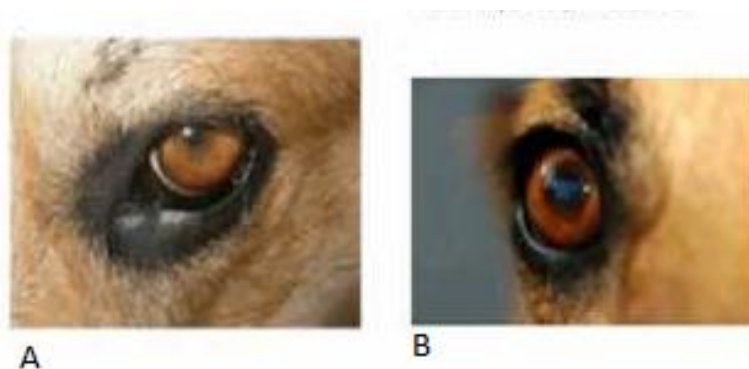
Slika 5: Mimika psa: pozoren pes (a), vesel/zadovoljen pes (b), napadalen/dominanten pes (c), podrejen/prestrašen pes (d) (Understanding dog..., 2011)

2.5.1.3 Govorica oči

Psi sodijo med zveri oziroma plenilce, kar pomeni, da imajo oči postavljene na sprednjem delu lobanje. To jim omogoča boljšo orientacijo in boljšo oceno razdalje, zaradi česar so pri lovu uspešnejši (Dunphy, 2012). Oči so zgrajene iz obarvane šarenice, črne zenice in bele roženice, ki jih obdajajo veke in dajejo očesu končno obliko. Vsi ti deli imajo pomembno vlogo pri sami govorici oči (Coren, 2001). Iz pasjega pogleda izvemo veliko o samem počutju oziroma razpoloženju psa (Falappi, 2006).

2.5.1.3.1 Zenice

Oblika zenic (slika 6) se spreminja glede na širjenje ali oženje obarvane šarenice. S tem se regulira količina svetlobe, ki vstopa v notranjost očesa. V slabši svetlobi se zenica razširi, medtem ko se ob močni svetlobi zoži. Na samo obliko zenice naj bi vplivalo tudi čustveno stanje psa. Razširjene zenice naj bi nakazovale intenzivnejša čustva, kot so vznemirjenje, radovednost, in sicer ne glede na to, ali so posledica pozitivnega ali negativnega dražljaja. Zožene zenice so znak lagodnosti, zdolgočasenosti ali zaspanosti (Coren, 2001).

Slika 6: Osnovna govorica oči: sproščen pes (A), vznemirjen/pozoren pes (B) (Harstinedog, 2015)

2.5.1.3.2 Smer pogleda

Pri določevanju same smeri pogleda nam pomaga beločnica, ki je v močnem kontrastu s šarenico. Smer pogleda nam veliko pove o odnosu psa do drugega psa ali človeka (Coren, 2001).

- **Nepremično strmenje v oči:** srepo in nepopustljivo strmenje je znak grožnje, dominance in lahko tudi kot opozorilo pred napadom. Mnogokrat si ljudje napačno razlagamo strmenje psa, medtem ko jemo. Običajno pomislimo, da ima pes proseč, žalosten izraz. Nasprotno pa želi pes z nepremičnim pogledom le uveljavljati svojo dominanco, kar mu v primeru, da mu damo hrano z mize, tudi uspe (Coren, 2001). Enako si psi razlagajo tudi naš pogled! Če bomo dominantnemu psu zrlili naravnost v oči, bo to sprejel kot grožnjo oziroma kot izzivanje na dvoboj (Falappi, 2006), prestrašenega psa pa bomo s tem spravili v še večjo stisko (Coren, 2001). V takšnih situacijah je najbolje, da sami počasi umaknemo pogled proč od psa. Veliko ugrizov se zgodi ravno zaradi neupoštevanja pogleda psa, ki nas gleda s koticiki oči, pri tem pa je vidna beločnica v obliki polmeseca (slika 7). S takim pogledom nam

pes pošilja resno opozorilo, da lahko napade in ugrizne (Dunphy, 2012), medtem ko nam s sproščenim gledanjem naravnost v oči sporoča, da nam zaupa in se ob nas počuti varnega (Falappi, 2006).

Slika 7: Pogled z beločnico v obliki polmeseca (Schneider, 2014)

- **Izmikanje pogleda:** če pogled psa bega sem in tja, se izmika neposrednemu soočenju iz oči v oči, nam tako sporoča, da je v naši bližini nespoščen, negotov oziroma, da se nas boji (Dunphy, 2012). Dominantnejšemu psu pes tako sporoča, da ga priznava za močnejšega. Pogosto začnejo psi izmikati svoj pogled tudi pri vajah poslušnosti, kar je izraz dolgočasje ali pa preprostega padca koncentracije, ko pes ni več motiviran izvajati želenih vaj (Coren, 2001).
- **Mežikanje:** osredotočiti se moramo predvsem na hitrost mežikanja, ki nam lahko veliko pove o emocionalnem stanju psa. Hitro mežikanje pomeni, da se bo pes prepustil vodstvu močnejšega, vendar pa ne pomeni popolne podreditve, tako kot to pomeni odvrnitev pogleda. Pri poznanih psih, ki so prijatelji, je pogosto mežikanje tudi del pozdravnega rituala (Coren, 2001).

2.5.1.3.3 Oblika oči in položaj obraznih lis

Obliko oči je dokaj lahko razpoznati, saj ima večina psov oči obrobljene s kontrastno barvo. Svetli psi imajo temno obrobo, temnejši psi pa svetlejšo. Bolj je pes jezen in grozeč, večje in bolj okrogle ima oči. To je posledica pritegovanja mišice pod očmi. Nasprotno se strah in podrejenost odražata v manjših in ožjih očeh, v skrajnih primerih psi celo zamižijo (Coren, 2001).

Psi imajo namesto obrvi obrvne lise. To so drugače obarvane dlake nad očmi. Sporočila "obrvi" so podobna kot pri človeku. Jeznemu psu se prostor med njima skrči, "obrvi" se zgubata in ukrivita navzdol. Preplašenemu ali podrejenemu psu se "obrvi" z zunanjima koncema spustijo navzdol in navzven, notranja konca pa se vzdigneta. Z "obrvmi" lahko psi izražajo tudi osredotočenost ali zmedenost, gesta je enaka kot pri jezi, le da tu ni nikakršnega nagiba. Z navzgor in navzven vzdignjenimi "obrvmi" psi izražajo začudenje oziroma presenečenje (Coren, 2001).

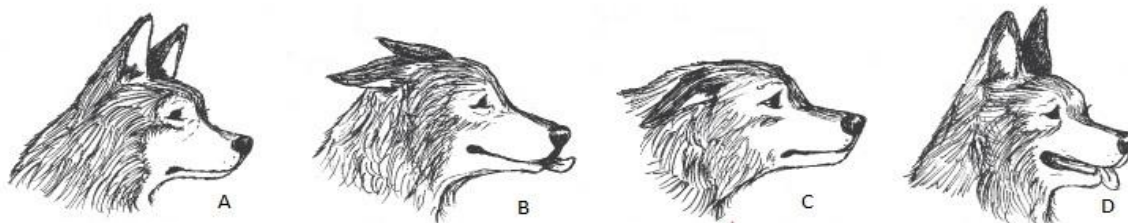
2.5.1.4 Govorica uhljev

Položaj uhljev je pomemben del besedišča, ki sestavlja pasjo govorico. Z njimi lahko pes sporoča številna čustva, od zadovoljstva do strahu (Dunphy, 2012). Uhlji dajejo psu določen izraz (slika 8). Ob tako mnogoterih pasmah je njihova oblika zelo raznolika. Pri pasmah s pokončnimi uhlji lahko veliko lažje razberemo govorico kot pri pasmah, ki imajo viseče uhlje. Pri slednjih moramo biti pozorni predvsem na ušesni koren (Klever, 1995). Govorico pasjih uhljev je potrebno opazovati in jo razumeti v kontekstu gibanja celotnega telesa (Dunphy, 2012).

- **Pokončno postavljeni uhlji ali rahlo nagnjeni naprej:** (slika 8a) to je znak pozornosti, čuječnosti in samozaupanja (Klever, 1995). Tako pes običajno preučuje okolico in zbira informacije. Če še rahlo nagne glavo vstran in ima sočasno sproščen ali rahlo odprt gobec, pa pomeni, da je osredotočen na nekaj, kar je pritegnilo njegovo pozornost. Kadar ima v tem položaju uhljev zaprt gobec, oči pa so rahlo do močno razprte, to pomeni, da je psa nekaj začudilo oziroma nečesa ne razume. Velikokrat zraven še rahlo in počasi maha z repom, ki je nekoliko povešen. Popolnoma drugačno sporočilo pa daje, če ima ob pokončno postavljenih uhljih razgaljene zobe in privihane ustnice. Gre za tipično grožnjo dominantnega psa (Coren, 2001).
- **Uhlji, položeni nazaj plosko ob glavi:** Nazaj postavljena ušesa so znak negotovosti, podrejenosti (Klever, 1995). Kotički ust so običajno potegnjeni nazaj, zobje so skriti, čelo pa je gladko in brez gub (slika 8c). Pes lahko na široko maha z repom, ki je povešen k tlom. Popolnoma pa se sporočilo nazaj postavljenih uhljev

spremeni, če pes ob tem kaže zobe. Tak izraz običajno opazimo pri preplašenih, nedominantnih psih, ki so v skrajnem primeru pripravljeni tudi ugrizniti. Prav nasprotno pa nazaj položena ušesa izražajo prijateljstvo, kadar jih spremlja sproščeno odprt gobec, pogostejše mežikanje in mahanje z vzdignjenim repom (Coren, 2001).

- **Vstran in nazaj postavljena uhlja:** (slika 8b) takšen položaj ušes kaže, da je pes vznemirjen, napet (Klever, 1995). Takšen pes je bodisi pripravljen napasti ali pa zbežati stran od potencialne grožnje (Coren, 2001).

Slika 8: Osnovni položaji ušes: pozoren (a), vznemirjen (b), prestrašen (c), vesel/sproščen (d)
(Design lab creative studio, 2012)

2.5.2 Govorica repa

Psi različnih pasem imajo različno dolge in oblikovane repe, vendar jih vsi uporabljajo in se z njimi sporazumevajo na enak način (Falappi, 2006). Psi pričnejo komunicirati s pomočjo repa nekje pri starosti 49 dni (Coren, 2001). Govorica repa je spontana, vendar povsem iskrena. Pri poznavanju pasje govorice moramo biti torej vselej pozorni tudi nanj. Iz drže in gibanja repa lahko predpostavljamo razpoloženje psa (Falappi, 2006). Mnogi menijo, da pes z mahanjem repa izraža zadovoljstvo. Vendar ni vedno tako. Pes lahko z različnimi načini mahanja izraža široko paleto čustev, od strahu in negotovosti, zadovoljstva in veselja do jasnega svarila pred napadom. Široki mahljaji z zmerno hitrostjo pomenijo srečo in zadovoljstvo. Če so psi negotovi, mahajo z repom tako, kot da bi z njim pometali po tleh, kar pomeni, da je rep povešen k tlam, sama hitrost mahanja pa je odvisna od vznemirjenosti psa. Enako je tudi takrat, ko rešujejo kak problem (Coren, 2009). Manj je pes zavrt in plašen, bolj sproščeno bo premikal svoj rep. Mahajoči rep običajno pomeni prijaznost in veselje, rep dvignjen visoko v zrak pa običajno opozarja, naj se mu ne približujemo oziroma z njim izraža svojo dominanco. Pri mahanju z repom gre za družaben

signal, s katerim pes sporoča svoje čustveno stanje. Psihologi so na podlagi testov ugotovili, da tako kot človek uporablja nasmeh, tudi pes uporablja mahanje z repom samo, kadar je v družbi. Kadar je pes sam, nikoli ne maha z repom (Klever, 1995).

Coren (2001) navaja, da je splošno pravilo, ki velja pri položaju oziroma drži repa, to, da pokončne drže repa pomenijo dominanco, medtem ko spuščene drže repa sporočajo podrejenost oziroma strah. Ob omenjenih držah imajo velik pomen analne žleze, ki se nahajajo pod repom in oddajajo značilen vonj. V njih se nahajajo neke vrste osebni podatki o psu, ki so edinstveni za vsakega psa (Falappi, 2006). Pes tako z dvignjenim repom podatke razkriva, medtem ko jih s spuščnim repom nekako prikrije (Coren, 2001). Ob opazovanju govorice repa moramo torej biti pozorni na tri stvari: na položaj, obliko in način gibanja repa (Coren, 2001).

- **Vodoravno sproščeno postavljen rep:** gre za znak pozornosti, ki se pokaže ob določenem dogodku v pasji bližini, ki ga zanima. Lahko je povezan tudi z novim vonjem, ki psa pritegne (Coren, 2001).
- **Vodoravno napeto postavljen rep:** takšno držo repa lahko opazimo, ko se psi srečajo z neznanim psom ali človekom, ki mu želijo pokazati, da so glavni (Coren, 2001). Če je rep postavljen vodoravno, vzporedno s hrbtenico, gre običajno za znak resne grožnje (Klever, 1995). Vendar to redko privede tudi do fizičnega obračuna, saj običajno eden od psov prizna, da je šibkejši in se močnejšemu podredi (Coren, 2001).
- **Dvignjen rep:** kadar je tako postavljen rep nepremičen je to znamenje dominantnega psa. S takšno držo repa pes sporoča, da je glavni in je pripravljen morebitnim izzivalcem to tudi dokazati. Ko je rep v tej drži sproščen (slika 7b), je to običajno znamenje zadovoljstva in prijaznosti (Coren, 2001).
- **Navpično postavljen rep, ki se rahlo krivi nad hrbet:** pri tej drži gre za ekstremen izraz samozavestnega, dominantnega psa (slika 7c), ki ima vse pod kontrolo (Coren, 2001).

- **Pobešen rep, s katerim pes občasno pomaha levo in desno:** tako govorico repa uporabljajo zadovoljni psi (slika 7a), ki se počutijo popolnoma lagodno (Coren, 2001).
- **Pobešen rep v bližini zadnjih nog:** tako "repkanje" si lahko razlagamo na različne načine, predvsem moramo usmeriti pozornost na telesno držo. Bolj ko se psu pri tej drži repa krčijo noge in spušča trup, bolj govorica nakazuje na tesnobo oziroma negotovost. Če pa so ob taki drži repa noge zravnane, pes pa maha s kratkimi zamahi sem in tja, je to očiten znak bolečine oziroma slabega počutja (Coren, 2001).
- **Med zadnji nogi spodvihan rep:** pri takem signalu gre ali za tipičen strah, lahko pa tudi za miritveni signal agresivnejšemu psu ali človeku (slika 7d). Bolj ko je rep spodvihan in bolj kot se prilega trebuhu, bolj je pes prestrašen (Coren, 2001).

Slika 9: Osnovne drže repa: sproščen (a), vesel (b), pozoren/napet (c), prestrašen (d)
(Design lab creative studio, 2012)

2.5.3 Govorica telesa

Tako kot ljudje tudi psi uporabljajo kot pomemben del svoje neverbalne komunikacije različne položaje in gibe svojega telesa in tac (Coren, 2001). Že Darwin (2009) je davnega leta 1872 v svoji knjigi *Izražanje čustev pri živalih in človeku* opisoval pojav, pri katerem se dominantnejše in agresivnejše živali poskušajo narediti večje in višje, medtem ko se podrejene in prestrašene poskušajo narediti čim manjše. Ta teorija velja še danes.

2.5.3.1 Izražanje nadrejenosti

Imponirajoče obnašanje pes kaže tako, da se dela večjega, kot je v resnici, glavo pri tem dvigne, uhlja postavi pokonci, vzravna in nasrši rep. Mišice na nogah močno napne, dlaka na vratu in hrbtu pa je močno nasršena. Običajno se psi ob tem gibljejo postrani (Klever, 1995) ali pa rahlo naprej, kot da bi bili pripravljeni na skok (Coren, 2001). Pes, ki je v takšni drži, se odloča, ali bo napadel ali ne. Če po opisanih prvih znakih pes spusti glavo in položi rep v višino hrbta, noge pa postanejo mehkejšje, je prešel v položaj za napad. V istem trenutku pokaže zobe in prične renčati (Klever, 1995). Dlake na področju vratu in hrbta lahko nasrši na dva načina. Pri prvem nasrši dlake le na področju tilnika in vihra, to bomo opazili pri izredno dominantnih in samozavestnih psih. V drugem načinu, ki ga bomo opazili pri psu neposredno pred fizičnim napadom ali pri psu, ki je pripravljen braniti sebe zaradi strahu, pa bodo nasršene dlake po celotnem hrbtu vse tja do repa (Coren, 2001).

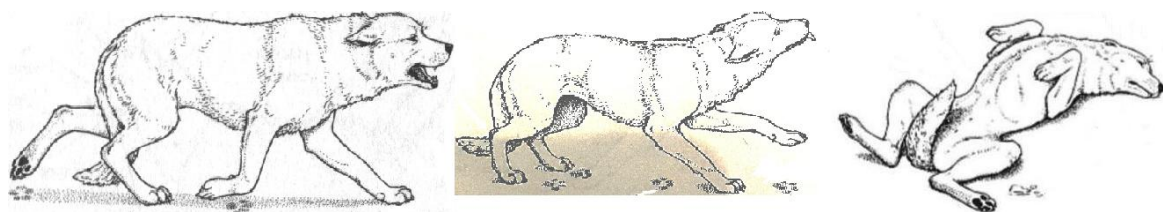
Psi lahko svojo dominanco izražajo tudi na številne druge načine. Eden izmed njih je polaganje šape ali glave na drugega psa (slika 10) ali pa odrivanje drugega psa z ramo. Pogosto si ljudje povsem napačno razlagamo naslanjanje psa na nas. Pri tem gre za zelo pasivno in miroljubno obliko ramenskega odrivanja, ki ga pes uporablja pri pripadnikih iste vrste. Če se ljudje na to naslanjanje odzovemo tako, da se psu malo odmaknemo, mu s tem priznamo njegovo nadvlado (Coren, 2001). Svojo nadrejenost lahko psi kažejo tudi z markiranjem, s čimer poskušajo prekriti vse obstoječe vonjave s svojo (Klever, 1995).

Slika 10: Tipičen primer dominance desnega psa nad levim (Coren, 2001)

2.5.3.2 Izražanje podrejenosti

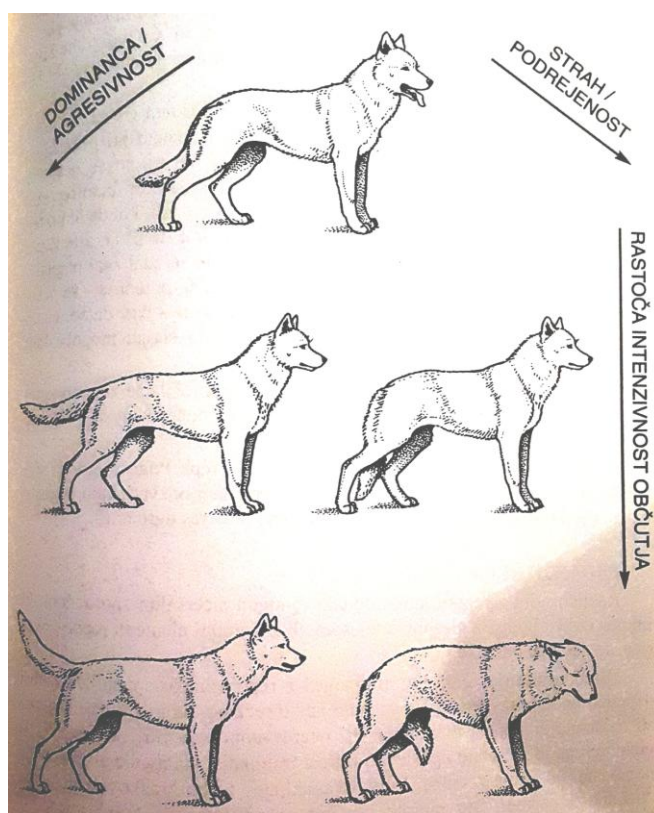
Psi pri izražanju podrejenosti zavzamejo podobno telesno držo, kot če so prestrašeni, čeprav ni nujno, da podrejenost povzročita strah ali pomanjkanje samozavesti. V običajnih situacijah pes enostavno prizna premoč drugemu psu, svojemu lastniku oziroma drugemu človeku (Dunphy, 2012). Razlikujemo pasivno in aktivno podrejenost. Aktivna podrejenost se izraža kot zadovoljno cviljenje, živahnost in jo je velikokrat mogoče videti pri delovnih psih, ki uživajo med delom. Pasivna podrejenost je povezana z lizanjem in dvigovanjem tačke (Vidic, 1992). Psi, ki so običajno navajeni biti alfa in se vseeno znajdejo pred močnejšim, dominantnejšim psom, bodo svojo podrejenost pokazali tako, da se bodo enostavno usedli (Coren, 2001). Pes lahko podrejenost kaže tudi tako, da se dela majhnega, zleze sam vase (Klever, 1995) ali pa se vrže na hrbet in pri tem razkrije nezavarovan trebuh (Falappi, 2006). Pri tem gre za najbolj skrajno obliko podrejanja (Coren, 2001). Pogosto lahko ob tem urinira ali liže ter z gobčkom suva drugega psa ali človeka. Uhlje ima običajno obrnjene navzgor in rahlo nazaj, umika pogled, lahko kaže tudi zobe z ustnicami, zavihanimi navzgor, da daje videz režanja, česar nikakor ne smemo zamenjati za agresijo (slika 4) (Dunphy, 2012). Na sliki 11 so prikazane različne drže telesa glede na stopnjo strahu oziroma podrejenosti. Na skrajno levi pes izraža strah in tesnobo. Na sredinski sliki je tipičen primer aktivnega podrejanja, ki se kaže s sključeno telesno držo, uhlji so pomaknjeni nazaj, tesno ob glavi, rep je usmerjen k tlom. Psi pri tej obliki velikokrat dvigujejo taco in se oblikujejo. Na skrajno desni sliki je primer pasivnega podrejanja, ki se kaže tako, da se psi prevalijo na hrbet in tako izpostavijo svoje občutljive dele telesa. Glava je običajno obrnjena v stran, rep pa je potisnjen tesno ob trebuh (Coren, 2001).

Slika 11: Podrejenost: tesnobna (levo), aktivno podrejanje (sredina) in pasivno podrejanje (desno)
(Coren, 2001)

Lep primer napačnega razumevanja pasje govorice je dajanje tace. Večina ljudi meni, da gre za gesto, ki jo pes naredi povsem po naključju in velikokrat spontano in pomeni, tako kot pri ljudeh, pozdrav. V resnici pa gre pri dajanju tace za znamenje sprave, rahle podreditve, ki jo pes uporablja tudi v komunikaciji z drugimi psi (Falappi, 2006). Problem nastane, ko psa kaznujemo, se nanj deremo in nam le-ta v znamenju sprave ponuja tace. Običajno ta gesta mnoge ljudi še dodatno razburi in jih spravi v slabo voljo, saj jim pes tako bodisi umaže obleko, jih popraska ali povzroči drugo nevšečnost. Tako reagirajo povsem napačno, na psa se pričnejo še dodatno jeziti, kar pri psu izzove še dodatno željo po pomiritvi lastnika, kar lahko na koncu privede do zmede psa, saj le-ta ne ve, kaj počne narobe (Coren, 2001).

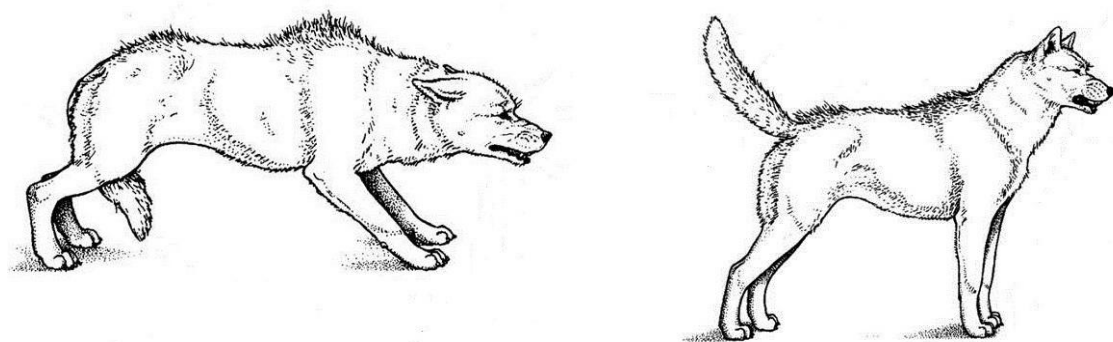
Na sliki 12 je prikazano, kako se spreminja drža telesa psa, ko izraža nadrejenost oziroma agresivno držo in takrat, ko kaže strah oziroma podrejenost. Predvsem moramo biti pozorni na samo držo repa in položaj glave. Oba se z naraščanjem agresije vzdigujeta, medtem ko se z rastočim strahom nižata (Coren, 2001).

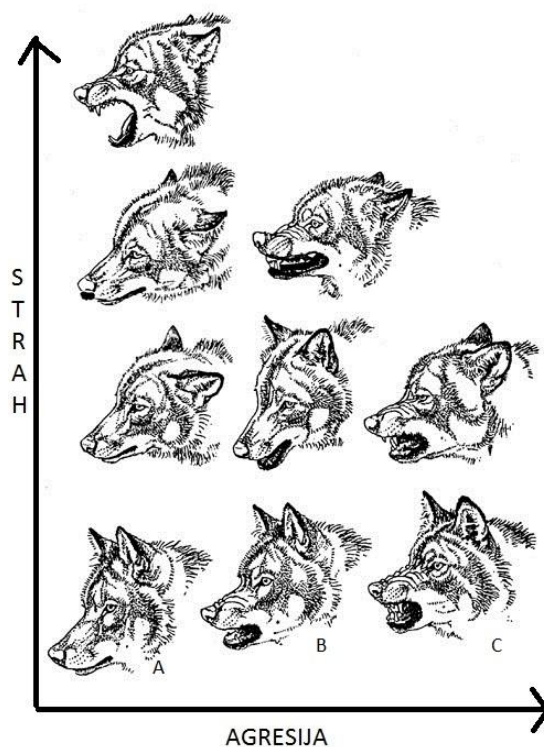
Slika 12: Sprememba položaja telesa v sorazmerju z naraščanjem nadrejenosti oziroma podrejenosti (Coren, 2001)

2.5.3.3 Defenzivna in agresivna grožnja

Prve znake agresije pričnejo psi kazati nekje med 4. in 5. tednom, takrat, ko se začno bolj zavedati sveta okoli sebe in postanejo bolj samozavestni. S posamezniki iste vrste pričnejo tekrovati za hrano, spolne partnerje in ozemlje (Abrantes, 1997). Psi se obnašajo agresivno takrat, kadar se počutijo ogrožene, bodisi zaradi strahu ali pa ker je izzvana njihova dominantnost (Dunphy, 2012). Zato je zelo pomembno prepoznati, za katero čustvo gre, saj lahko le na tak način vemo, kako se bo odzval pes in ne nazadnje tudi to, kako naj na izkazano agresijo odreagiramo mi (Coren, 2001). Prvo znamenje agresivne grožnje je pokončna stoja z nasršenim repom, dvignjenim visoko nad hrbet. Noge postanejo napete, telo pa je potisnjeno rahlo naprej (Falappi, 2006), giblje se tako, kot da ga bo razneslo od energije (Klever, 1995). Pri vsem tem se zdi, da se poskuša narediti močnejšega, širšega in večjega tako, da nasrši dlako na področju vratu in prsnega koša (Falappi, 2006). Samo stopnjo napadalnosti lahko razberemo iz stopnje razgaljenosti zob in dlesni, po obliki uvihanosti ustnic in gobca ter drži repa pa lahko razberemo, ali gre za agresijo iz dominance ali strahu (slika 13). Pri dominantnem in jeznem psu so najbolj opazni sprednji derači, medtem ko zadnjih zob skoraj ne opazimo. Pri prestrašenem psu pa lahko jasno vidimo tudi zadnje zobe, saj pes ob tem vleče ustne kote nazaj. Ravno tako moramo biti pozorni tudi na sam položaj uhljev, ki sta pri dominantnem psu obrnjena naprej, pri prestrašenem psu pa položena nazaj, tik ob glavi (sliki 13 in 14) (Coren, 2001).

Slika 13: Razlika v položaju telesa med defenzivno (levo) in agresivno (desno) grožnjo (Coren, 2001)

Slika 14: Spremembe v obrazni mimiki glede na naraščajočo stopnjo agresije/strahu (Savage in Mech, 1988)

2.5.3.4 Izražanje strahu in znaki stresa

Strah je prirojena reakcija živali na vsako stvar ali situacijo, ki predstavlja določeno nevarnost. Brez njega posamezniki ne bi bili sposobni preživeti toliko časa, da bi se bili sposobni razmnoževati, kar bi privedlo do izumrtja vrste. Takoj po rojstvu imajo psičiki sposobnost prepoznati situacije, ki so nevarne in pri katerih morajo reagirati bodisi z mirovanjem, bodisi z begom (Abrantes, 1997). Pes se bo ob znakih nevarnosti poskušal narediti čim manjšega, pri tem bo pokrčil noge, zgrbil telo in spustil rep med zadnji nogi tesno ob trebuh. Telo bo napeto, uhlji pa sploščeni ob glavo (Davis, 2008). Večina psov ko so prestrašeni tudi drgeta in odmika pogled (Dunphy, 2012). Stopnjo strahu, ki ga občuti pes, lahko ocenimo s pomočjo uhljev, potisnjenih nazaj ob glavo, z držanjem repa globoko pod trebuh in poskusom umikanja od izvora strahu (Vidic, 1992). Vedeti moramo, da so plašni oziroma prestrašeni psi potencialno bolj nevarni od samozavestnih psov (Klever, 1995). Strah je lahko eksistenčni ali pa socialni. Eksistenčni strah se pojavi, ko je ogrožena varnost in s tem življenje psa. Ob tem ima na voljo dve možnosti, beg ali spopad. Socialni

strah pa se pojavi takrat, ko se pes znajde v konfliktu s pripadnikom iste ali druge vrste. Pri tej obliki se v večini primerov kot rešitev pojavita beg ali podreditev (Coren, 2001).

Stres je fiziološki, psihološki in vedenjski odziv vsakega živega bitja na določen dogodek ali situacijo, ki ga doživlja kot stresnega. Stresnost določene situacije je odvisna od posameznikovih fizioloških, psiholoških značilnosti, veščin za spoprijemanje in od preteklih izkušenj. Znaki stresa so odvisni od pasme, posameznega psa, od same situacije. Za psa lahko že vsaka sprememba dnevne rutine pomeni stres. Le-tega psi izražajo z dvema vrstama signalov, miritvenimi in opozorilnimi signali. Z njimi poskuša pes sporočiti, da mu je neprijetno, da se počuti ogroženega, negotovega in želi hkrati z njimi pomiriti sebe in druge. Ti signali so umikanje pogleda, kihanje, zehanje, oblizovanje in dihanje z odprtim gobcem in napetim jezikom (slika 15) (Dunphy, 2012). Znak stresa je tudi sedenje in rahlo vzdigovanje tace oziroma prestopanje (Coren, 2001). Psi, ki so v kroničnem stresu, pogosto izgubljajo več dlake kot običajno (Dunphy, 2012).

Slika 15: Znaki stresa pri psih (ASPA, 2013)

2.5.3.5 Prijaznost, zadovoljstvo in igra

Sproščen in prijazen pes ima sproščeno telo z mahajočim repom, njegova drža je naravna, uhlji so pokončni, oči široko razprte, gobec pa rahlo odprt (Dunphy, 2012). Davis (2008) navaja, da pes zgleda, kot da bi se smehljajal (slika 16). Navdušen in igriv pes lahko poskakuje naokrog, teka v krogu in ob tem navdušeno laja (Dunphy, 2012). Manjši psi v znak navdušenja pogosto poplesujejo okrog lastnika, mu poskušajo zlesti v naročje ter se ljubkovati (Bailey, 2002). Vzpenjanje in lizanje je znak veselja in prijateljstva, ki izvira iz obnašanja volkov, ko mladiči skačejo na vodje, ko ti prinesejo hrano. Mladiči pogosto

suvajo psico v kotičke ust in jo ob tem ližejo, s tem želijo doseči naklonjenost in nežnost matere. Enako pa psi počno tudi s svojim gospodarjem, zato se na to gesto nikoli ne smemo odzvati z jezo. Znamenja ljubezni, vdanosti so tudi suvanje z gobcem v roko, nežno grabljenje lastnika za roko in nežno grizljanje le-te (Falappi, 2006). Če nas pes polize po roki, obrazu je to znak ljubezni, če nam položi tačko ali glavo na kolena, izraža privrženost, ljubeznivost. To obnašanje izvira iz zgodnjega obdobja, ko mladiči prosjajo mater za hrano in kasneje iz ljubezenskega rituala, ko samec samici izraža svojo naklonjenost (Klever, 1995).

Slika 16: Zadovoljen pes (foto: M. Žepič, 2009)

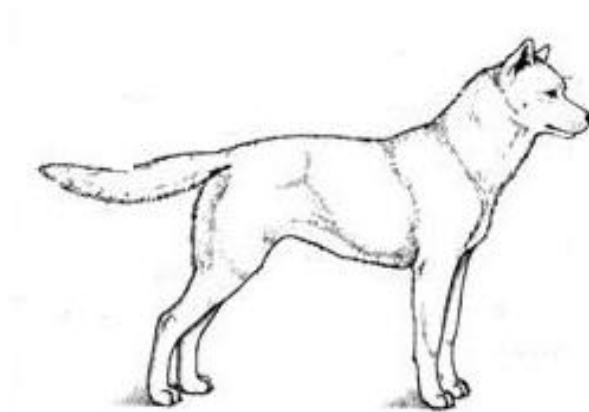
Pes nas in druge pse vabi k igri z značilnim priklonom (slika 17), kjer so prve tace na tleh, zadnje pa iztegnjene z zadkom, dvignjenim visoko v zrak, pes je videti, kot bi se pretegoval (Dunphy, 2012). V tej pozi ostane nekaj sekund, z repom divje opleta levo in desno, nato pa skoči v zrak in oddivja v drugo smer. Pri begu stran pogleduje nazaj, saj želi izvedeti, če je bilo njegovo povabilo na lov sprejeto in uspešno (Bailey, 2002).

Slika 17: Vabljenje k igri (Design lab creative studio, 2012)

2.5.3.6 Pozornost

Pri pozornem psu je treba vedeti, da se lahko ob določenih situacijah različno odzove, bodisi z agresijo, bodisi s prijateljsko gesto. Pozoren pes ima močno in pokončno našpičene uhlje (slika 18) obrnjene v smer, iz katere prihaja določen zvok oziroma gibanje, rep ima pri tem običajno dvignjen. Gobec ima običajno zaprt, pogled pa je zbran (Dunphy, 2012).

Slika 18: Pozoren pes (Coren, 2001)

2.5.4 Verbalna govorica

Psi so sposobni tvoriti številne različne glasove, ki imajo različne pomeni (Falappi, 2006). Dunphy (2012) pravi, da je lajanje najpogostejše slišano sredstvo pasjega sporočanja. Način lajanja je deloma pogojen s pasmo, deloma pa gre za individualno posebnost vsakega psa. Sama jakost in višina tona sta običajno dedna (Falappi, 2006). Pri tolmačenju pasjega laježa moramo poleg trajanja, višine in ritma glasu nujno upoštevati tudi samo govorico telesa (Dunphy, 2012).

Pri navdušenju in pozdravu se psi običajno oglašajo s kratkim in ostrim bevskanjem (Dunphy, 2012), ki ima enakomeren, živahen ton, ki lahko občasno prehaja v cvileče lajanje (Klever, 1995). Bevski v kombinaciji z mahajočim repom običajno pomenijo, da se pes želi igrati (Dunphy, 2012).

Opozorilni lajež se običajno začne z dvema ali tremi kratkimi bevski, med katerimi so kratki premori, nato pa postaja vse nižji in hitrejši ter vključuje renčanje. Renčanje je znak grožnje, ki naj bi odvrnila psa ali osebo, ki ogroža njih ali njegovo ozemlje oziroma lastnino. Pri renčanju je pomembna višina tona, višji kot je ton, manj grozeč je pes. Visok ton pomeni, da pes želi, da se ga pusti pri miru, srednje visok pomeni, da obstaja možnost za napad, nizek ton, ki prihaja iz trebuha, pa pomeni, da je pes pripravljen na napad (Dunphy, 2012). Z renčanjem se lahko psi oglašajo tudi med samo igro, seveda se načina renčanja med seboj močno razlikujeta. Grčanje je posebna oblika renčanja, ki ga uporabljajo psi kot prvo opozorilo ob bližanju neznanca. Gre za zamolklo renčanje z zaprtim gobcem (Falappi, 2006).

Lajež iz strahu je običajno v nizkem tonu, ki se nadaljuje v nenehen vdihni-izdihni paničen lajež (Dunphy, 2012).

Cviljenje običajno pomeni klic na pomoč tako pri mladičih kot tudi pri odraslih psih. Ta oblika oglašanja se začne že zgodaj v življenju mladičkov, ki ga uporabljajo, da povedo materi, da jim primanjkuje hrane, družbe, ugodja. Psički se tako že od majhnega naučijo, da s cviljenjem dosežejo določeno pozornost. Velikokrat nam s cviležem pred vrati sporočajo, da se jim mudi na potrebo. V primerih, ko s cviležem prenehajo, takoj ko

pristopimo zraven in začno, ko se od njih oddaljimo, to pomeni, da le iščejo našo pozornost (Dunphy, 2012). Ječanje je znak nelagodja, nezadovoljstva ali nepotrpežljivosti, kaže se kot potlačeno in neprekinjeno stokanje (Falappi, 2006).

Ob tuljenju je značilno nizko in glasno zavijanje, ki ga spremlja glava, nagnjena nazaj, smrček pa je obrnjen naravnost navzgor. Tuljenje psi uporabljajo kot stik s svojim krdelom na večjih razdaljah (Dunphy, 2012).

3 MATERIAL IN METODE

3.1 ZBIRANJE PODATKOV

Podatke za raziskavo prepoznavanja pasje govorice in čustev smo pridobili s pomočjo anketnega vprašalnika, ki je bil sestavljen iz 33 vprašanj zaprtega in odprtega tipa (priloga A). Vprašanja so bila razdeljena na tri tematske sklope. V prvem sklopu smo poleg splošnih informacij o anketirancu (spol, starost, okolje, v katerem živijo) preverjali, koliko in kakšne izkušnje imajo anketiranci s psi. V drugem sklopu smo s pomočjo fotografij psov ugotavljali, kako dobro respondenti prepoznajo telesno govorico psov. Fotografije smo razvrstili po naključju, ne glede na vrsto telesne govorice, ki jo izraža pes na fotografiji. Anketiranci so imeli na voljo več odgovorov, od katerih so izbrali enega. V tretjem sklopu pa smo preverili, katera čustva anketiranci pripisujejo psom. Pri vprašanju so imeli navedenih več različnih čustev, označili pa naj bi tista, za katera domnevajo, da jih premorejo psi.

Anketo smo objavili na portalu 1KA spletne ankete. Za izpolnjevanje je bila na voljo od 16.5.2016 do 16.8.2016. Kot metodo vzorčenja smo izbrali elektronske naslove že znanih ljudi in jih pozvali, naj anketo posredujejo naprej. S tem smo naključno zajeli različne profile ljudi iz različnih koncev Slovenije.

Izpolnjevanja ankete se je lotilo 1092 ljudi, na koncu pa je bilo ustreznih 486 anket. 442 anketirancev je odgovorilo na vsa vprašanja, 44 pa je del vprašanj izpustilo.

Kot je razvidno iz preglednice 1, je anketo je izpolnilo 117 moških in 369 žensk. Med njimi so bili pripadniki različnih starostnih skupin. Največ jih je bilo v rangi 25 in 34 let (29 %), sledila je starostna skupina oseb med 45. in 60. letom (26 %), nato skupina med 20 in 24 let (19 %), sledila je skupina med 35. in 44. letom (17 %). Najmanj anketirancev je bilo starih nad 60 let (6 %) in med 15 do 19 let (3 %). Iz teh podatkov lahko sklepamo, da smo z anketo zajeli aktivno prebivalstvo in tako dobili primeren vzorec ljudi. Večina respondentov je prebivala v mestu (44 %), sledili so tisti z dežele (31 %) in tisti, ki živijo v predmestju (25 %).

Večina anketirancev, 417, živi s psom oziroma je s psom živel, kar predstavlja 88 % anketiranih, medtem ko je le 59 oziroma 12 % takšnih, ki s psi nimajo izkušenj. Večina anketiranih, 335, ki s psom živijo ali so živeli, imajo izkušnje s psi dlje od treh let (81 %). Kot zanimivost pa se je izkazal tudi podatek, da ima 241 anketiranih (58 %) izkušnje z večjimi psi, torej psi, ki tehtajo več kot 16 kg, medtem ko je tistih z majhnimi psi 121, kar predstavlja 29 %. Od teh ima 55 anketiranih izkušnje tako z velikimi kot majhnimi psi, kar predstavlja 13 % (preglednica 1).

Preglednica 1: Število in delež pravilno odgovorjenih anket glede na spol, starost, kraj bivanja, izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa

		Število	Delež (%)
SKUPAJ		486	100
SPOL	Moški	117	24
	Ženska	369	76
STAROST	10 - 14 let	2	0
	15 - 19 let	14	3
	20 - 24 let	94	19
	25 - 34 let	141	29
	35 - 44 let	85	17
	45 - 60 let	124	26
	Nad 60 let	26	6
KRAJ BIVANJA	V mestu	212	44
	V predmestju	120	25
	Na deželi	154	32
IZKUŠNJE S PSI		417	88
	Da	59	12
IZKUŠNJE GLEDE NA VELIKOST PSA	Majhen pes (3 - 15 kg)	121	29
	Velik pes (> 16 kg)	241	58
	Obe velikosti psa	55	13
	Skupaj	417	100

3.2 STATISTIČNA OBDELAVA PODATKOV

Podatke smo obdelali s pomočjo strokovnjakov 1KA spletne ankete in SPSS programa.

V osnovi nas je zanimalo, koliko in če sploh ljudje poznajo oziroma prepoznajo telesno govorico psov. Ugotoviti smo želeli tudi, ali na to vplivajo le izkušnje, morda velikost psa, okolje, v katerem ljudje živijo, njihova starost ali spol. Da bi dobili spremenljivko pravilnega prepoznavanja telesne govorice psov, smo 21 vprašanj z odgovori tretirali kot test in pri vsakem vprašanju rekordirali pravilen odgovor z vrednostjo 1, ostale pa z vrednostjo 0. Nato smo dobljene vrednosti sešteli in rezultate oblikovali v odstotke. Ravno tako smo za lažjo obdelavo in interpretacijo podatkov združili odgovore pri vprašanju, s kako velikimi psi imajo anketiranci izkušnje. V skupino mali psi smo združili skupini zelo majhni (3 – 6 kg) in majhni psi (7 – 15 kg), skupini srednje veliki psi (16 – 45 kg) in večji psi (nad 45 kg) pa smo združili v skupino veliki psi. Pri podatkih anketirancev o kraju bivanja smo zaradi slabo definiranega odgovora predmestje, 120 anketiranih, ki so podali ta odgovor, iz obdelave izvzeli, saj jih na podlagi odgovora nismo mogli uvrstiti ne v mesto, ne na deželo. V tem primeru bi bilo bolje, če bi imeli respondenti možnost natančno definirati kraj bivanja.

S splošno opisno statistiko smo izračunali povprečja pravih odgovorov in njihove standardne odklone. Vpliv spola, kraja bivanja, izkušenj s psi in izkušenj glede na samo velikost psa na prepoznavanje telesne govorice smo testirali s t-testom za neodvisne vzorce. Vpliv starosti smo testirali z ANOVO, saj smo imeli tukaj več kot tri starostne skupine.

4 REZULTATI Z RAZPRAVO

4.1 VPLIVI NA PREPOZNAVANJE TELESNE GOVORICE PSOV

V izhodišču nas je zanimalo, v kolikšni meri anketiranci pravilno razberejo telesno pasjo govorico. V ta namen smo preverili, v kolikšni meri so anketiranci s fotografij psov v drugem sklopu vprašalnika pravilno prepoznali, kaj pes sporoča. Respondenti so v povprečju uspešno odgovorili na $60,15 \pm 20,12$ % vprašanj (preglednica 2). Iz podatkov je torej razvidno, da je skupina ljudi vključenih v anketo v povprečju prepoznala malo več kot polovico različnih pasjih neverbalnih sporočil. Iz tega lahko sklepamo, da je splošno poznavanje pasje telesne govorice precej slabo.

Spol anketiranca ni imel značilnega vpliva na delež pravilno odgovorjenih vprašanj o telesni govorici psov ($p=0,079$, preglednica 2), medtem ko je bil vpliv starosti značilen ($p=0,009$). Najboljše so se odrezali anketiranci, stari med 25 in 34 let ($64,17 \pm 21,13$ %), katerim so z malo manj kot 1 % sledili anketiranci, stari med 35 in 44 let. Najslabše so se odrezali tisti, ki so stari nad 60 let, ti so bili uspešni zgolj v $51,65 \pm 6,31$ %. Možno razlago, da starejši ljudje slabše prepoznajo telesno govorico psov, bi morda lahko iskali v tem, da včasih le-ta še ni bila raziskana v tolikšni meri, kot je sedaj oziroma ni imela tolikšnega pomena, saj je bil tudi takratni status psov drugačen. Pse so ljudje imeli namenjene za čuvaje in delo in ne za družabnike in enakovredne člane družin, kot jih imamo danes. Ravno tako v preteklosti še ni bilo primerne literature na omenjeno temo, ki bi bila zlahka dostopna. Pasje šole so se razširile in postale vidno pomembne šole v zadnjem desetletju, kar bi lahko vplivalo na boljše rezultate ankete ljudi, starih med 35 in 44 let, kateri so tudi glavni obiskovalci teh šol. Iz tega bi lahko sklepali, da pasje šole in različni športi, ki se izvajajo v sklopu le-teh, pozitivno vplivajo na prepoznavanje telesne govorice psov med samimi lastniki.

Kraj bivanja ni značilno vplival na delež pravilnih odgovorov o telesni govorici psov ($p=0,280$, preglednica 2). Razlog za to je verjetno v tem, da so dandanes tudi psi iz vasi postali enakovredni člani družin, s katerimi se ljudje intenzivno ukvarjajo.

Izkušnje s psi so značilno vplivale na delež pravilno odgovorjenih vprašanj o telesni govorici psov ($p=0,014$, preglednica 2). Osebe, ki imajo izkušnje s psi, so v povprečju pravilno odgovorile na $60,98 \pm 20,32$ % vprašanj o telesni govorici psov, osebe brez izkušenj pa le na $54,16 \pm 17,60$ %. To je bilo pričakovano, saj se osebe, ki so lastniki psov, vsakodnevno večkrat srečujejo z različnimi situacijami tako pri svojem psu, kot tudi psih, ki jih vsakodnevno srečujejo na sprehodih. Ravno tako se večina lastnikov psov s svojim psom tudi aktivno ukvarja, bodisi so vključeni v tečaje različnih stopenj ali pa se ukvarjajo s kakšnim pasjim športom, kjer se seznanijo z različnimi oblikami pasjega izražanja. Do podobnih ugotovitev sta prišli tudi Tami in Gallagher (2009). Njuna raziskava je zajemala 60 ljudi z različnimi izkušnjami, šlo je za lastnike psov, veterinarje, trenerje in tudi ljudi popolnoma brez izkušenj s psi. V raziskavi so sodelujočim predvajali 9 video posnetkov interakcije dveh psov. Ti so morali nato psom pripisati ustrezno vrsto obnašanja oziroma telesne govorice. Do nasprotnih ugotovitev pa sta prišla Bloom in Friedman (2013), ki sta 50 prostovoljcem pokazala slike psa, ki je na vsaki izražal drugačno čustvo. Pri prepoznavanju negativnih čustev so se bolje izkazali tisti, ki so imeli manj izkušenj s psi.

Velikost psa, s katerim imajo anketiranci izkušnje, je značilno vplivala na delež pravilno odgovorjenih vprašanj o telesni govorici psov ($p=0,014$, preglednica 2). Boljše so se odrezali tisti, ki imajo izkušnje z večjimi psi (nad 15 kg), ti so v povprečju pravilno odgovorili na $63,31 \pm 18,32$ % vprašanj o telesni govorici psov, medtem ko so bile osebe, ki imajo izkušnje le z majhnimi psi, uspešne v $58,32 \pm 17,70$ %. Razlago za to bi lahko iskali v dejstvu, da veliko lastnikov manjših psov svoje pse počloveči, jih bolj razvadi, saj menijo, da se manjše pse lažje kontrolira in da manjši psi za okolico ne predstavljajo tolikšne nevarnosti. Ravno zaradi tega se za obiskovanje pasjih šol ali športov odloči manjši delež lastnikov manjših psov, kot tisti, ki imajo doma večjega psa. Lastniki večjih psov so v večji meri tudi bolj pozorni na sam odziv na okolico svojega psa, saj ga na ta način lahko lažje kontrolirajo, veliko se jih zato, da bi lažje vodili psa, odloči tudi za obisk pasje šole, kjer vsekakor pridobijo določeno stopnjo znanja tudi o sami telesni govorici psov.

Preglednica 2: Opisna statistika deleža pravilno odgovorjenih vprašanj o telesni govorici psov glede na posamezen vpliv in njegova statistična značilnost

		N	Povprečna vrednost (%)	Standardni odklon (%)	Min (%)	Max (%)	p-vrednost
SKUPAJ		486	60,15	20,12	0	100	
SPOL	Moški	117	57,31	19,40	0	100	0,079
	Ženska	369	61,05	20,28	0	100	
STAROST	10 - 14 let	2	59,52	23,57	0	100	0,009
	15 - 19 let	14	59,86	19,92	0	100	
	20 - 24 let	94	58,46	21,89	0	100	
	25 - 34 let	141	64,17	21,13	0	100	
	35 - 44 let	85	63,31	20,11	0	100	
	45 - 60 let	124	56,52	17,10	0	100	
	Nad 60 let	26	51,65	16,31	0	100	
KRAJ	Mesto	212	61,10	1,48	0	100	0,280
BIVANJA	Dežela	154	58,75	1,51	0	100	
IZKUŠNJE S PSI	Da	427	60,98	20,32	0	100	0,014
	Ne	59	54,16	17,59	0	100	
IZKUŠNJE GLEDE NA VELIKOST PSA	Mali (3-15kg)	121	58,32	17,70	0	100	0,014
	Veliki (>15 kg)	241	63,31	18,32	0	100	

N=število anketirancev, Min=minimum, Max=maksimum

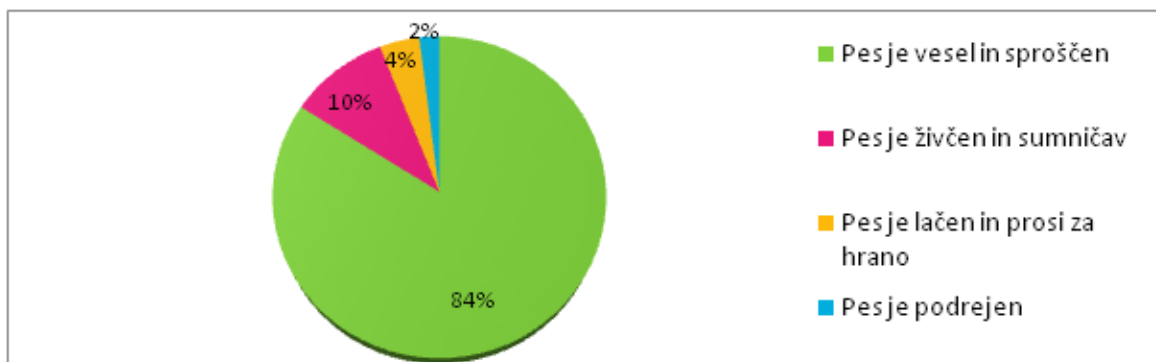
4.2 PREPOZNAVANJE TELESNE GOVORICE PSOV PO VPRAŠANJIH

Za celovitejšo primerjavo med vprašanji in preglednejše poročanje smo rezultate odgovorov na posamezna vprašanja drugega sklopa ankete, kjer so anketiranci s pomočjo fotografij določali, kaj pes sporoča, prikazali po posameznih sklopih, glede na vrsto izražanja pasje govorice. Vprašanja smo razvrstili v štiri sklope, kjer prvi predstavlja nevtralne telesne drže psa, drugi dominantne in agresivne telesne drže psa, tretji zajema strah in podrejene telesne drže psa, v četrti sklop pa smo zajeli vznemirjene pse in tiste, ki kažejo znake stresa. Pri tem smo v odgovorih upoštevali respondente le po dveh kategorijah: ali imajo izkušnje s psi in glede na to, s kako velikimi psi imajo izkušnje, saj sta oba vpliva značilno vplivala na skupni delež pravilnih odgovorov o tem kaj sporoča pes na posamezni fotografiji. Vse slike, na katerih so prikazani psi v različnih telesnih držah, se nahajajo v prilogi A, pod številko vprašanja, ki je navedeno ob posameznem naslovu poglavja oziroma slike.

4.2.1 Nevtralne telesne drže psa

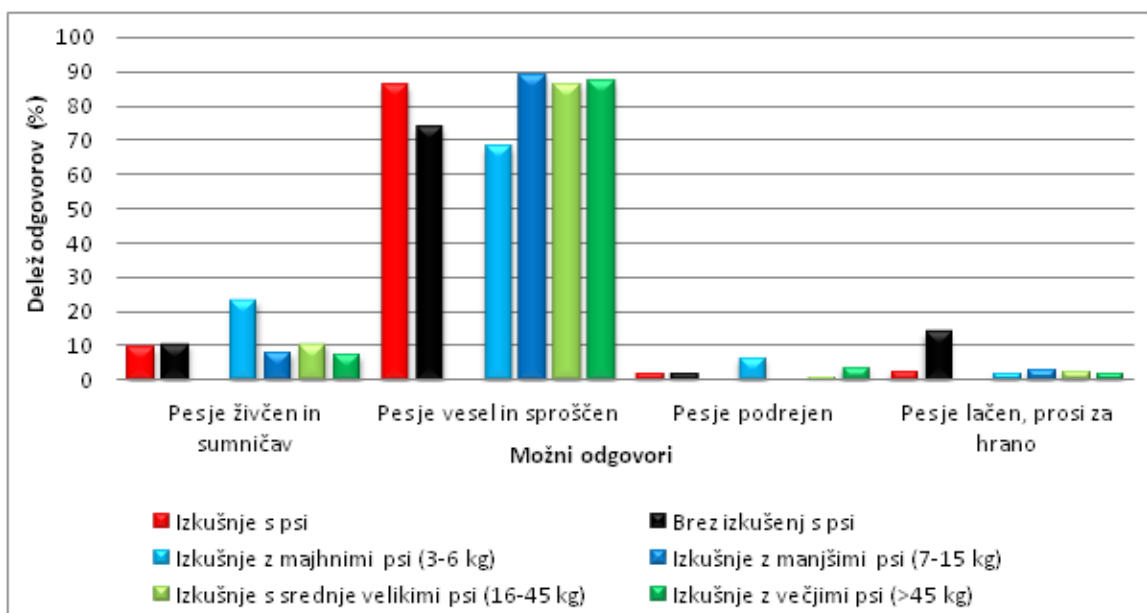
4.2.1.1 Prepoznavanje veselega in sproščenega psa (vprašanje št. 17)

Fotografija prikazuje veselega in sproščenega psa. Na vprašanje je odgovorilo 464 oseb. Anketiranci so, kot smo tudi sami predpostavljali, v večini primerov pravilno prepoznali omenjeno držo. Kar 84 % vseh je pravilno odgovorilo, da je pes vesel in sproščen. Temu odgovoru je sledil odgovor, da je pes živčen in sumničav, kar je menilo 10 % vseh, 4 % so menili, da je pes lačen, ostala 2 % pa sta izbrala odgovor, da fotografija prikazuje podrejenega psa (slika 19). S tem se je potrdila naša predpostavka, da posamezniki najpogosteje pravilno prepoznajo veselega psa. Po mnenju Davisa (2008) pes takrat zgleda, kot bi se smehljal, kar pa ljudje zlahka povežejo s prijaznostjo. Tudi v raziskavi Tami in Gallagher (2009) so rezultati pokazali, da je 73 % anketiranih prepoznalo prijaznega psa. Boljše kot v naši raziskavi so se anketiranci odrezali v raziskavi Bloom in Friedman (2013), kjer so srečnega psa prepoznali v kar 88 %.

Slika 19: Prepoznavanje veselega in sproščenega psa (vprašanje št. 17)

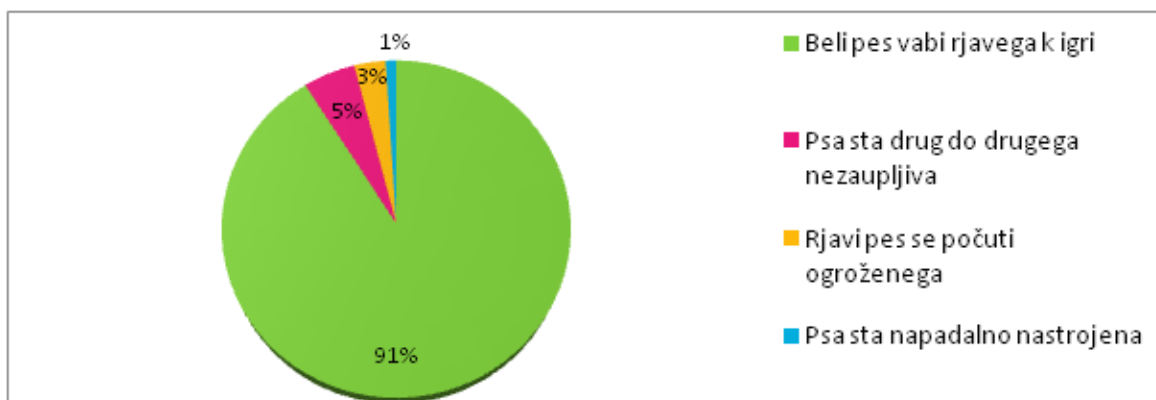
Več napačnih odgovorov so izbirali tisti, ki nimajo izkušenj s psi, kar se je izkazalo tudi pri statistični analizi (preglednica 2). Med neizkušenimi anketiranci jih je 14 % menilo, da je pes lačen in skoraj 11 %, da je živčen in sumničav. Pri tem vprašanju se je potrdila tudi predpostavka, da bolje prepoznavajo telesno govorico psov tisti, ki imajo izkušnje z večjimi psi, saj so več napačnih odgovorov izbrali tisti, ki imajo izkušnje le z zelo majhnimi psi. Kar 23 % med njimi jih je menilo, da je pes živčen in sumničav (slika 20), medtem ko je bilo napačnih odgovorov med lastniki večjih psov skupno le 12 %. Najmanj napačnih odgovorov so podali lastniki manjših psov, zgolj 11 %. Anketirance je lahko k odgovoru, da je pes živčen in sumničav, napeljalo to, da ima pes na sliki ušesa obrnjena v stran in rahlo nazaj, toda če se osredotočimo na ostalo mimiko obraza, vidimo, da so mišice sproščene in da ima pes videz smejočega psa, kot ga omenja Davis (2008).

Slika 20: Prepoznavanje veselega in sproščenega psa glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 17)

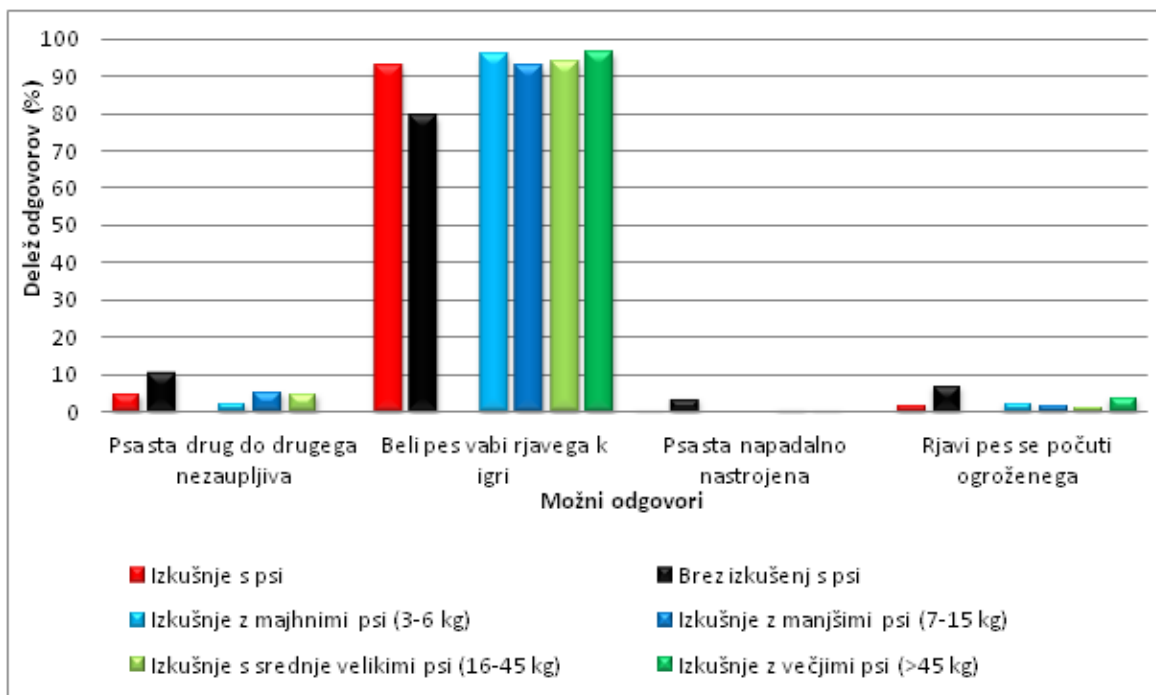
4.2.1.2 Prepoznavanje psa, ki vabi k igri (vprašanje št. 13)

Psa, ki vabi k igri, kot je prikazan pri anketnem vprašanju številka 13, je pravilno prepoznalo 91 % anketiranih od 470. 5 % jih je menilo, da sta psa nezaupljiva drug do drugega, 3 % se jih je odločilo za odgovor, da se rjavi pes počuti ogroženega, zgolj 1 % anketiranih pa jih je menilo, da sta psa napadalno nastrojena (slika 21). Večina ljudi igrivega psa v značilni drži prepozna predvsem po visoko dvignjenem mahajočem repu. To so potrdili tudi v raziskavi z video posnetki (Timi in Gallagher, 2009), kjer je 62 % pravilno prepoznalo napeljevanje psa k igri, za to pa se jih je večina odločila ravno na podlagi mahajočega repa. Zanimivo pa je, da je probleme sodelujočim v raziskavi delal videoposnetek, kjer sta bila psa že v samem aktu igre. Tukaj so bili uspešni zgolj v 30 %, kar 43 % pa se jih je odločilo, da sta psa agresivna, medtem ko se je v naši raziskavi za agresijo odločil zgolj 1 % sodelujočih.

Slika 21: Prepoznavanje psa, ki vabi k igri (vprašanje št. 13)

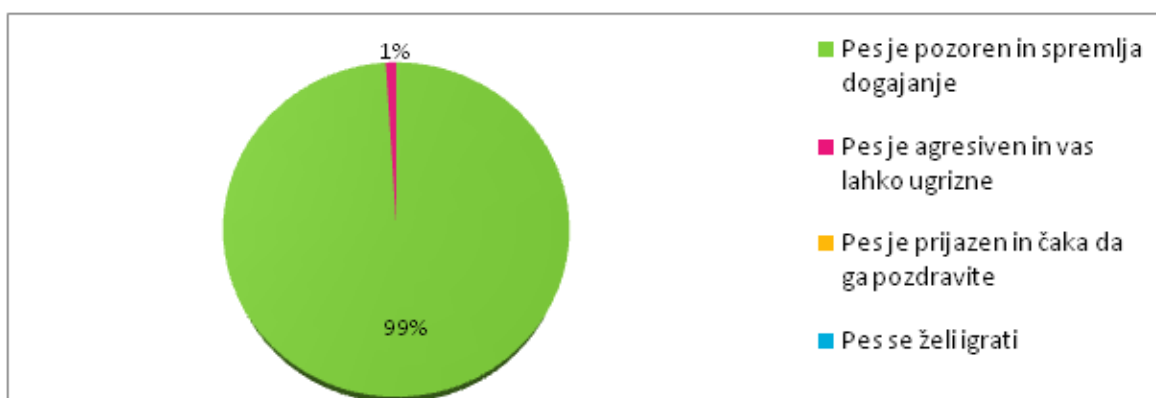
Tudi pri tem vprašanju so med možnimi odgovori največ napačnih izbrale osebe, ki nimajo izkušenj s psi (slika 22). Med njimi je napačne odgovore označilo kar 21 %, medtem ko so se tisti z izkušnjami zmotili le v 6 % primerih. Tu bi lahko predpostavljali, da so ljudje z izkušnjami s psi večkrat priča igrivemu obnašanju psov, kot tisti, ki teh izkušenj nimajo, zato tudi lažje in hitreje prepoznajo predstavljeno gesto. Kar se tiče prepoznavanja govorice glede na samo velikost psa, nekih večjih razlik ni bilo. To lahko pripišemo dejstvu, da psi, ne glede na svojo velikost, vabijo k igri na enak način.

Slika 22: Prepoznavanje psa, ki vabi k igri glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 13)

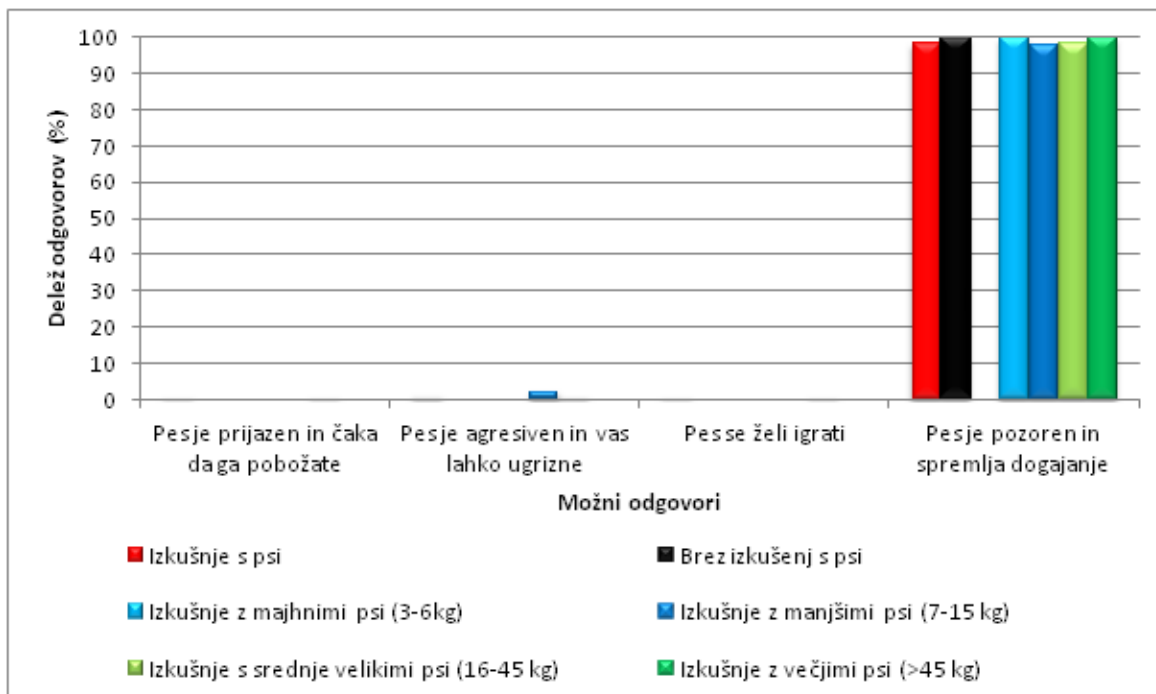
4.2.1.3 Prepoznavanje pozornega psa (vprašanje št. 16)

Najbolje so se anketiranci izkazali pri prepoznavanju pozornega psa, prikazanega pri vprašanju številka 16. Izmed 468, kolikor jih je odgovorilo na vprašanje, jih je kar 99 % pravilno odgovorilo, da je pes pozoren in spremlja dogajanje. Le 1% anketiranih je odgovorilo, da je pes agresiven in lahko ugrizne (slika 23).

Slika 23: Prepoznavanje pozornega psa (vprašanje št. 16)

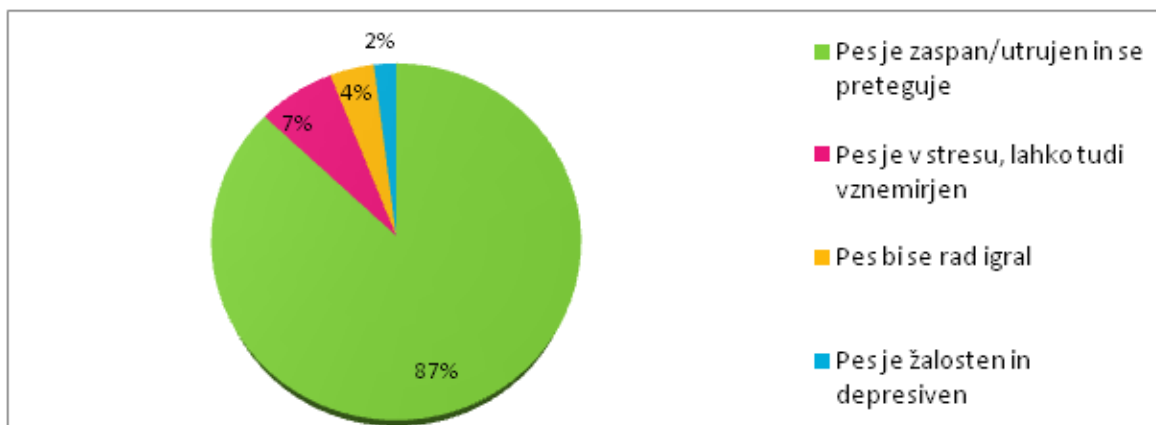
Na to vprašanje so 100 % pravilno odgovorile osebe brez izkušenj s psi, medtem ko so bili tisti z izkušnjami uspešni v 99 %. Zanimivo je, da so bile 100 % uspešne osebe, ki imajo izkušnje bodisi z zelo majhnimi ali zelo velikimi psi (slika 24).

Slika 24: Prepoznavanje pozornega psa glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 16)

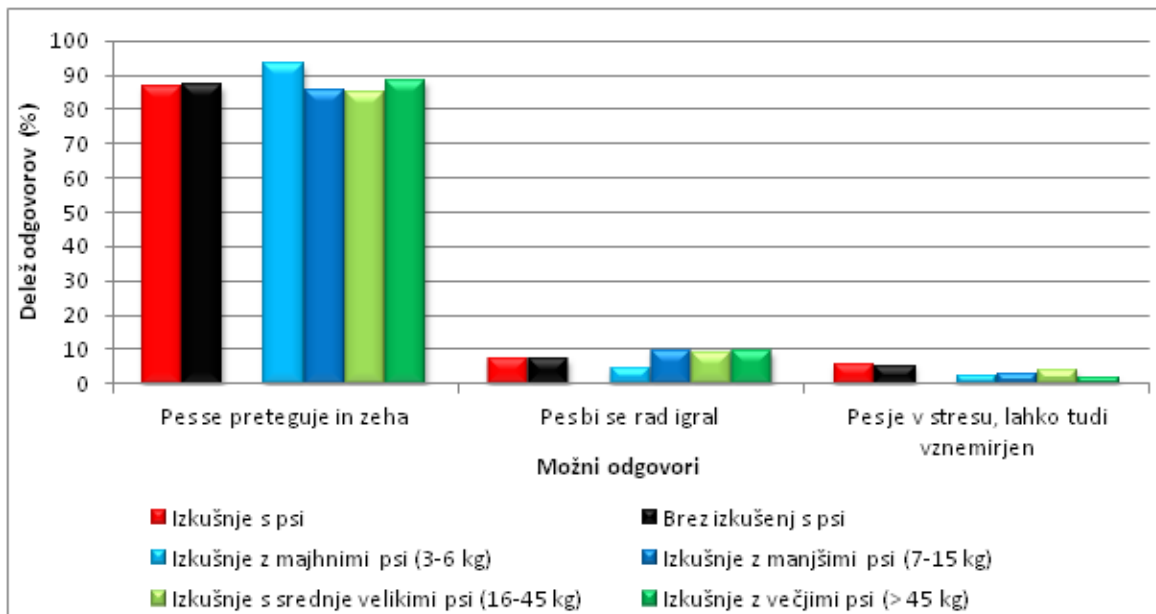
4.2.1.4 Prepoznavanje psa, ki se preteguje in zeha (vprašanje št. 30)

Na anketno vprašanje številka 30 je odgovorilo 444 oseb, od tega je pravilno odgovorilo 87 %, torej da se pes na sliki le preteguje in zeha. 7 % jih je menilo, da je pes v stresu, 4 %, da se pes želi igrati in le 2 %, da je pes žalosten in depresiven (slika 25).

Slika 25: Prepoznavanje psa, ki se preteguje in zeha (vprašanje št. 30)

Izkazalo se je, da v tem primeru same izkušnje s psi bistveno ne vplivajo na odgovore sodelujočih v anketi. Boljše so na to vprašanje odgovarjali tisti, ki imajo izkušnje z zelo majhnimi psi, ti so bili najuspešnejši, sledili pa so tisti z zelo velikimi psi (slika 26).

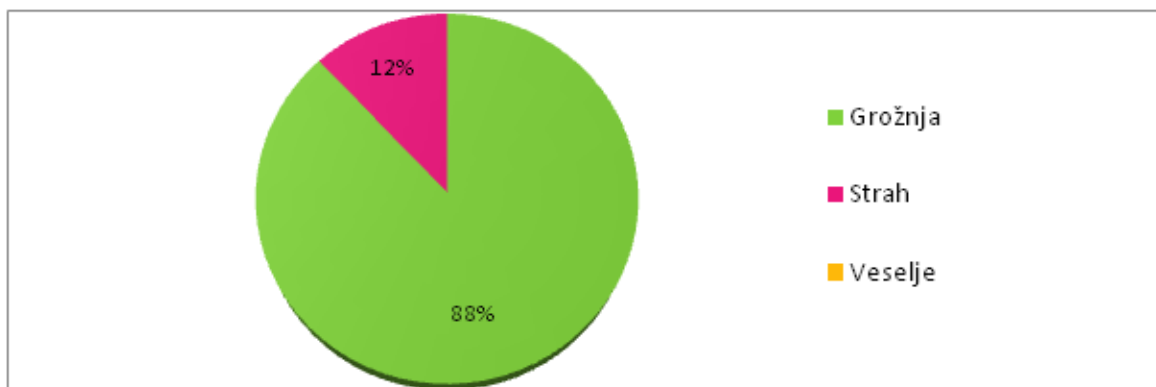
Slika 26: Prepoznavanje psa, ki se preteguje in zeha glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 30)

4.2.2 Dominantne in agresivne telesne drže psa

Domnevali smo, da ljudje najpogosteje (ob veselju in prestrašenosti) prepoznajo agresivne pse. V anketo smo umestili tudi taka vprašanja, s katerimi smo lahko preverili, ali posamezniki ločijo med agresijo zaradi dominance in tisto zaradi strahu.

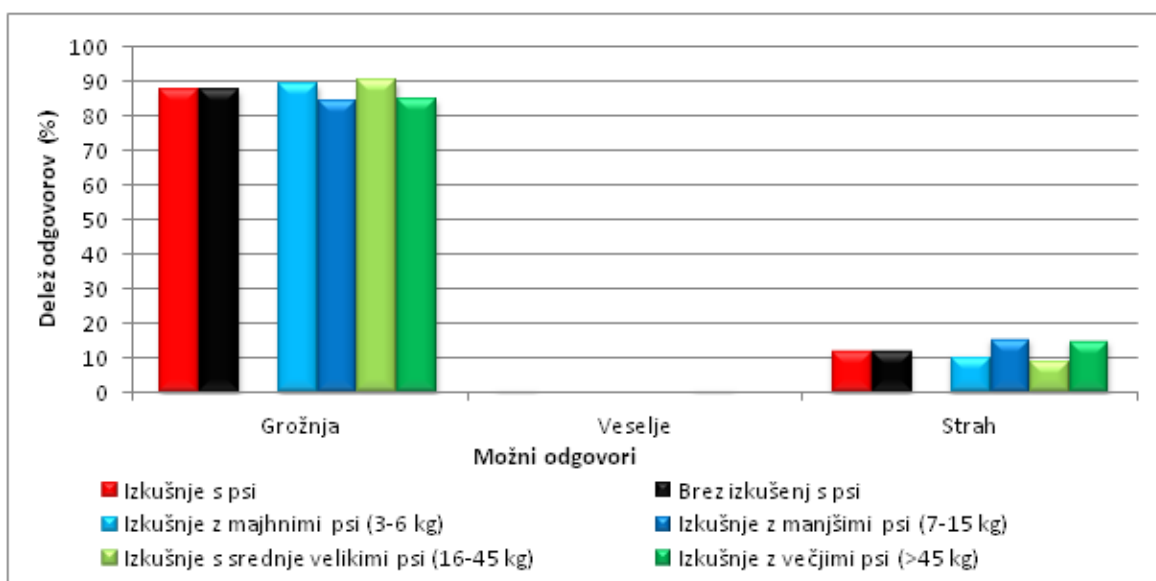
4.2.2.1 Prepoznavanje grožnje pri psu (vprašanje št. 14)

Pri vprašanju številka 14 je na fotografiji tipičen primer grožnje na obrazu psa. Kot kaže slika 27 je na to vprašanje pravilno odgovorilo 88 % oseb od 469. Ostalih 12 % je izbralo odgovor, da je psa strah. Ta odgovor bi bil potencialno pravilen, če bi imel zraven še pridevnik agresija. Vsekakor pa prikazana gesta ni tipična za običajen strah. V raziskavi Timi in Gallagher (2009) je zgolj 38 % sodelujočih pravilno prepoznalo agresijo dveh psov, medtem ko se jih je 33 % odločilo, da sta psa prijazna. Boljše so se odrezali v raziskavi Bloom in Friedman (2013), kjer so bili podobno kot v naši raziskavi 70 % uspešni.

Slika 27: Prepoznavanje grožnje pri psu (vprašanje št. 14)

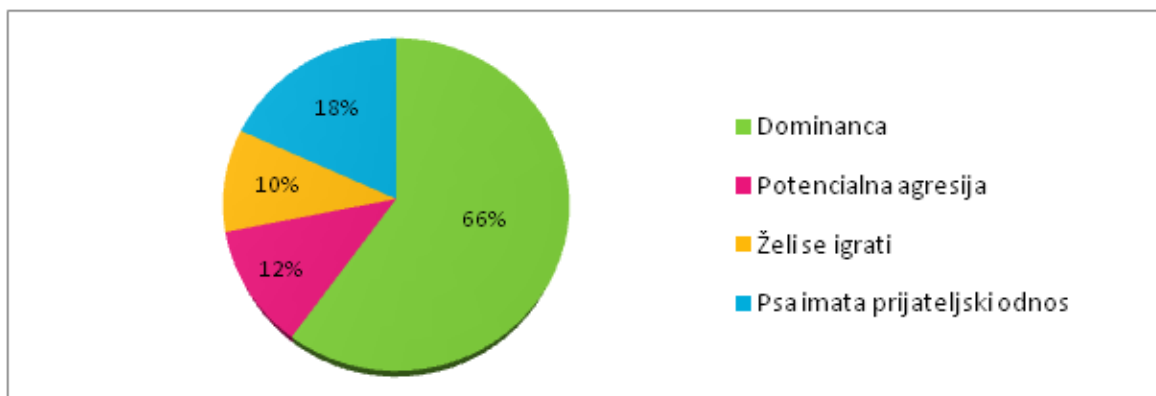
Pri tem vprašanju ni prihajalo do velikih razlik v odgovorih med tistimi, ki imajo izkušnje in tistimi, ki izkušenj nimajo (slika 28). Na podlagi tega lahko sklepamo, da ljudje dobro prepoznajo grožnjo pri psu. Ravno tako ni bilo bistvenih razlik med tistimi, ki imajo izkušnje z manjšimi ali večjimi psi.

Slika 28: Prepoznavanje grožnje pri psu glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 14)

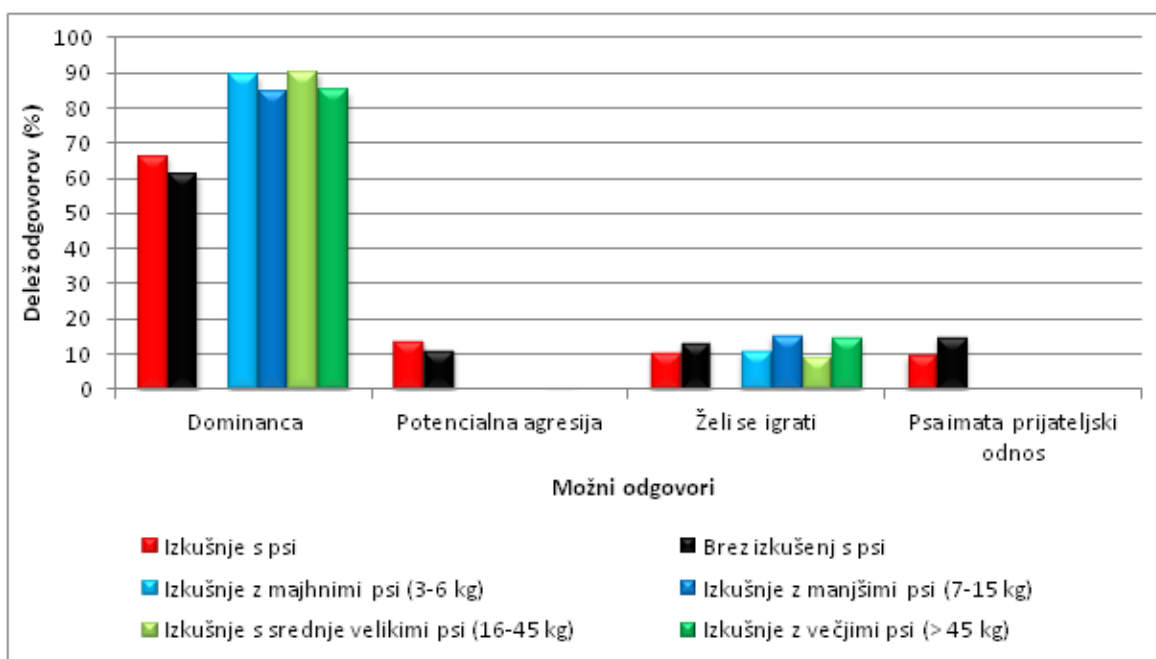
4.2.2.2 Prepoznavanje dominantnega psa (vprašanje št. 28)

Ob vprašanju številka 28 je na sliki tipičen primer dominantne drže psa. Na vprašanje je odgovorilo 445 oseb, od tega je pravilen odgovor izbralo 292 oseb, kar predstavlja 66 %. Ostali so dokaj enakomerno izbirali med preostalimi, to je napačnimi odgovori (slika 29).

Slika 29: Prepoznavanje dominantnega psa (vprašanje št. 28)

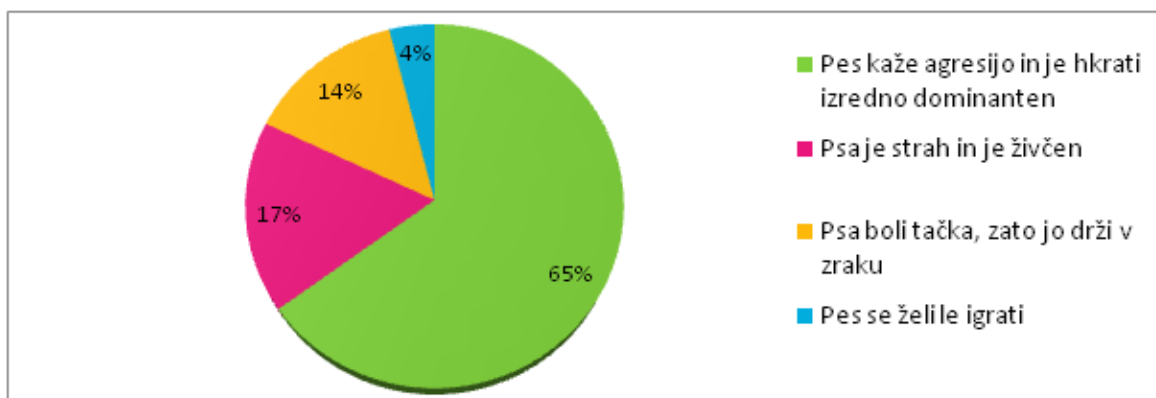
Kot lahko razberemo iz slike 30, so tisti, ki nimajo izkušenj s psi, pravi odgovor podali v zgolj 60 %. V 16 % so se odločili, da imata psa prijateljski odnos, nekoliko manjši odstotek neizkušenih se je odločilo, da se pes želi igrati. Tisti, ki imajo izkušnje z manjšimi ali z večjimi psi, so podali nekoliko manj pravih odgovorov kot tisti, ki imajo izkušnje z majhnimi ali srednje velikimi psi, bili so malo nad 80 % uspešni.

Slika 30: Prepoznavanje dominantnega psa glede na izkušnje s psi in izkušnje glede na velikost psa (vprašanje št. 28)

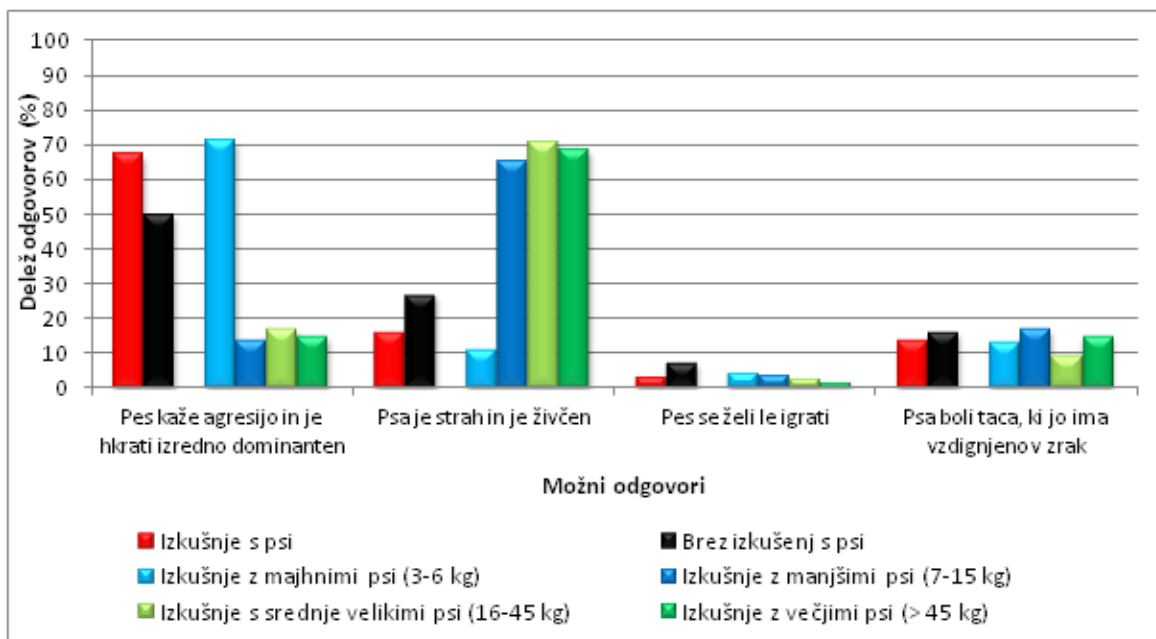
4.2.2.3 Prepoznavanje dominantno agresivnega psa (vprašanje št. 19)

V raziskavi nas je zanimalo tudi, ali ljudje ločijo med agresijo zaradi dominance in tisto zaradi strahu. Pri anketnem vprašanju številka 19 je bil na sliki primer dominantno agresivnega psa. Pravilno je na to vprašanje odgovorilo 300 od 416 oseb, kar predstavlja 65 % (slika 31), kar je podoben odstotek kot pri vprašanju številka 28. Zanimivo pa je to, da je zgolj 4 % anketirancev odgovorilo, da se pes želi le igrati, medtem ko je na vprašanje 28 tako odgovorilo 10 % vprašanih (slika 29).

Slika 31: Prepoznavanje dominantno agresivnega psa (vprašanje št. 19)

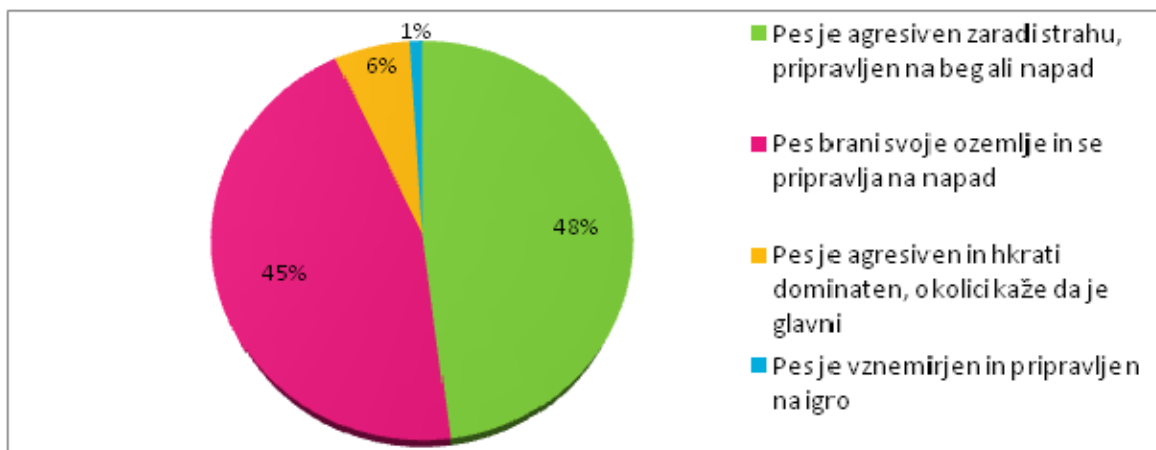
Večino napačnih odgovorov so izbrali tisti, ki nimajo izkušenj s psi (slika 32). Ti so kar v polovici primerov odgovorili napačno. Zelo dobro so se tukaj odrezali lastniki zelo majhnih psov, ki so bili malo več kot 70 % uspešni. Ostali pa se med seboj niso bistveno razlikovali po pravilnosti odgovorov. Takšno uspešnost pri prepoznavanju dominantno agresivnega psa med lastniki zelo majhnih psov lahko bodisi pripišemo temu, da se manjši psi pogosteje obnašajo agresivno in zaščitniško, kar ima za posledico dominantno obnašanje, bodisi pa so kot lastniki manjših kužkov bolj pozorni na potencialne grožnje.

Slika 32: Prepoznavanje dominantno agresivnega psa glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 19)

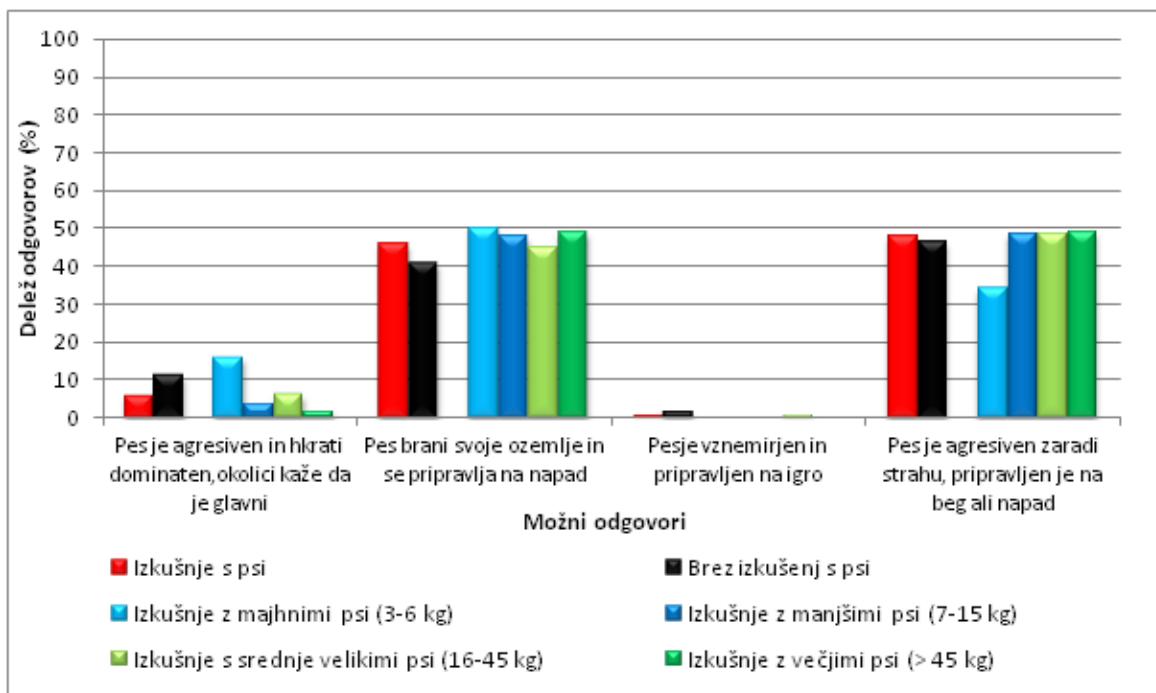
4.2.2.4 Prepoznavanje agresivnega psa zaradi strahu (vprašanje št. 25)

Z vprašanjem številka 25 smo preverjali prepoznavanje agresije zaradi strahu. Na vprašanje je odgovorilo 450 oseb, pravilen odgovor je prepoznalo 215 oseb, kar predstavlja manj kot polovico (48 %) vprašanih. 45 % jih je odgovorilo, da pes brani svoje ozemlje in se pripravlja na napad. 6 % vprašanih pa je psu pripisalo agresivno in hkrati dominantno obnašanje (slika 33). Tukaj lahko vidimo, v nasprotju s prejšnjim vprašanjem številka 19 (slika 31), da je prepoznavanje agresije iz strahu bistveno slabše poznano. To lahko pripišemo temu, da le malo ljudi ve, da lahko strah pri psu vodi tudi v agresijo, ki je lahko, kot navaja Coren (2001) v primeru napada nevarnejša od agresije zaradi dominance.

Slika 33: Prepoznavanje agresivnega psa zaradi strahu (vprašanje št. 25)

Tudi pri odgovorih na to vprašanje ni bilo znatnejših razlik med osebami, ki imajo izkušnje s psi in tistimi brez njih (slika 34). Tisti brez izkušenj so bili uspešni v 49 %, medtem ko so bili tisti brez izkušenj uspešni v 45 % primerov. Majhna razlika se je pokazala tudi pri izbiri odgovora, da je pes agresiven in hkrati dominanten, saj so vprašani brez izkušenj s psi ta odgovor izbrali v 11 % primerov, medtem ko so tisti z izkušnjami s psi ta odgovor izbrali le v 6 % primerov. Iz tega bi lahko sklepali, da so tisti z izkušnjami, bolj seznanjeni z dejstvom, da lahko do agresije pride tudi iz strahu. Boljše so na to vprašanje odgovarjali lastniki psov, težjih od 6 kg, ki so skoraj v polovici primerov odgovorili pravilno. Slabo so se na to vprašanje odrezali lastniki zelo majhnih psov, ki so le v 34 % izbrali pravilen odgovor. Kar polovica se jih je namreč odločila, da pes brani svoje ozemlje in je pripravljen na napad. Možno razlago za takšen rezultat bi lahko iskali v tem, da lastniki zelo majhnih psov vsako vrsto agresije takoj povežejo z dominanco, zaradi česar so se tudi tako dobro odrezali pri vprašanju številka 19.

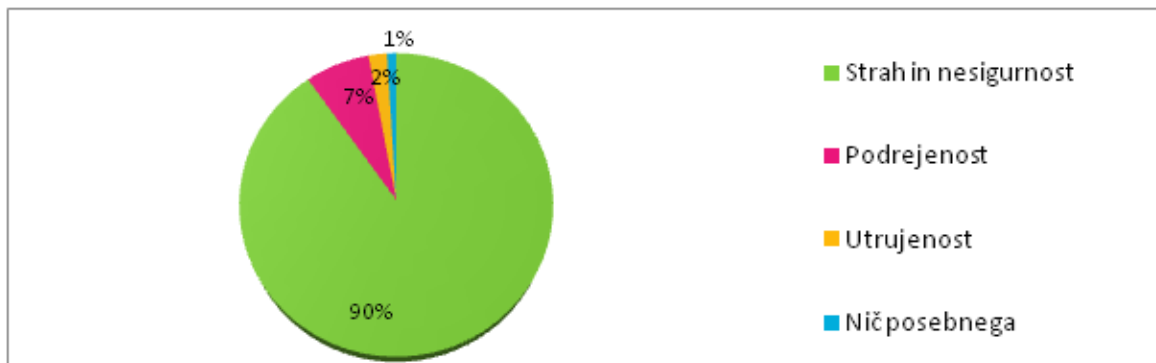

Slika 34: Prepoznavanje agresivnega psa zaradi strahu glede na izkušnje s psi in izkušnje glede na velikost psa (vprašanje št. 25)

4.2.3 Strah in podrejene telesne drže psa

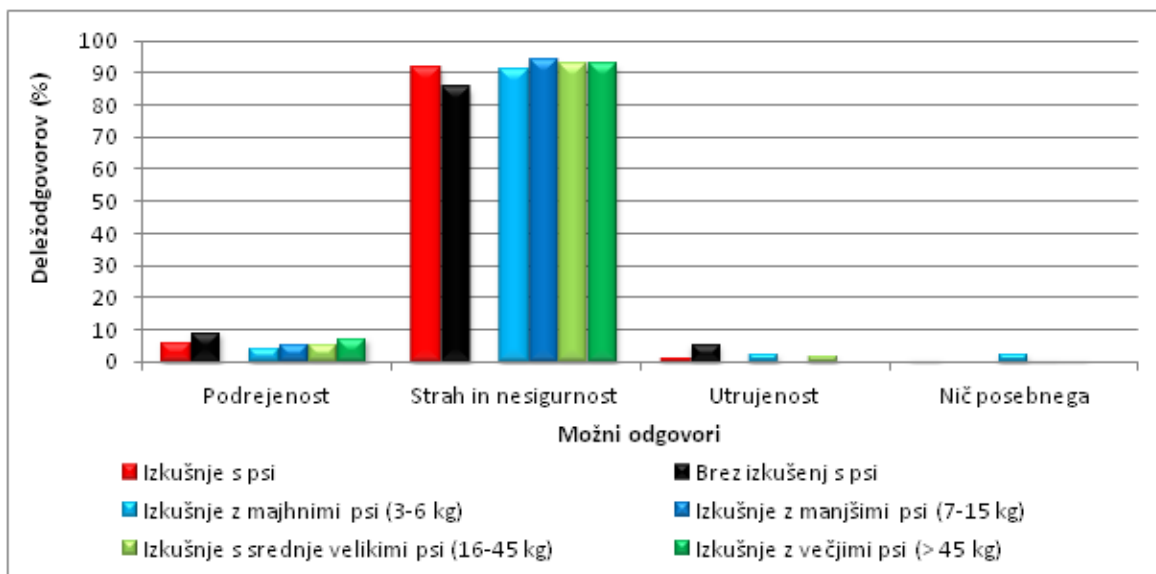
4.2.3.1 Prepoznavanje strahu in nesigurnosti pri psu (vprašanje št. 22)

Predpostavljali smo, da pri psu poleg veselja in grožnje ljudje najpogosteje prepoznajo tudi strah (prestrašenost). To smo preverili z vprašanjem številka 22, na katerega je odgovorilo 455 respondentov. Tudi ta domneva se je izkazala za pravilno, saj je kar 414 anketirancev oziroma 90 % izbrala odgovor strah in nesigurnost. 7 % jih je menilo, da gre za podrejenost (slika 35). Ravno tako je bil strah kar dobro prepoznan v raziskavi Timi in Gallagher (2009), kjer so ga prepoznali v 67 % primerov. Slabše so se odrezali v raziskavi Bloom in Friedman (2013), kjer so bili uspešni zgolj v 45 %.

Slika 35: Prepoznavanje strahu in nesigurnosti pri psu (vprašanje št. 22)

Zopet so največ napačnih odgovorov izbrali anketirani, ki nimajo izkušenj s psi (slika 36). Ti so v 9 % odgovorili, da gre za podrejenost in v 6 %, da gre za utrujenost. Sama velikost psa na izbiro odgovora ni imela bistvenega vpliva.

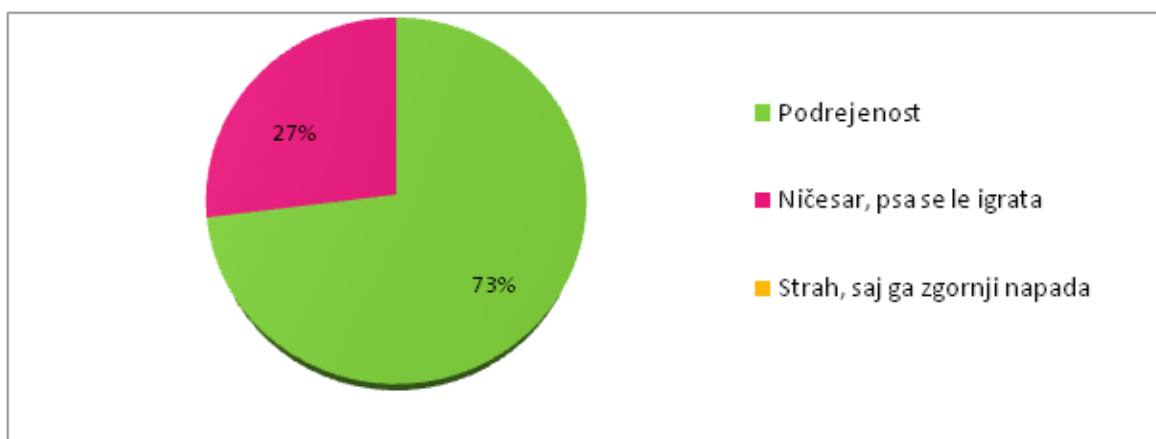

Slika 36: Prepoznavanje strahu in nesigurnosti pri psu glede na izkušnje s psi in izkušnje glede na velikost psa (vprašanje št. 22)

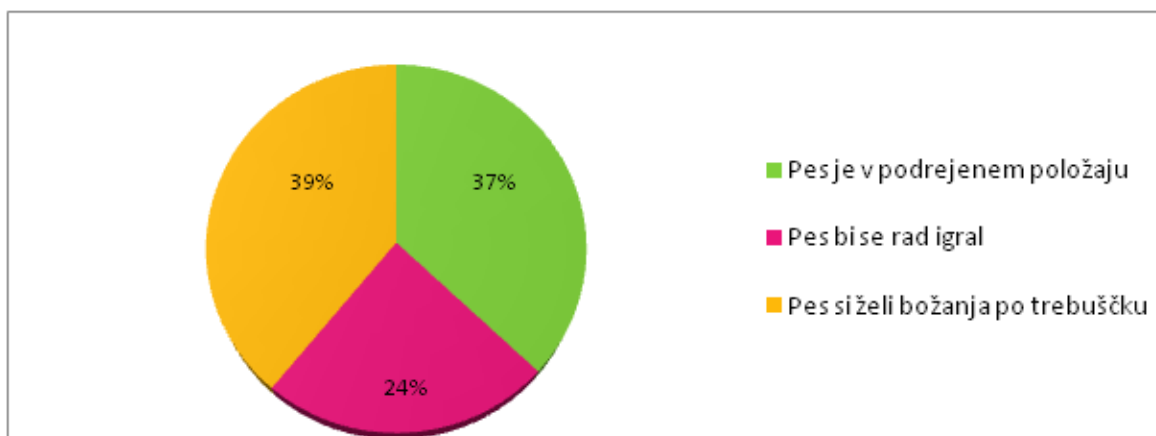
4.2.3.2 Prepoznavanje podrejenega psa (vprašnji št. 11 in 31)

Z vprašanjema 11 in 31 smo preverjali, kako dobro anketiranci prepoznavajo podrejeno držo. Sam položaj podrejenega psa na sliki je v obeh primerih zelo podoben, s to razliko, da je pri vprašanju 11 nad podrejenim psom drug pes. Zanimivo je, da je pri vprašanju 11 pravilno odgovorilo 347 oseb od skupno 475, kar znaša 73 % (slika 37), medtem ko je na vprašanje 31 pravilno odgovorilo zgolj 163 oseb od skupno 444, kar znaša zgolj 37 % (slika 38). Coren (2001) navaja, da gre pri ležanju psa na hrbtu pred človekom za pogosto

narobe razlagano gesto, ki si jo večina ljudi razlaga zgolj kot željo psa po božanju trebuščka in ljubkovanju. To se je potrdilo tudi v našem primeru, čeprav je zanimivo, da v večini ljudje dobro prepoznajo to gesto, kadar gre za primer dveh psov. Ko pa pes zavzame popolnoma enak položaj pred človekom, se to kar naenkrat večini ljudem zdi ljubko in pozabijo na pravi pomen.

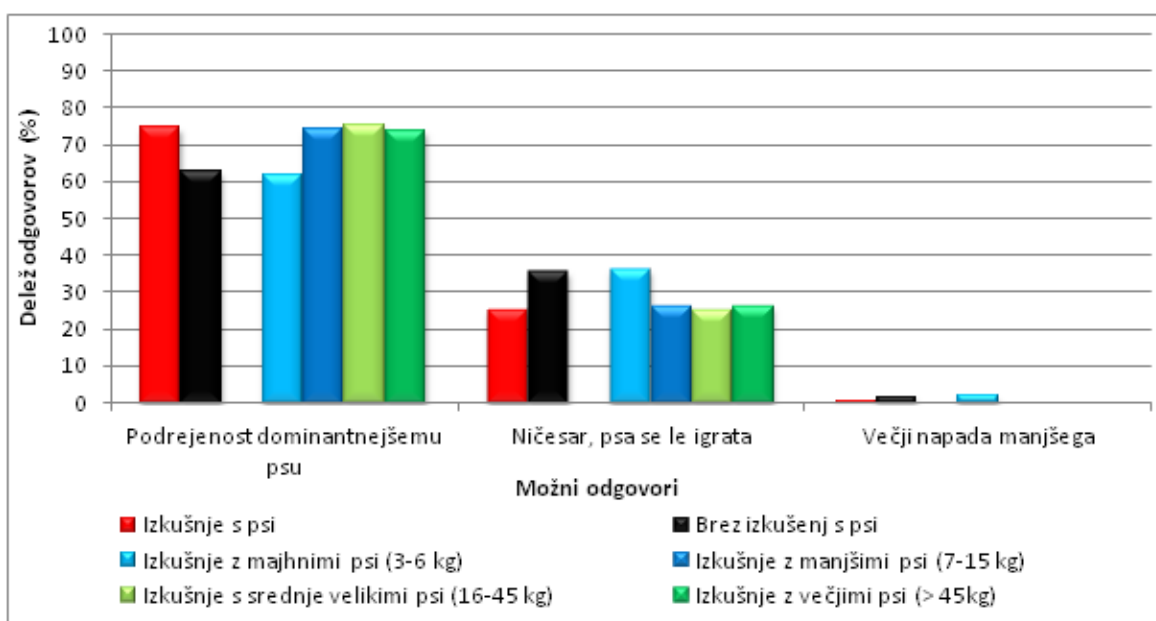
Slika 37: Prepoznavanje podrejenosti v primeru dveh psov (vprašanje št. 11)

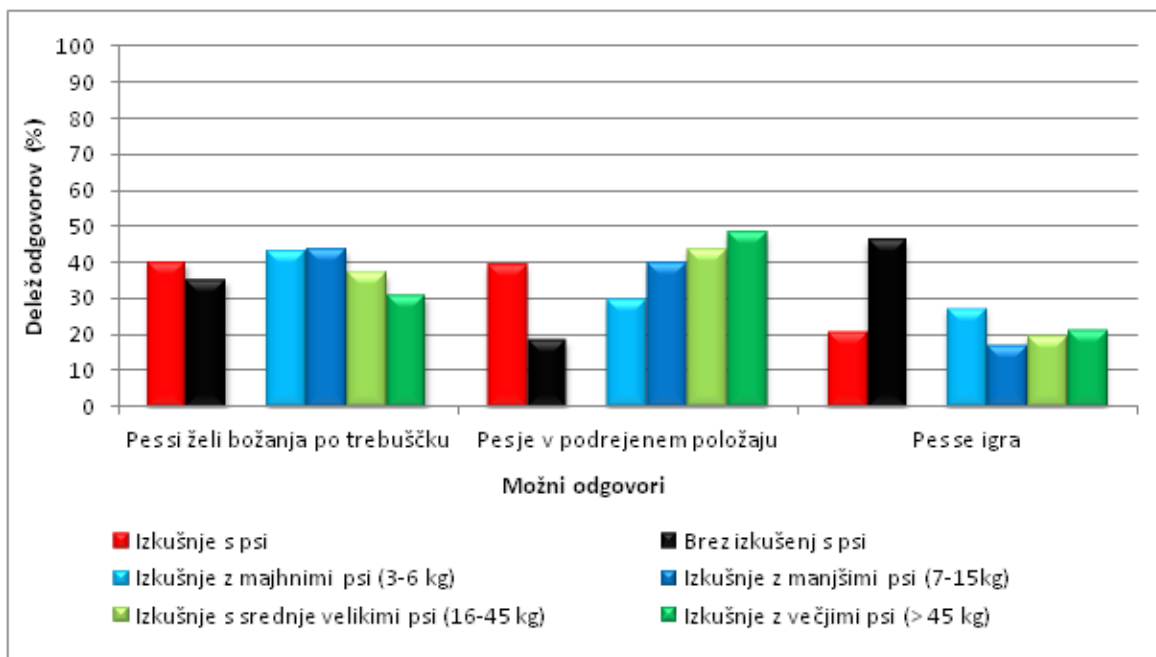
Slika 38: Prepoznavanje podrejenosti v primeru enega psa (vprašanje št. 31)

Če interpretiramo sliko 39, so v povprečju boljše odgovarjale osebe, ki imajo izkušnje s psi. Ti so bili uspešni kar v 76 %, medtem ko so tisti brez izkušenj s psi pravilno odgovorili le v 63 %. Kar 36 % vprašanih brez izkušenj je menilo, da se psa le igrata. Zelo podobno so se odrezali vsi, ki imajo izkušnje s psi, težjimi od 6 kg, ki so bili približno 75 % uspešni. Ponovno so se najslabše odrezali lastniki zelo majhnih psov, ki so bili uspešni v 61 % primerov. Kar 36 % jih je menilo, da se psa zgolj igrata.

Iz slike 40 pa lahko vidimo, da so ravno tako kot pri vprašanju 11 v večini pravilno prepoznali podrejenost tisti, ki imajo izkušnje s psi, to je v 40 % in to s psi večjih pasem 48 %. Tisti, ki izkušenj s psi nimajo, so največkrat izbrali odgovor, da se želi pes igrati, in sicer v 46 %, kar je podobno, kot pri vprašanju 11 (slika 37). Temu je sledil odgovor, da si želi pes božanja po trebuščku (35 %). Pravilen odgovor so med neizkušenimi izbrali v zgoj v 18 %. Med izkušenimi so se ponovno najslabše odrezali tisti, ki imajo izkušnje le z majhnimi psi (< 6kg), ki so se v veliki meri, malo nad 40 %, odločali za odgovor, da si pes želi božanja po trebuščku. Pravilno pa so odgovorili zgoj v 30 %. Najboljše so se odrezali tisti z izkušnjami z večjimi psi, ki so bili uspešni v skoraj 50 %.

Slika 39: Prepoznavanje podrejenosti v primeru dveh psov glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 11)

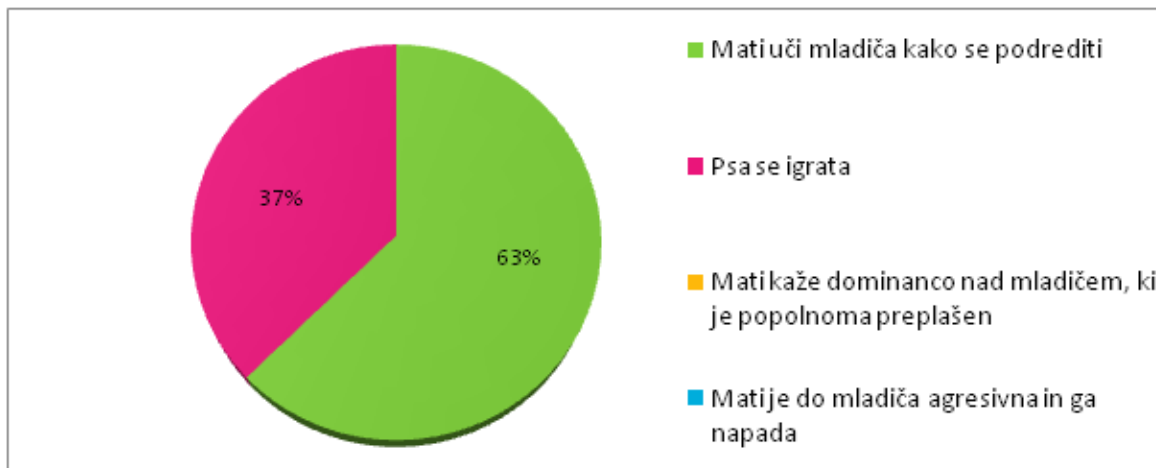

Slika 40: Prepoznavanje podrejenosti v primeru enega psa glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 31)

Na podlagi zgoraj predstavljenih rezultatov lahko sklepamo, da anketiranci v povprečju kolikor toliko dobro prepoznajo podrejenega psa v družbi drugega psa, še posebej če drugi pes zavzema dominantno držo, kar seveda olajša prepoznavo same govorice. Več težav pa imajo anketiranci s prepoznavo situacije podrejanja, ko imajo opravka s samo enim psom, kar lahko v določenih situacijah privede do nezaželenih težav pri sami komunikaciji s psom.

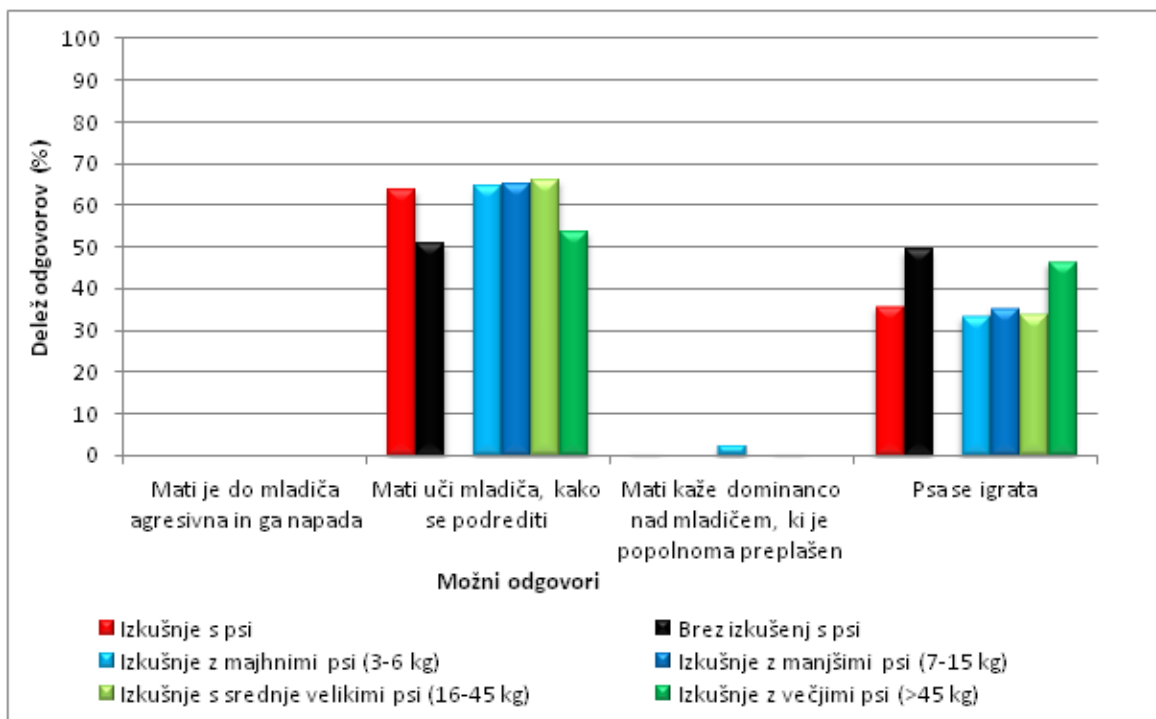
4.2.3.3 Prepoznavanje podrejenosti v odnosu mati-mladič (vprašanje št. 21)

Z vprašalnikom smo preverili tudi druge oblike telesne govorice psov, s katerimi psi sporočajo svojo podrejenost. V vprašanju številka 21 mati uči mladiča, kako se podrediti starejšemu psu. Na vprašanje je odgovorilo 455 oseb, pravilen odgovor je podalo 283 izprašanih, kar predstavlja 63 %, ostalih 37 % je odgovorilo, da se psa igrata (slika 41).

Slika 41: Prepoznavanje podrejenosti v odnosu mati - mladič (vprašanje št. 21)

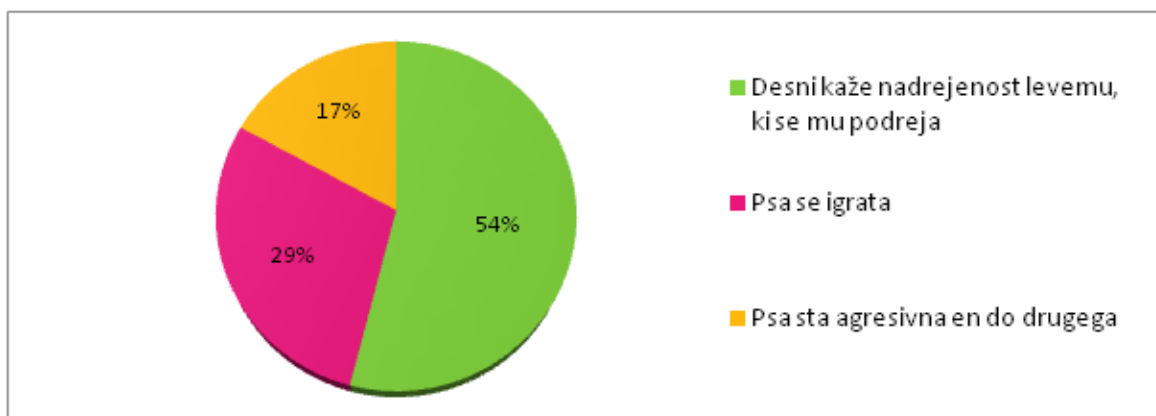
Na to vprašanje so bolje odgovarjali tisti, ki imajo izkušnje s psi, bili so uspešni v 64 %, medtem ko so tisti brez izkušenj zgolj v polovici primerov prepoznali prikazano telesno govorico. Zanimivo pa je, da so se v tem primeru najslabše izkazali lastniki velikih psov (> 45kg), ki so zgolj v 57 % primerov pravilno prepoznali prikazano telesno govorico (slika 42). To bi lahko pripisali k temu, da so kot lastniki večjih psov pogostejše priča igri, kjer eden izmed psov drugega psa prime za gobec, kar je znak da si ga podreja. Ker se drugi pes s tem dejanjem strinja, se igra tako mirno nadaljuje naprej.

Slika 42: Prepoznavanje podrejenosti v odnosu mati – mladič glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 21)

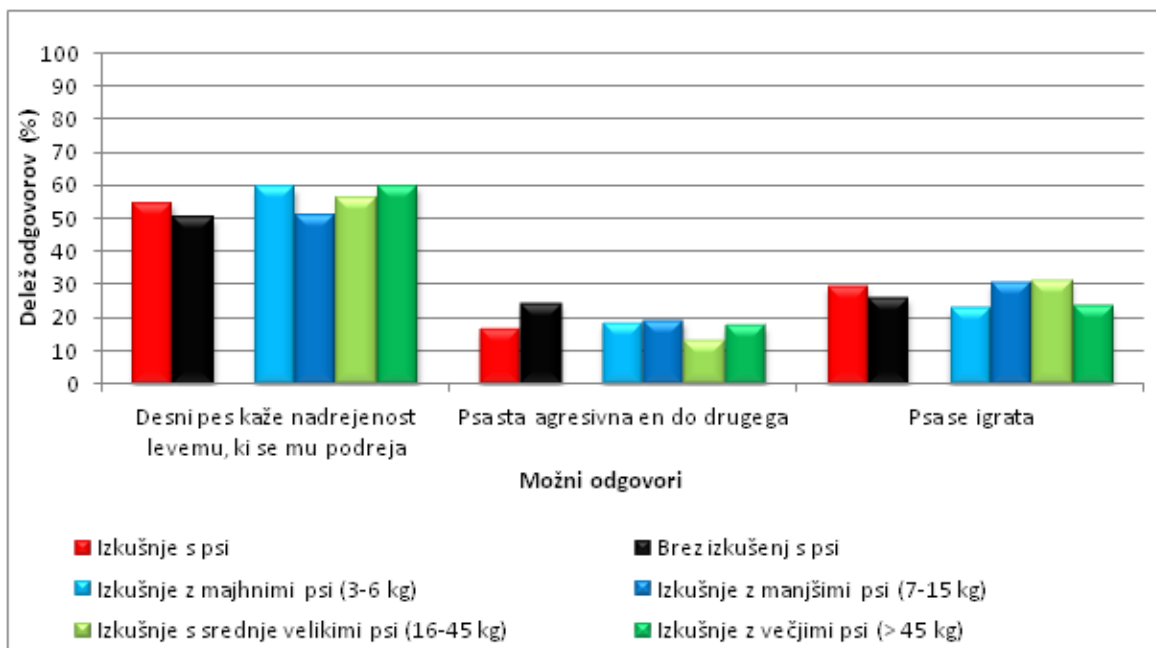
4.2.3.4 Prepoznavanje podrejenosti v odnosu dveh odraslih psov (vprašanje št. 29)

Vprašanje številka 29 prikazuje dva odrasla psa, sama govorica telesa pa je precej podobna, kot pri vprašanju številka 21, ko mati uči mladiča, kako se podrediti. Pravilen odgovor je izbralo 239 oseb od skupno 445, kar predstavlja 54 %. 29 % jih meni, da se psa igrata, ostalih 17 % pa meni, da sta psa agresivna eden do drugega (slika 43). Gre za podobno razdelitev odgovorov kot pri vprašanju številka 21, le da so tukaj izbrali še odgovor agresija, k čemur bi lahko pripomogla sama velikost psov na sliki.

Slika 43: Prepoznavanje podrejenosti v odnosu dveh odraslih psov (vprašanje št. 29)

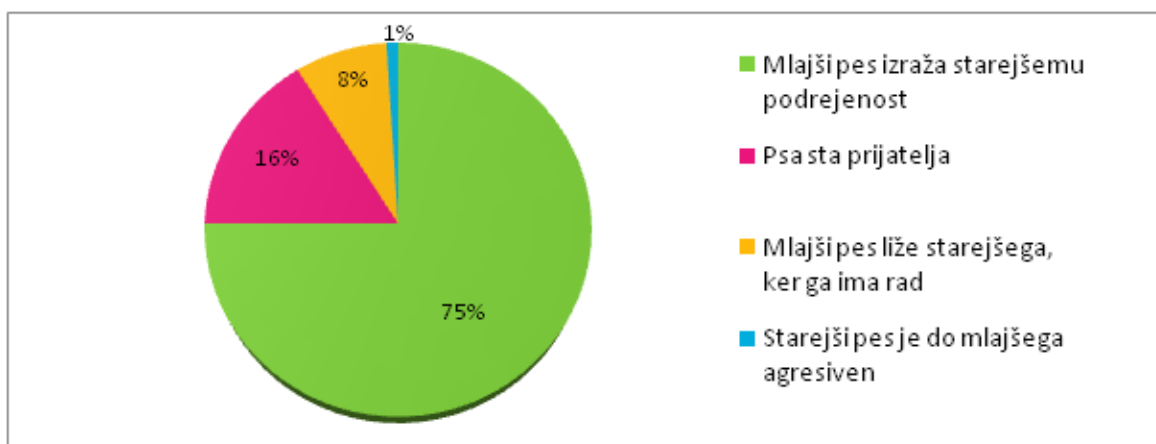
Nekih bistvenih odstopanj glede na pravilnost odgovora med tistimi z izkušnjami (54 %) in tistimi brez njih (50 %) ni (slika 44). Tisti, ki nimajo izkušenj s psi, so sicer večkrat izbrali (24 %), da sta psa agresivno nastrojena. Če primerjamo z vprašanjem 21 (slika 43), kjer se nihče ni odločil za odgovor, da je mati do mladiča agresivna, lahko domnevamo, da na samo odločitev o telesni govorici psov vpliva tudi velikost psa. Najslabše so se tukaj odrezali lastniki manjših psov (7-15 kg), ki so se le v 50 % odločili za pravilen odgovor.

Slika 44: Prepoznavanje podrejenosti v odnosu dveh odraslih psov glede na izkušnje s psi in izkušnje glede na velikost psa (vprašanje št. 29)

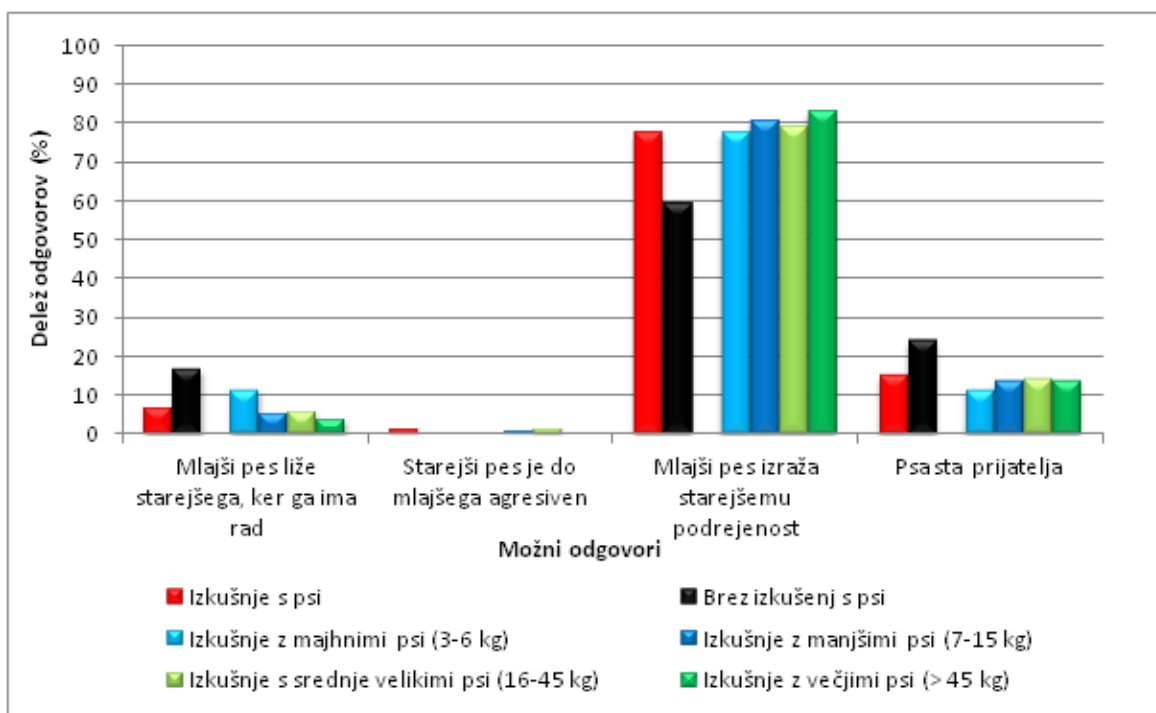
4.2.3.5 Prepoznavanje podrejenosti z lizanjem (vprašanje št. 26)

Med znaki podrejanja je tudi lizanje dominantnejšega psa po gobcu. Kako dobro poznajo anketiranci to gesto, smo preverjali z vprašanjem številka 26. To obliko podrejanja je pravilno prepoznalo krepko več kot dve tretjini anketiranih, pravilno je odgovorilo 336 oseb izmed skupno 448, kar predstavlja kar 75 %. 16 % jih je odgovorilo, da sta psa prijatelja, 8 %, da se imata rada in le 1 % jih je menilo, da je starejši pes do mlajšega agresiven (slika 45).

Slika 45: Prepoznavanje podrejenosti z lizanjem (vprašanje št. 26)

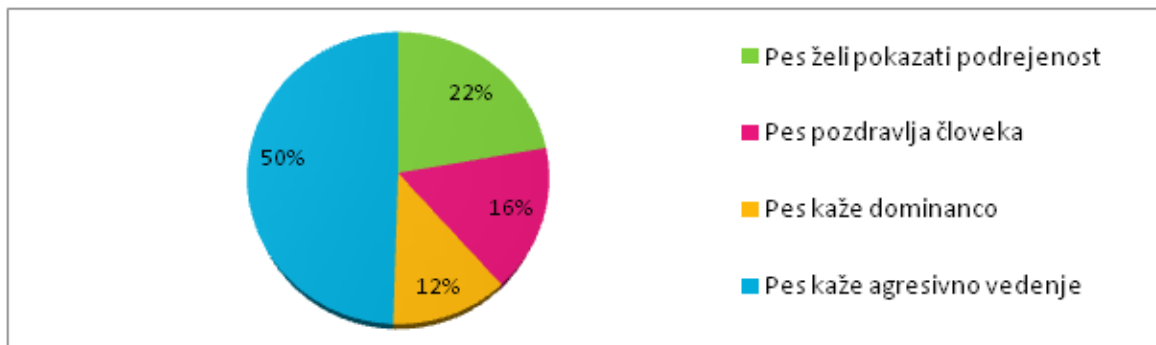
Več napačnih odgovorov so zopet izbrali vprašani brez izkušenj, ki so se zmotili v kar 40 %, medtem ko so tisti z izkušnjami v 77 % odgovorili pravilno (slika 46). Najslabše so se odrezali tisti, ki imajo izkušnje z zelo majhnimi psi, 11 % jih je menilo, da sta psa prijatelja, ravno toliko se jih je odločilo za odgovor, da se imata psa rada. Najuspešnejši so bili lastniki večjih psov (> 45 kg), ki so pravilno govorico prepoznali v skoraj 83 %.

Slika 46: Prepoznavanje podrejenosti z lizanjem glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 26)

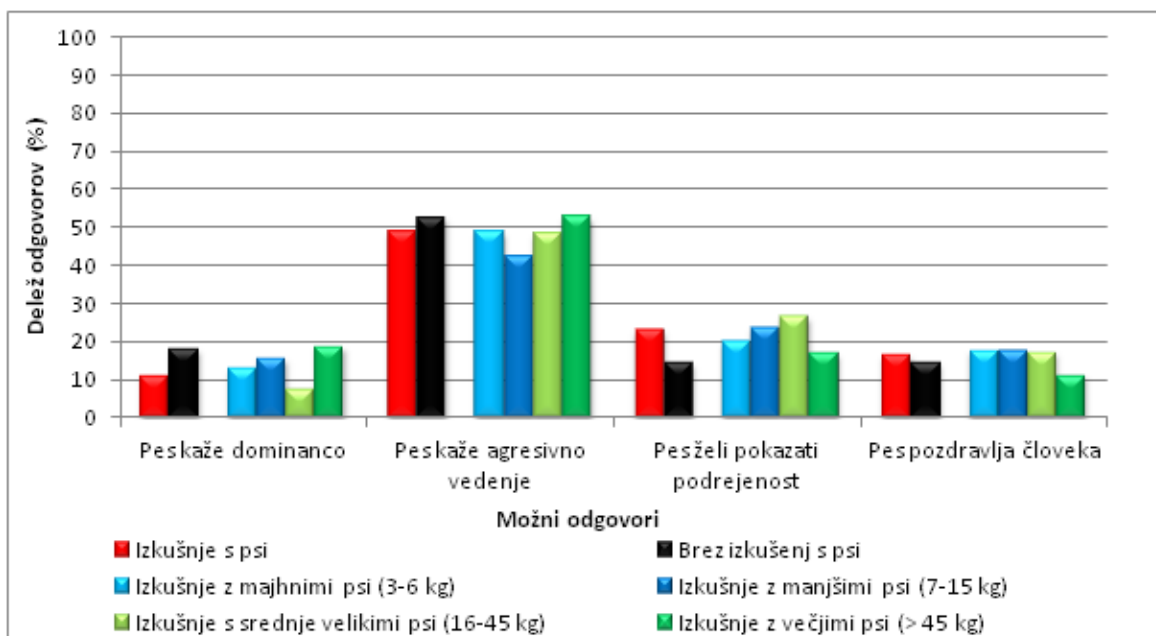
4.2.3.6 Prepoznavanje podrejenega "nasmeha" (vprašanje št. 23)

Z vprašanjem številka 23 smo želeli preveriti prepoznavanje manj poznane telesne govorice psov, ki si jo, tako kot navaja tudi Lotz (2014), večina ljudi razlaga napačno. Na vprašanje je odgovorilo 452 oseb, le 100 oziroma 22 % jih je odgovorilo pravilno, in sicer da želi pes pokazati podrejenost. Skoraj polovica, kar 50 %, jih je menilo, da je pes agresiven, 16 %, da pes pozdravlja človeka in 12 %, da pes kaže dominanco (slika 47).

Slika 47: Prepoznavanje podrejenega "nasmeha" (vprašanje št. 23)

Pri nadaljnjem preverjanju (slika 48) smo ugotovili, da so več pravih odgovorov izbrali tisti z izkušnjami s psi, 23 %. Največ pravih odgovor so podali tisti, ki imajo izkušnje s srednje velikimi psi, ki so bili uspešni v malo več kot 25 %. Najslabše so se odrezali tisti z večjimi psi, ki so bili uspešni v malo manj kot 20 %. Več anketirancev z izkušnjami z velikimi psi je menilo, da je pes agresiven, v primerjavi s tistimi z izkušnjami le z majhnimi psi. Na podlagi dobljenih podatkov lahko pritrdimo navedbi Lotz (2014) navedbi, da si prikazano gesto psov ljudje prevečkrat narobe razlagajo. To lahko na žalost psov privede do velikih konfliktov v komunikaciji.

Slika 48: Prepoznavanje podrejenega "nasmeha" glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 23)

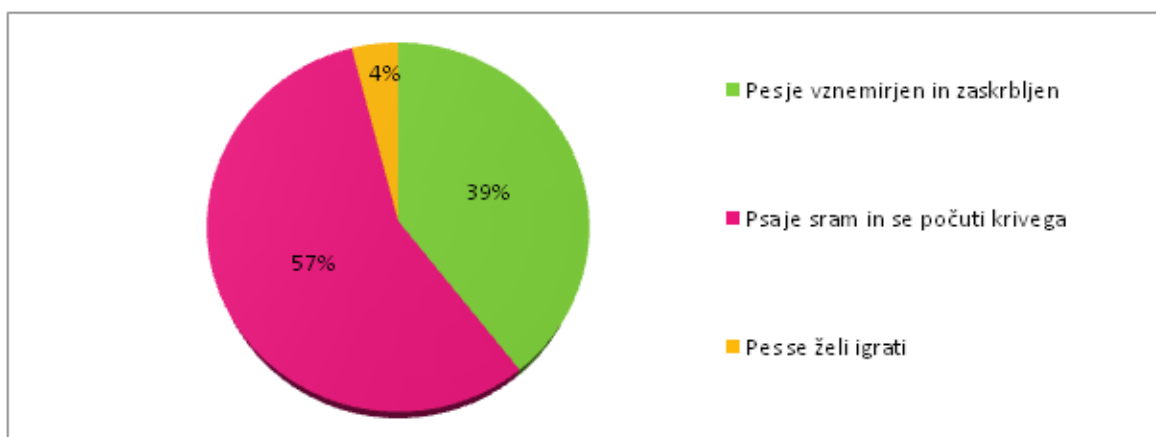
4.2.4 Vznemirjenost in stres pri psih (miritveni signali)

Predpostavili smo, da bodo imeli anketiranci največ težav s prepoznavanjem telesne govorice psov, ki so vznemirjeni (nervozni, razburjeni), pod stresom in tiste, ki v znak sprave ponujajo miritvene signale.

Tudi številni avtorji (Coren, 2013; Milano, 2015; Ward, 2015) so mnenja, da je eden izmed najpogostejše napačno interpretiranih znakov, ki jih ponujajo psi, tisti, ki ga pes izraža, ko je vznemirjen oziroma zaskrbljen. Večina ljudi, predvsem lastnikov, takrat počloveči psa in mu pripiše krivdo. Mi smo to trditev preverili z dvema vprašanjema. Anketno vprašanje 12 vključuje dve fotografiji, na katerih je pes sam, pri anketnem vprašanju številka 27 pa je na fotografiji pes, ki mu človek žuga s prstom.

4.2.4.1 Prepoznavanje vznemirjenega/zaskrbljenega psa (vprašanje št. 12)

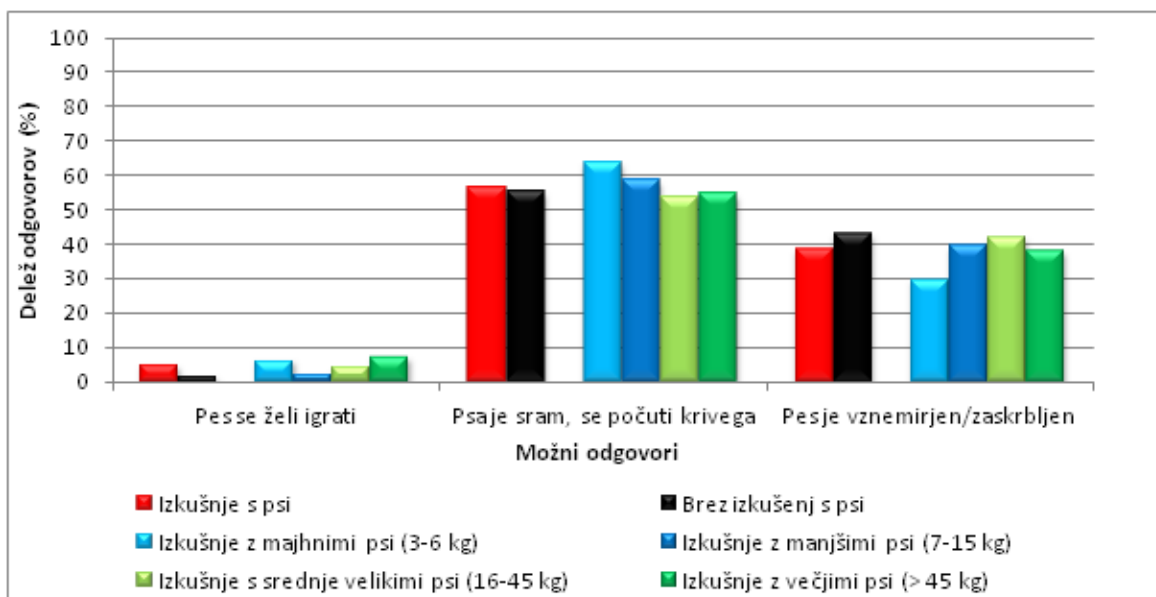
Na vprašanje je odgovorilo 471 oseb, od teh se je nekaj več kot polovica, to je 57 %, odločilo za odgovor, da je psa sram in se počuti krivega. Temu je sledila dobra tretjina, to je 39 % vprašanih, ki so pravilno odgovorili, da je pes vznemirjen in pa 4 %, ki so odgovorili, da se pes želi igrati (slika 49).

Slika 49: Prepoznavanje vznemirjenega/zaskrbljenega psa (vprašanje št. 12)

Zanimiv je podatek, da so več pravih odgovorov izbrali tisti, ki nimajo izkušenj s psi, to je 43 % (slika 50). Tisti z izkušnjami z zelo majhnimi psi so se za pravih odgovor odločili v 30 %, več kot polovica, 63 %, jih je menilo, da je psa sram. Ostali, ki imajo izkušnje s psi, težjimi od 6kg, so pravilno odgovorili nekje v 40 %. Takšno razmerje

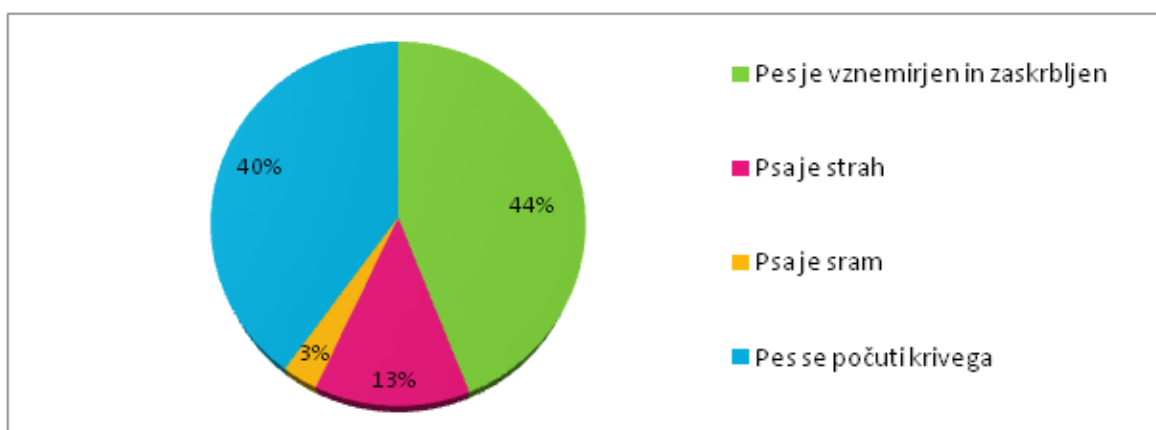
pravih odgovorov bi bilo lahko posledica tega, da večina lastnikov majhnih psov le-te počloveči, medtem ko večji, kot je pes, manj človeških lastnosti mu človek pripiše.

Slika 50: Prepoznavanje vznemirjenega/zaskrbljenega glede na izkušnje s psi in izkušnje glede na velikost psa (vprašanje št. 12)

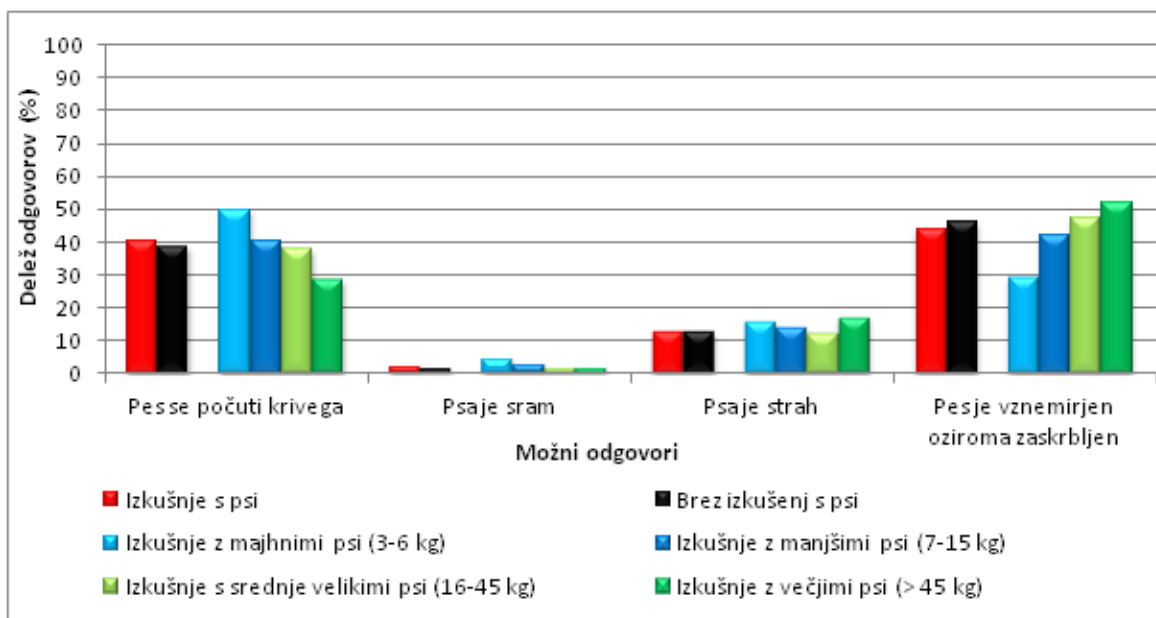
4.2.4.2 Prepoznavanje vznemirjenega psa ob prisotnosti človeka (vprašanje št. 27)

Na vprašanje številka 27 je odgovorilo 448 oseb. Nekaj manj od polovice vprašanih, 44 %, je odgovorilo pravilno, sledil je odgovor krivde, s 40 % odgovori. 13 % jih je menilo, da je psa strah in le 3 % so menili, da je psa sram (slika 51).

Slika 51: Prepoznavanje vznemirjenega psa ob prisotnosti človeka (vprašanje št. 27)

Iz slike 52 lahko tudi v tem primeru razberemo, da je pravilno odgovorilo več tistih, ki nimajo izkušenj s psi, 46 %, in da so lastniki zelo majhnih (50 %) in majhnih (40 %) psov v večini primerov izbrali odgovor, da se pes počuti krivega. Lastniki večjih psov (>15 kg) so se v 47 % oziroma 52 % odločili za pravilen odgovor.

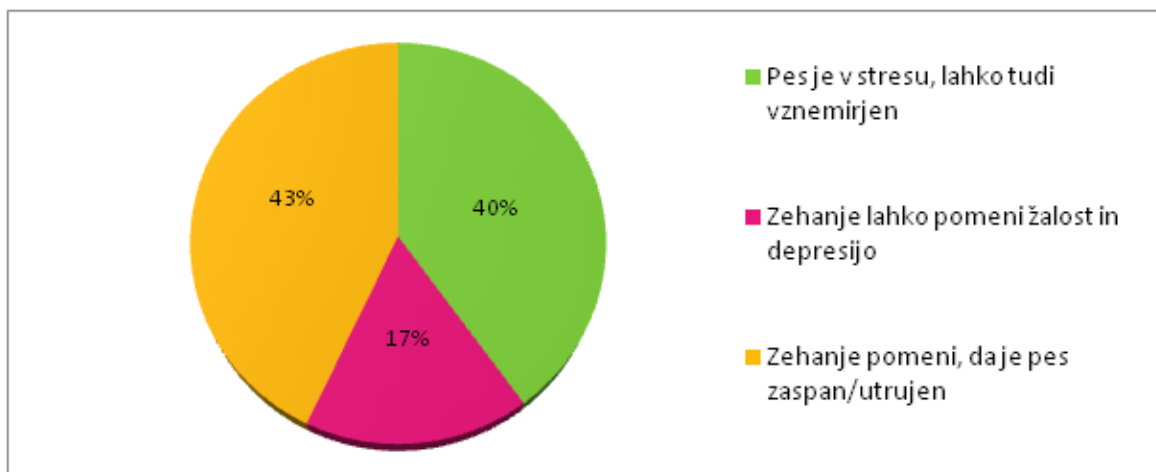
Slika 52: Prepoznavanje vznemirjenega psa ob prisotnosti človeka glede na izkušnje s psi in izkušnje glede na velikost psa (vprašanje št. 27)

Na podlagi pridobljenih podatkov lahko potrdimo našo domnevo in trditve nekaterih avtorjev (Coren, 2013; Milano, 2015; Ward, 2015), da lastniki (predvsem manjših) psov pogosteje pripišejo psu izraz krivde, kot pa prepoznajo, da je vznemirjen oz. zaskrbljen, kar bi lahko bila posledica tega, da postajajo predvsem manjši psi popolnoma enakovredni člani družin in jih ljudje obravnavajo sebi enako.

4.2.4.3 Prepoznavanje stresa v obliki zehanja (vprašanje št. 20)

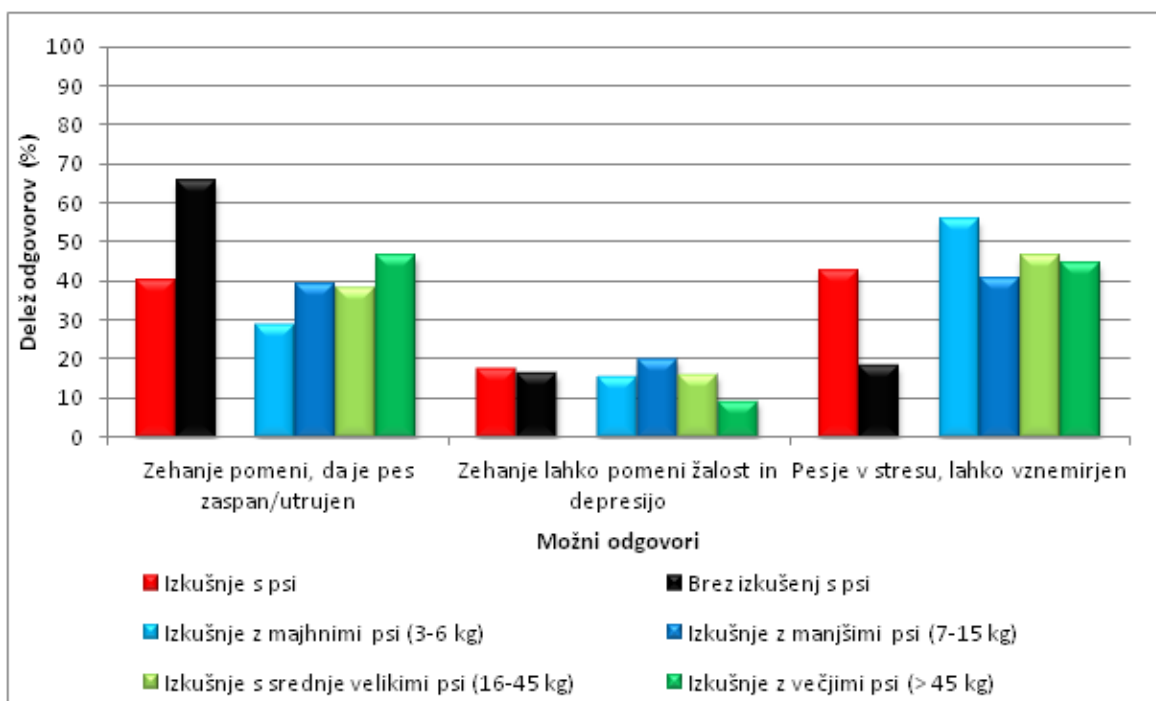
Eden izmed značilnih znakov stresa pri psih je zehanje. Kako dobro respondenti prepoznajo to obliko telesne govorice, smo preverjali z vprašanjem številka 20.

Na to vprašanje je odgovorilo 456 vprašanih, med njimi jih je 43 % odgovorilo, da je pes na sliki zaspan/utrujen. Sledil je pravilen odgovor, da je pes v stresu, s 40 %, 17 % pa je menilo, da je pes, ki zeha, lahko žalosten in depresiven (slika 53).

Slika 53: Prepoznavanje stresa v obliki zehanja (vprašanje št. 20)

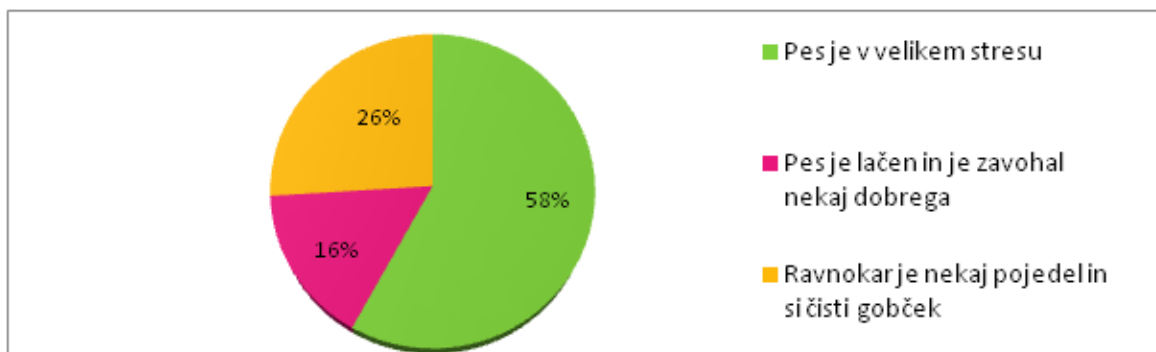
Pri odgovorih na to vprašanje je prišlo do zelo velikih razlik med tistimi, ki imajo izkušnje s psi in tistimi, ki teh izkušenj nimajo (slika 54). Slednji so kar v 84 % odgovorili napačno. Med izkušenimi je več pravih odgovorov podala skupina, ki ima izkušnje z zelo majhnimi psi, 56 %, medtem ko so se za pravilen odgovor tisti z večjimi psi (> 15kg) odločili v nekaj manj kot polovici primerov.

Slika 54: Prepoznavanje stresa v obliki zehanja glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 20)

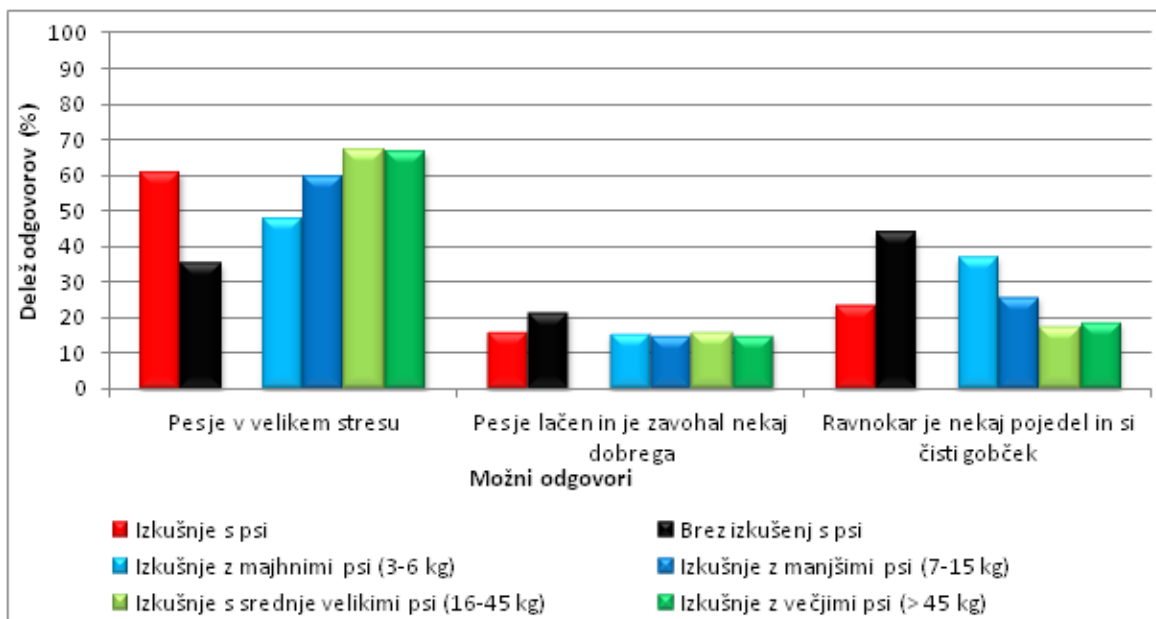
4.2.4.4 Prepoznavanje stresa v obliki oblizovanja (vprašanje št. 18)

Stres v obliki oblizovanja, ki ga prikazuje anketno vprašanje številka 18, so vprašani prepoznali bolje, kot pri vprašanju številka 20. Na vprašanje je odgovorilo 463 oseb, od tega se je 58 % odločilo za pravilen odgovor, to je, da je pes, ki se oblizuje, v velikem stresu. 26 % jih je menilo, da si pes z oblizovanjem čisti gobček, 16 % pa, da je pes lačen (slika 55).

Slika 55: Prepoznavanje stresa v obliki oblizovanja (vprašanje št. 18)

Kot je razvidno iz slike 56 so se pri odgovoru na to vprašanje mnogo bolje odrezali tisti z izkušnjami, saj so v 61 % primerih odgovorili pravilno, medtem ko so se tisti brez izkušenj s psi v znatnem obsegu, 44 %, odločali za odgovor, da si pes čisti gobček. To obliko stresa je prepoznalo več tistih, ki imajo izkušnje s psi, težjimi od 15 kg (66 %), za razliko od prejšnjega vprašanja številka 20, kjer so se odrezali slabše od tistih z zelo majhnimi psi.

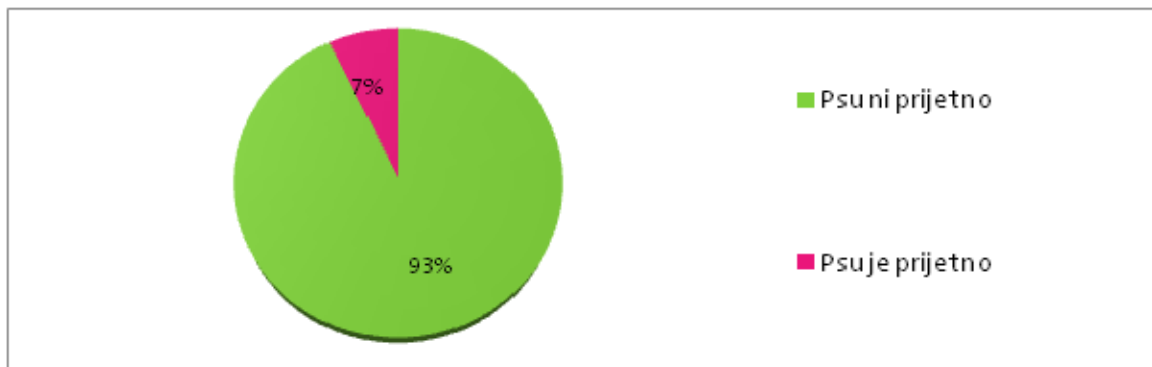

Slika 56: Prepoznavanje stresa v obliki oblizovanja glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 18)

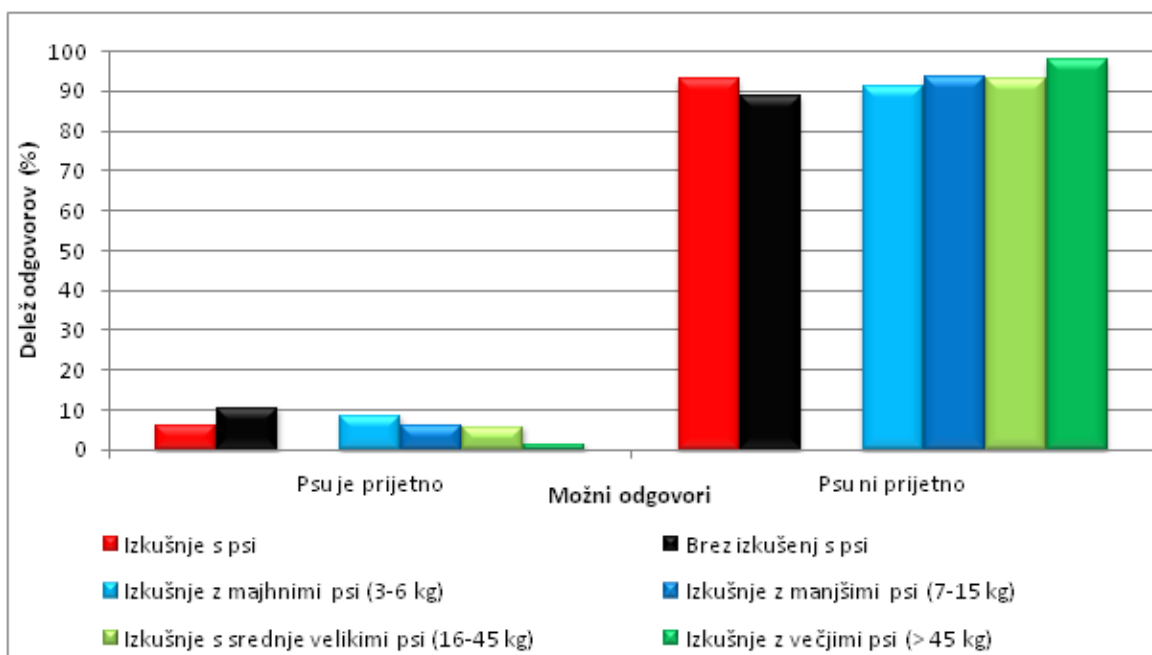
4.2.4.5 Prepoznavanje nelagodja pri psu (vprašnji št. 24 in 15)

Kot navaja Milano (2015), se pogosto dogaja, da do ugrizov (predvsem otrok) pride zaradi slabega prepoznavanja predhodnih opozorilnih znakov nelagodja, ki jih kaže pes. Ali to drži tudi v našem primeru, smo preverili z vprašanjema številka 24, pri katerem je na sliki pes v naročju odrasle osebe in z vprašanjem številka 15, pri katerem je na sliki pes v družbi otroka.

Na vprašanje številka 24 je odgovorilo 452 oseb, kar 93 % jih je odgovorilo pravilno, da se pes ne počuti prijetno v objemu (slika 57). Nekoliko boljše so sicer odgovarjali tisti, ki imajo izkušnje s psi, kot tisti brez njih. Slabše so odgovarjali lastniki zelo majhnih psov, izmed katerih je skoraj 9 % menilo, da se pes v objemu dobro počuti. Lastniki velikih psov (>45 kg) pa so se zmotili v malo več kot 1 % (slika 58).

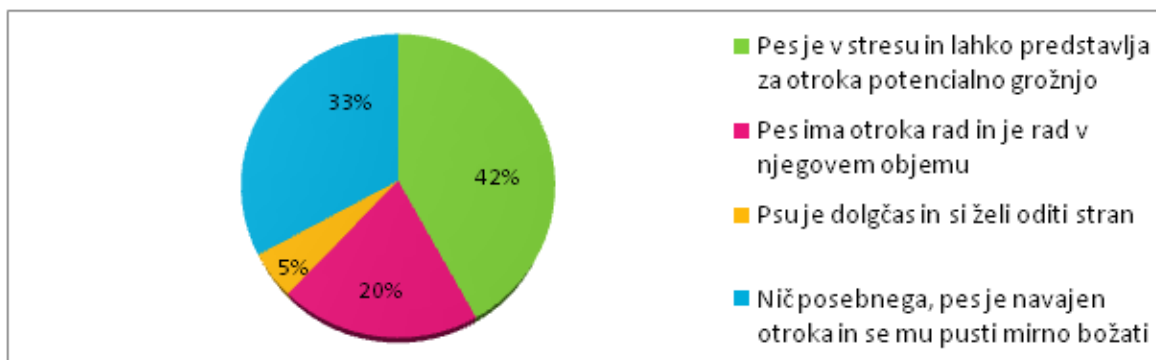

Slika 57: Prepoznavanje nelagodja pri psu v objemu odrasle osebe (vprašanje št. 24)

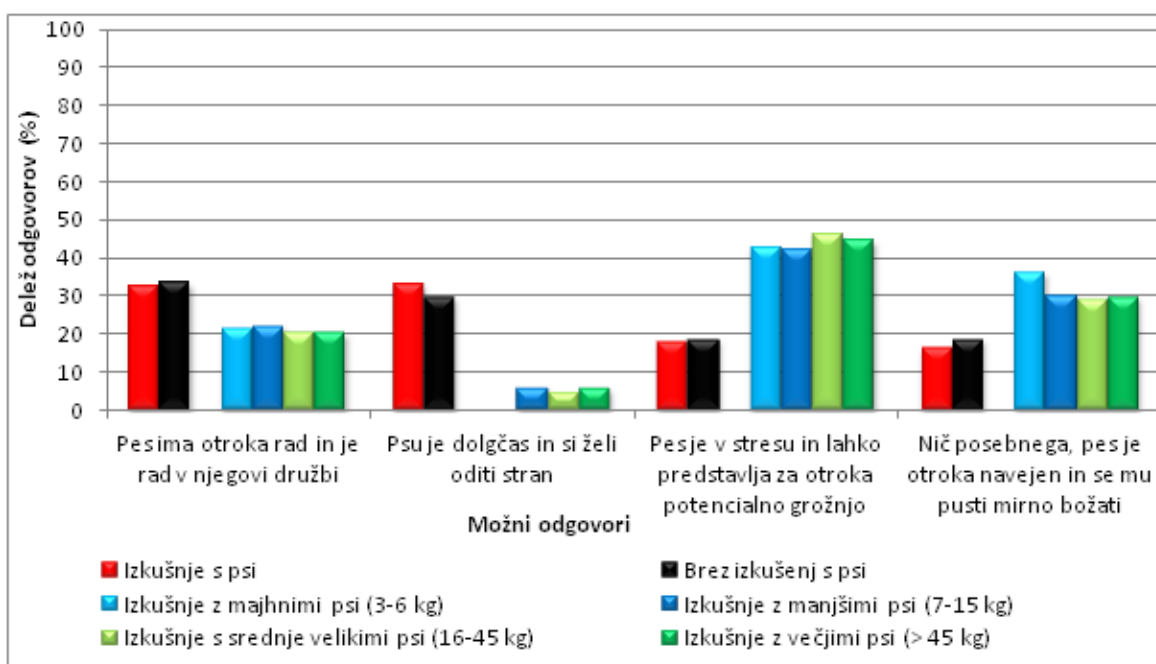
Slika 58: Prepoznavanje nelagodja pri psu v objemu odrasle osebe glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 24)

Povsem drugače so anketiranci odgovarjali na vprašanje številka 15 (slika 59), kjer je zgolj 42 % izmed 468 vseh anketiranih odgovorilo, da je pes v stresu in lahko predstavlja potencialno nevarnost. Zaskrbljujoč je predvsem podatek, da je kar 33 % anketiranih menilo, da je pes otroka navajen in da mu je prijetno ob božanju, 20 % pa jih je celo menilo, da ima pes otroka rad. 5 % se je pes zdel dolgočasen.

Slika 59: Prepoznavanje nelagodja pri psu v objemu otroka (vprašanje št. 15)

V odgovorih na vprašanje številka 15 ni bilo bistvenih razlik med tistimi, ki imajo izkušnje s psi in tistimi, ki teh izkušenj nimajo. Predvsem tisti z večjimi psi (nad 15 kg) so na vprašanje odgovarjali nekoliko boljše kot tisti z manjšimi psi. Kar 36 % lastnikov zelo majhnih psov ni na fotografiji videlo nič posebnega, menili so, da se pes pusti mirno božati (slika 60).

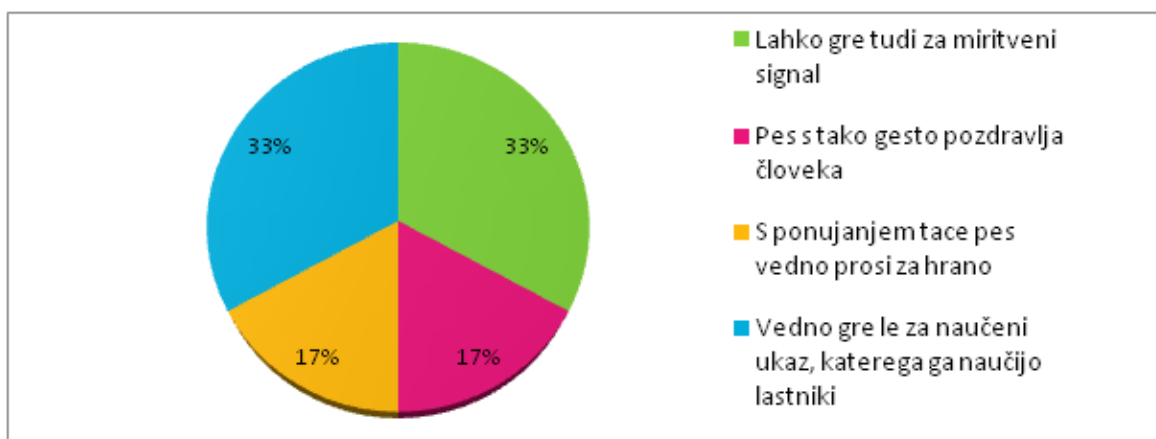
Slika 60: Prepoznavanje nelagodja pri psu v objemu otroka glede na izkušnje s psi in izkušenj glede na velikost psa (vprašanje št. 15)

Iz analiziranih podatkov lahko sklepamo, da ljudje sicer zelo dobro prepoznajo nelagoden izraz na pasjem obrazu, ko imajo na voljo dva preprosta odgovora. Ko pa je ob istem izrazu na obrazu psa zraven še prikupen otrok, ki uživa v družbi psa, se ti kriteriji nevarno

znižajo. S tem lahko potrdimo zapis Milana (2015), da ljudje slabo prepoznajo predhodne opozorilne znake nelagodja, ki jih kažejo psi.

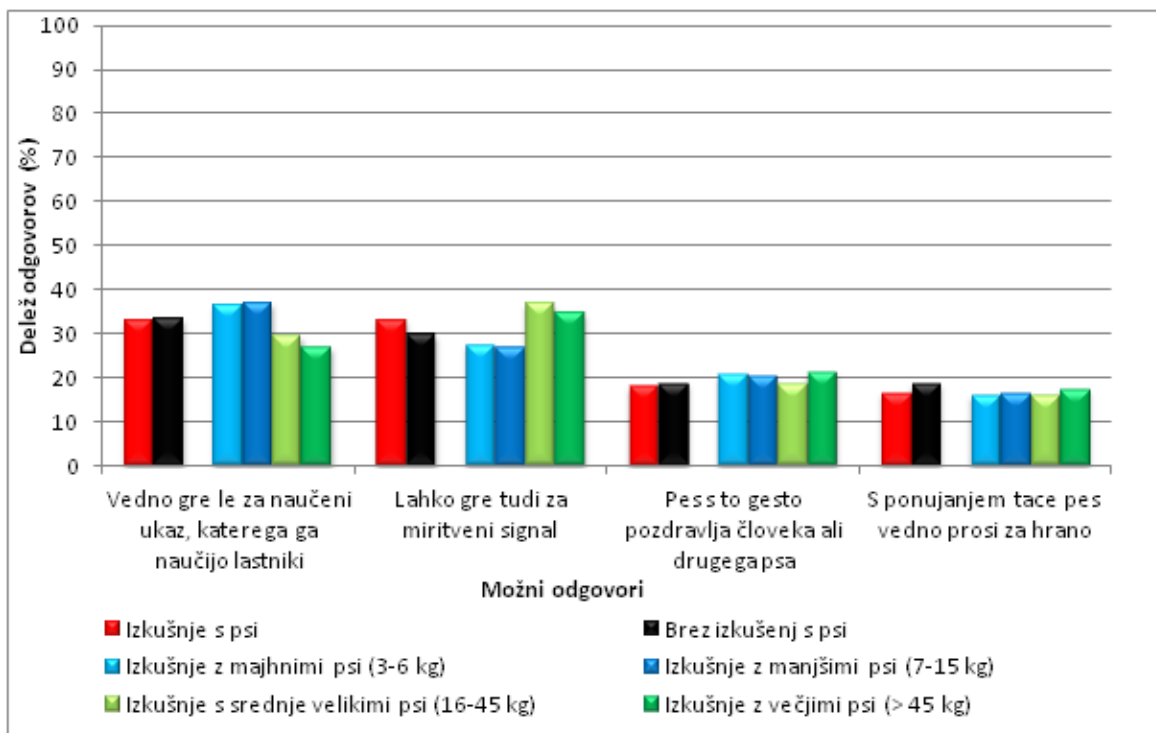
4.2.4.6 Prepoznavanje miritvenega signala dajanja tace (vprašanje št. 32)

Preverili smo tudi, kako dobro respondenti prepoznajo enega izmed najpogostejših miritvenih znakov, ki nam jih ponujajo psi, ponujanje tace. Falappi (2006) in Coren (2001) menita, da je to prepogosto prezrta oziroma napačno razlagana telesna govorica psov. Trditev smo preverili z vprašanjem številka 32. Na vprašanje je odgovorilo 443 oseb, pravilen odgovor je podalo zgolj 33 % anketiranih, temu je z enakim odstotkom (33 %) sledil odgovor, da gre vedno le za naučen ukaz. Ostale glasove sta si enakomerno razdelila preostala dva odgovora (slika 61).

Slika 61: Prepoznavanje miritvenega signala dajanja tace (vprašanje št. 32)

Iz slike 62 lahko vidimo, da ni bistvenih razlik med odgovori tistih, ki imajo izkušnje s psi in tistimi brez njih. Malce boljše so se ponovno izkazali tisti, ki te izkušnje imajo. Lastniki psov, ki tehtajo več kot 15 kg, so se v 36 % oziroma 34 % odločili za pravilen odgovor, medtem ko so lastniki psov, ki tehtajo manj kot 15 kg, v večini (36 %) izbrali odgovor, da gre vedno le za naučeno gesto.

Slika 62: Prepoznavanje miritvenega signala dajanja tace glede na izkušnje s psi in izkušnje glede na velikost psa (vprašanje št. 32)

Iz dobljenih rezultatov lahko potrdimo našo domnevo, da bodo imeli anketiranci največ težav s prepoznavanjem telesne govorice psov, ki so vznemirjeni, pod stresom in tiste, ki v znak sprave ponujajo miritvene signale.

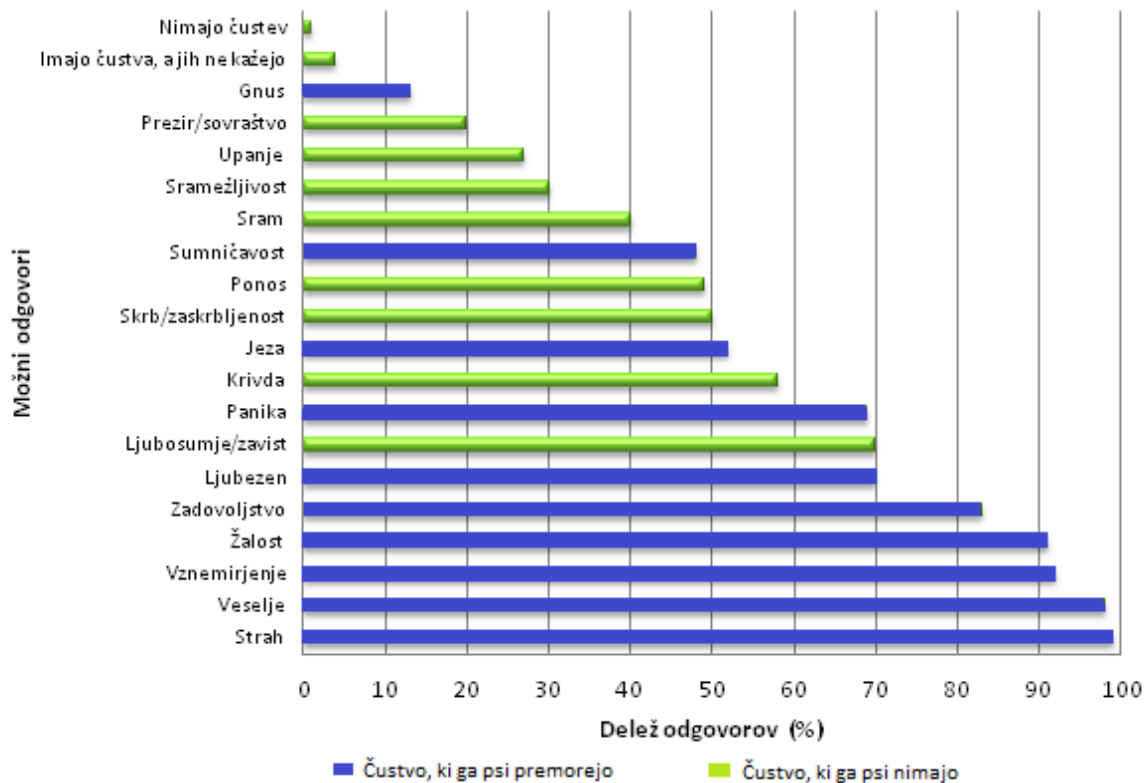
4.3 PREPOZNAVANJE PRAVILNIH ČUSTEV PRI PSIH

Zaradi podobne strukture možganov, kot jo imamo ljudje, lahko domnevamo, da imajo psi tudi čustva. Vendar pa ostaja dejstvo, da so pasji možgani dovzetni le za osnovna čustva, kot so vznemirjenje, strah, gnus, jeza, veselje in tudi ljubezen. Nikoli pa ne bodo razvili bolj kompleksnih čustev, kot so krivda, sram ali ponos. Pasji možgani so sposobni ločevati med izvedljivim in neizvedljivim, ne pa med tem, kaj je prav in kaj ne (Coren, 2013). Prav zato je izredno zanimivo vprašanje, kako posamezniki prepoznajo pasja čustva. To smo ugotavljali s pomočjo vprašanja, ki smo ga oblikovali tako, da so vprašani lahko izbirali med različnimi ponujenimi čustvi.

Na vprašanje je odgovorilo 442 oseb. Največ vprašanih, 99 % vseh, meni, da psi premorejo strah (slika 63). V več kot 90 % primerov so se odločili tudi za veselje, vznemirjenje in žalost. Zadovoljstvo so izbrali v 83 % primerov, ljubezen in paniko pa v 70 %. Vsa ta čustva psi tudi dejansko imajo. Jezo in sumničavost, ki sta ravno tako čustvi, ki ju psi premorejo, je izbrala približno polovica anketiranih. Zanimivo je, da je najmanj anketiranih, le 13 %, psom pripisalo gnus, katerega psi razvijejo in posledično imajo. V nasprotju je bila krivda označena v kar 65 %, pa čeprav gre za eno izmed čustev, ki ga psi ne premorejo. Tudi Coren (2013) in Milano (2015) navajata, da gre za eno izmed čustev, ki ga psom največkrat narobe pripišemo. Več kot 70 % vprašanih je psom pripisalo ljubosumje. Veliko anketiranih (50 %) je napačno izbralo tudi, da psi premorejo skrb in ponos. 1 % pa je celo mnenja, da psi čustev sploh nimajo, 4 % pa, da jih sicer imajo, a jih ne kažejo. Zanimiv je podatek, da je kar 51 % lastnikov manjših psov menilo, da psi ne premorejo veselja, hkrati pa so v kar 79 % menili, da premorejo gnus (podatki niso slikovno prikazani). Za veselje pa so se lastniki velikih psov odločili v 96 % primerov, medtem ko za gnus le v 11 %. Drugače pa nekih bistvenih odstopanj med temi, ki imajo izkušnje in tistimi, ki jih nimajo, ni bilo.

Podobno rezultate so dobili tudi v raziskavi, ki so jo izvedli Konok in sod. (2015). Lastnike psov so prosili, naj označijo čustva, za katera menijo, da jih ljudje prepoznajo pri psih. Tudi v tej raziskavi so psom v največji meri pripisali strah (99 %), v več kot 90 % so izbrali še veselje in žalost, pa tudi radovednost in naklonjenost, ki ju mi v našem vprašalniku nismo zajeli. Zanimivo je, da se v tej raziskavi zelo visoko pojavi tudi ljubosumje, katerega so označili v malo več kot 90 % primerov, kar je za 30 % več kot pri naši raziskavi. Jezo so psom pripisali v skoraj 80 %, kar pomeni da je jeza pri psih tam boljše poznana, kot pri nas. Zelo podobno sliko našim rezultatom so dobili pri ponosu in sramu, za katerega so se podobno kot pri nas odločili v malo več kot 50 %. Tudi v tej raziskavi so menili, da ljudje pri psih najslabše poznajo gnus, za ta odgovor se je odločilo zgolj 45 %, kar je sicer bistveno boljše kot v naši raziskavi, kjer so se za gnus odločili zgolj v 13 % primerov.

Iz tega lahko sklepamo, da anketiranci zelo dobro poznajo primarna čustva psov, več težav pa imajo s poznavanjem sekundarnih in bolj kompleksnih čustev. Pogosto jim celo pripišejo čustva, ki jih premorejo zgolj ljudje.

Slika 63: Prepoznavanje čustev pri psih (vprašanje št. 33)

5 SKLEPI

Na podlagi analize odgovorov spletne ankete, pri kateri so vprašani prepoznavali različno telesno govorico psov in določili čustva, za katera mislijo, da ji imajo psi, lahko podamo naslednje sklepe:

Vprašani so v povprečju uspešno prepoznali več kot polovico ($60,15 \pm 20,12$ %) različnih pasjih neverbalnih sporočil.

Na prepoznavanja telesne govorice psov so značilno vplivali starost ($p=0,009$), izkušnje s psi ($p=0,014$) in sama velikost psa ($p=0,014$), s katerim so anketiranci imeli izkušnje, medtem ko spol ($p=0,079$) in kraj bivanja ($p=0,280$) nista imela značilnega vpliva. Posamezniki, ki imajo izkušnje s psi, so bolje prepoznavali njihovo telesno govorico, kot tisti, ki teh izkušenj nimajo. Ravno tako so tisti, ki imajo izkušnje z večjimi psi (> 16 kg), v povprečju bolje prepoznali telesno govorico psov, kot tisti, ki imajo izkušnje zgolj z majhnimi psi.

Vprašani so najpogosteje pravilno prepoznali pozornega psa (99 %), temu je sledilo prepoznavanje agresivnega psa (91 %), v enakem deležu so prepoznali prestrašenega in igrivega psa (88 %), sledilo je prepoznavanje utrujenega psa (87 %), na zadnjem mestu pa je pristalo prepoznavanje veselega psa (84 %).

Anketiranci so imeli največ težav s prepoznavo tipičnega miritvenega signala, dajanja tace, kjer so bili uspešni le v 33 %. Zelo slabo so prepoznavali tudi vznemirjenega psa (39 %) in psa v stresu, pri čemer le-ta zeha (33 %). Nekoliko bolj poznan je stres v obliki oblizovanja (58%). Zaskrbljujoč je podatek, da ljudje zelo slabo prepoznajo nelagodje psa v otroškem objemu, kar lahko privede do katastrofalnih posledic. Potencialno nevarnost je prepoznalo zgolj 42 % ljudi.

V povprečju vprašani slabo poznajo, katera čustva premorejo psi oziroma jim jih pripišejo več, kot jih ti dejansko imajo. Med čustvi, ki jih psi nimajo, so najočitnejši ljubosumje (70 %), krivda (65 %) in pa skrb ter ponos (50 %). Anketiranci zelo slabo poznajo, da psi

premorejo gnus (13 %). Dobro pa poznajo primarna čustva, kot so strah (99 %), veselje, vznemirjenje in žalost, katere so prepoznali v več kot 90 % primerov.

6 POVZETEK

Namen raziskave je bil ugotoviti, koliko in če sploh ljudje poznajo oziroma prepoznajo telesno govorico psov. Ugotoviti smo želeli tudi, ali na to vplivajo spol, starost, kraj bivanja, ali zgolj izkušnje s psi in morda tudi sama velikost psa. Prav tako nas je zanimalo, ali ljudje vedo, katera čustva dejansko premorejo psi.

Raziskavo smo izvedli s pomočjo spletnega anketnega vprašalnika. Anketa je bila sestavljena iz 33 vprašanj, zaprtega in odprtega tipa, razdeljena na tri tematske sklope. V prvem sklopu smo zajeli splošne informacije o anketirancu (spol, starost, okolje, v katerem živi) ter preverili, koliko izkušenj ima s psi. V drugem sklopu smo s pomočjo fotografij psov ugotavljali, kako dobro prepoznajo telesno govorico psov. V tretjem sklopu pa smo preverili, katera čustva anketiranci pripisujejo psom. Anketo smo objavili na portalu 1KA spletne ankete, kjer je bila na voljo za izpolnjevanje od 16.5.2016 do 16.8.2016. Kot metodo vzorčenja smo izbrali elektronske naslove že znanih ljudi in jih pozvali, naj anketo posredujejo naprej. S tem smo zajeli naključno različne profile ljudi iz različnih koncev Slovenije. Na koncu je bilo ustreznih 486 anket, 442 anketirancev je odgovorilo na vsa vprašanja, 44 pa je del vprašanj izpustilo.

Rezultati ankete so pokazali, da je splošno poznavanje pasje govorice slabo. Anketiranci so v povprečju pravilno odgovorili na zgolj $60,15 \pm 20,17$ % vprašanj. Spol in okolje bivanja anketirancev niso značilno vplivali na pravilno prepoznavanje telesne govorice psov ($p > 0,05$), medtem ko so bile med starostnimi skupinami ($p=0,009$), tistimi, ki imajo izkušnje s psi in tistimi, ki teh izkušenj nimajo ($p=0,014$), statistično značilne razlike. V povprečju so boljše odgovarjali tisti z izkušnjami. Ravno tako so bile značilne razlike med anketiranci, ki so imeli izkušnje z večjimi oziroma manjšimi psi ($p=0,014$). V povprečju so odgovarjali boljše tisti z izkušnjami z večjimi psi. Anketiranci so se pri poznavanju splošnih oblik telesne govorice psov, kamor sodi pozoren, igriv, agresiven, vesel in preplašen pes odrezali zelo dobro, saj so vse oblike prepoznali v več kot 80 %. Več težav so imeli pri prepoznavanju kompleksnejših oblik pasjega izražanja, kot na primer ločiti agresivnost kot posledico dominance ali kot posledico strahu. Slabo so odgovarjali na vprašanja, kjer je bil prikazan pes, ki je bodisi vznemirjen, bodisi v stresu, ravno tako slabo so prepoznali miritvene signale, tukaj so bili uspešni le v 35 %. Izredno slabo poznan je

tudi podrejeni "nasmeh", ki ga načeloma psi redkeje uporabljajo, tega je prepoznalo le 22 % vprašanih. Slabo je tudi prepoznavanje znakov, ki nakazujejo, da je pes vznemirjen oziroma, da mu v določeni situaciji ni prijetno in lahko predstavlja potencialno nevarnost za okolico. Tukaj se je kar več kot 50 % anketiranih zdelo, da s psom ni nič narobe oziroma, da mu je v dani situaciji prijetno.

Kar se tiče čustev se je izkazalo, da so osnovna primarna čustva (strah, veselje, ljubezen, vznemirjenje, žalost...) dobro poznana, a mnogi ne vedo, da psi premorejo tudi gnus, katerega je pravilno označilo zgolj 13 % izprašanih. Ravno tako večina ljudi psom pripisuje čustva, ki jih premorejo zgolj ljudje. Sem sodi predvsem ljubosumje (70 %), krivda (65 %), zaskrbljenost in ponos z malo več kot 50 %.

Sklepno torej ugotavljamo, da imajo največji pomen pri prepoznavanju telesne govorice psov predvsem izkušnje in aktivno ukvarjanje s psi. Bodisi gre pri tem za obiskovanje pasjih šol, ukvarjanje s pasjimi športi (agility, frizbi, rally obedience, delo z nosom), razstavami itd. Kljub temu pa je prepoznavanje določenih oblik pasje telesne govorice slabo, zaradi česar bi bilo potrebno glede na trend naraščanja števila psov v našem okolju dati bistveno večji poudarek na dobro komunikacijo s psi in s tem zagotoviti varno okolje, tako za ljudi, kot tudi za naše štirinožne prijatelje.

7 VIRI

Abrantes R. 1997. Dog language. Encyclopedia of canine behaviour. 1st edition. Naperville, Wakan Tanka Publishers: 264 str.

ASPA. 2013. Your dog's body language. Sugar Creek Farms. http://www.sugarcreekfarms.org/articles/canine_body_language.html (21. apr. 2016)

Bailey G. 2002. What is my dog thinking. The essential guide to understanding pet behaviour. London, Hamlyn: 96 str.

Bloom T., Friedman H. 2013. Classifying dogs' (Canis familiaris) facial expressions from photographs. Behavioural processes, 96: 1-10

Camargo A. 2012. De onde viemos e para onde vamos. Holywestie (01. mar. 2012). <http://holywestie.com.br/site/de-onde-viemos-e-para-onde-vamos/> (21. apr. 2016)

Cesar N. 2016. "Število psov v Sloveniji". Ljubljana. Inšpekcija za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin, (osebni vir, 4. maj. 2016)

Coren S. 2001. Govorite po pasje? Umetnost sporazumevanja med človekom in psom. Ljubljana, Debora: 251 str.

Coren S. 2008. Kako razmišljajo psi. Razumevanje pasjega mišljenja. 1. izdaja. Ljubljana, Debora: 379 str.

Coren S. 2009. Kaj vejo psi. 1. izdaja. Ljubljana, Debora: 143 str.

Coren S. 2010. Pasja inteligenca. Vodnik skozi misli, čustva in notranje doživljanje naših pasjih družabnikov. 1. izdaja. Ljubljana, Debora: 344 str.

- Coren S. 2013. Which emotions do dogs actually experience? Psychology today (14. apr. 2013).
<https://www.psychologytoday.com/blog/canine-corner/201303/which-emotions-do-dogs-actually-experience#sthash.jLjka5Ei.dpuf> (20. apr. 2016)
- Davis C. 2008. Dogs: 500 questiones answered. London, Bounty Books: 256 str.
- Darwin C. 2009. The expression of the emotions in man and animals. London, Penguin Books: 356 str.
- Design lab creative studio. 2012. Entries tagged as body language learning to speak dog. part 4: reading a dog's body. Tails from the lab (29. avg. 2012).
<http://www.tailsfromthelab.com/tag/body-language/> (18. jun. 2016)
- Dunphy H. 2012. Psi. Naučite se razumeti svojega ljubljénčka. 1. izdaja. Tržič, Učila International: 191 str.
- Falappi R. 2006. Psi. Spoznavanje in vzreja najbolj znanih pasem. 1. ponatis. Ljubljana, Mladinska knjiga: 320 str.
- Fogle B., Holden P.W. 2009. Naš pes. Koristni nasveti za brezskrben vsakdan z vašim psom. Tržič, Založba Učila International: 192 str.
- Guida P. 2014. What is a "Submissive Grin" in Dogs? Founder's blog (11. maj. 2014).
<http://caninedimensions.blogspot.si/2014/05/what-is-submissive-grin-in-dogs.html> (18. maj. 2016)
- Harris H. 2006. How Dogs Work. HowStuffWorks (10. apr. 2006).
<http://animals.howstuffworks.com/pets/dog.htm> (21. apr. 2016)

Harstinedog. 2015. Understanding a dogs body language. Harstine dog behavior center (18. maj. 2015).

<https://harstinedogbehaviorcenter.wordpress.com/2015/05/18/understanding-a-dogs-body-language/> (27. jun. 2016)

Klever U. 1995. Velika knjiga o psih. Pes in njegov svet. 2. dopolnjena izdaja. Ljubljana, Dedal: 352 str.

Konok V., Nagy K., Miklosi A. 2015. How do humans represent the emotions of the dogs? The resemblance between the human representation of the canine and the human affective space. Applied animal behaviour science, 162: 37 – 46

Letno poročilo o delovanju zavetišča za zapuščene živali Ljubljana za leto 2014. 2015. Ljubljana, ZOO Ljubljana: 59 str.

Lotz K. 2014. What does your dog's smile mean? I love dogs (23. jun. 2014). <http://iheartdogs.com/what-does-your-dogs-smile-mean/> (18. maj. 2016)

Marcon E., Mongini M. 1986. Svetovna enciklopedija živali. Ljubljana, Mladinska knjiga: 260-262

Milano C. 2015. The science of canine emotions: What's behind a dog's feelings?. Cesar's way.

<https://www.cesarsway.com/dog-behavior/innocuous-behaviors/science-of-canine-emotions> (29. jun. 2016)

Ostojić, L., Tkalić, M., Clayton, N. S. 2015. Are owners' reports of their dogs' "guilty look" influenced by the dogs' action and evidence of the misdeed?. Behavioural processes, 111: 97 – 100

Pribičević J., 2015. Socializacija psa in njeni glavni cilji. Alfakan (30. jun. 2015). <http://www.alfakan.si/blog/socializacija-psa-in-njeni-glavni-cilji/> (4. sept. 2016)

- Range, F., Horn, L., Viranyi, Z., Huber, L. 2009. The absence of reward induces inequity aversion in dogs. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 106, 1: 340-345
- Savage C., Mech D. 1988. *Wolves*. San Francisco, Douglas and McIntyre: 159 str.
- Schneider B. 2014. Canine body language. What's your dog telling you? Examiner.com (12. jan. 2014).
<http://www.examiner.com/article/canine-body-language-what-s-your-dog-telling-you>
(18. maj. 2016)
- Simonet P., Versteeg D., Stories D. 2005. Dog laughter: Recording playback reduces stress related behavior in shelter dogs. V: *Proceedings of the 7th International Conference on Environmental Enrichment*. New York, 31.jul - 5.avg. 2005. USA. Clum N. J., Silver S., Thomas P. (eds.). Petalk
<http://www.petalk.org/LaughingDog.pdf> (23. avg. 2016)
- Tami G., Gallagher A. 2009. Description of the behaviour of domestic dog (*Canis familiaris*) by experienced and inexperienced people. *Applied animal behaviour science*, 120, 3: 159-169
- Taylor D. 1993. *Vaš pes – izčrpen vodnik za ljubitelje psov. Kako živijo psi, kako ravnamo z njimi*. Ljubljana, Mladinska knjiga: 288 str.
- Understanding dog body language and verbal clues. 2011. *Oh My Dog! Holistic Doggery* (18. maj. 2011).
<http://ohmydogholisticdoggery.blogspot.si/2011/05/understanding-dog-body-language-and.html> (18. jun. 2016)
- Vidic J. 1992. *Nrav, nagoni in vedenjske značilnosti*. V: *Osnove šolanja športnih, službenih in lovskih psov. Priročnik za inštruktorje osnovnega šolanja vodnikov in psov ter vodenje tečajev*. Domanjko A. in sod. (ur.). Ljubljana, Kinološka zveza Slovenije, MOBO Grafika: 105-116

Vidic J. 2009. Življenje s psom. Ljubljana, Dedal: 141 str.

Vreg F. 1993. Vedenje psa. Skrivnosti svet življenja, vedenja, komuniciranja in učenja živih bitij. Ljubljana, Dedal: 272 str.

Ward V. 2015. A dog's guilty look is just a myth, expert claim. The telegraph (25. avg. 2015).

<http://www.telegraph.co.uk/lifestyle/pets/11822498/A-dogs-guilty-look-is-just-a-myth-experts-claim.html> (16. maj. 2016)

Zidar M. 1991. O psih. 7. izdaja. Ljubljana, Kmečki glas: 614 str.

ZAHVALA

S tem diplomskim delom končujem moje šolanje na Biotehniški fakulteti in s tem tudi eno izmed poglavij v mojem življenju.

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Dušanki JORDAN za vso pomoč in dragoceni čas, ki mi ga je namenila z nasveti in novimi idejami, ter za podrobnejši pregled diplomskega dela.

Posebno zahvalo si zasluži tudi ga. Sabina Knehtl, ki me je v obdobju študija bodrila in podpirala s pozitivno energijo in kdaj tudi uspešno rešila zagate, ki so se tekom študija pojavile. Vedno je to storila z nasmehom!

Največja zahvala pa gre moji mami in očetu, ki sta me v času celotnega študija spodbujala, me podpirala pri vseh odločitvah, ki sem jih v tem obdobju sprejemala in me motivirala tudi pri pisanju tega diplomskega dela. Posebej bi se rada zahvalila mami, ki mi je nudila veliko pomoč pri oblikovanju diplomske naloge. Zahvalila bi se tudi mojemu fantu Gregi, ki mi je v času pisanja naloge stal ob strani in namesto mene opravil marsikatero opravilo, da sem se sama lahko posvetila pisanju.

Hvala tudi vsem prijateljem, ki sem jih spoznala tekom študija in smo skupaj šli po isti poti.

Diplomske naloge s tem naslovom pa ne bi bilo brez moje, danes žal pokojne, prve psičke Miše. Ta me je v sedemnajstih letih, kolikor sva jih preživeli skupaj, naučila ogromno o psih, njihovih potrebah in o sami komunikaciji z njimi. Zaradi nje sem vzljubila te prečudovite živali, ki nam lahko tako veliko doprinesejo k sami kvaliteti življenja in nas učijo, kako uživati v danih majhnih trenutkih. Hvaležna sem ji, da sem lahko delček svojega življenja preživela z njo, zato je ta diplomska naloga posvečena njej!

"Človek, ki ni nikoli imel psa, je zamudil čudovit del življenja." (Bob Barker)

PRILOGE

PRILOGA A: ANKETNI VPRAŠALNIK

1) Prosim, če označite vaš spol:

1. Moški
2. Ženska

2) Označite prosim še vašo starost:

1. 10 - 14 let
2. 15 - 19 let
3. 20 – 24 let
4. 25 – 34 let
5. 35 – 44 let
6. 45 – 54 let
7. nad 55 let

3) Kje živite:

1. V mestu
2. V predmestju
3. Na deželi

4) Ste kdaj v življenju živeli s psom:

(torej je ta bil ali je del gospodinjstva, v katerem ste živeli ali še živite; lahko gre tudi za več psov)

1. Da
2. Ne

Prosim, če na sklop naslednjih vprašanj odgovarjate samo tisti, ki ste na prejšnje (4) vprašanje odgovorili z DA! Ostali nadaljujte z vprašanjem 11!

5) Čigav je pes, s katerim ste živeli ali živite?

1. Sam/a sem (bil/a) lastnik/ca psa
2. Enega od članov mojega gospodinjstva

6) Koliko časa ste živeli ali živite s psom/psi?

1. Kakšno leto
2. Dve ali tri leta
3. Štiri do pet let
4. Dlje: navedite približno koliko: _____

7) Prosim, če navedete velikost psa; če ste živel ali živite z več psi obkrožite več odgovorov:

1. Zelo majhen, 4 - 6kg
2. Majhen, 7 - 15 kg
3. Srednje velik, 16 – 45 kg
4. Večji pes, nad 45 kg

8) Kako se s psom ukvarjate, odgovarjate v sedanjosti tudi za pse, s katerim/i ste živel v preteklost:(možni so trije odgovori)

1. Ga hranim
2. Tu in tam se z njim poigram
3. Tu in tam ga vodim na sprehode
4. Se sploh ne ukvarjam z njim
5. Komaj kdaj se ukvarjam z njim
6. Z njim se aktivno ukvarjam

9) Če ste na prejšnje vprašanje odgovorili, da se/ste se s psom aktivno ukvarjali, potem, prosim, navedite, kako (lahko obkrožite več odgovorov), ostali nadaljujte s vprašanjem številka 11.

1. Vsakodnevno ga vodim na sprehode
2. Treniram ga tako, da ga učim različnih spretnosti
3. Hodim na razstave
4. Pes je običajno povsod ob meni/z menoj
5. Se ukvarjam s športom: navedite prosim katerim: _____
6. Z njim sem opravila tečaj/e: navedite prosim, katere: _____
7. drugo: navedite, kaj: _____

10) Koliko let ste se ali se aktivno ukvarjate s psom/psi, kot ste navedli v zgornjem vprašanju:

1. Kakšno leto
2. Dve do tri leta
3. Štiri do pet let
4. Dlje: navedite približno koliko: _____

Naslednjim vprašanjem so priložene fotografije različnih psov, ki izražajo različna razpoloženja, čustva.

Prosim Vas, da si fotografije ob vprašanjih pozorno ogledate. Nato med ponujenimi možnostmi izberite ter označite razpoloženje ali čustvo, kakršnega po vašem mnenju izražajo psi na teh fotografijah! Možen je samo en odgovor!

11) Kaj sporoča pes, ki leži, psu nad seboj?

1. Podrejenost dominantnejšemu psu
2. Ničesar, psa se le igrata
3. Strah, saj ga večji pes napada

(<http://barkpost.com/guide-to-canine-body-language/>)

12) Če lahko v pasjem očesu vidite belino v obliki polmeseca, kot je vidno na spodnjih slikah, to pomeni:

1. Pes se želi igrati
2. Psa je sram, se počuti krivega
3. Pes je vznemirjen/zaskrbljen
4. Pes je utrujen

(<http://www.examiner.com/article/shadow-saddest-stray-sheepdog-at-overcrowded-shelter>),
(<http://saveabulldmn.org/>)

13) V kakšnem odnosu sta psa na spodnji sliki?

1. Psa sta drug do drugega nezaupljiva
2. Beli pes vabi rjavega k igri
3. Psa sta napadalno nastrojena
4. Rjavi pes se počuti ogroženega

(<https://dogbuddy-blog.s3.amazonaws.com/wp-content/uploads/2015/02/dogs-playing-together3.htm.gzip>)

14) Kaj izraža pes na spodnji sliki:

1. Grožnjo
2. Veselje
3. Strah
4. Gnus

(<http://caninedimensions.blogspot.si/2014/05/what-is-submissive-grin-in-dogs.htm>)

15) V kakšnem odnosu sta otrok in pes?

1. Pes ima otroka rad in je rad v njegovi družbi
2. Psu je dolgčas in si želi oditi stran
3. Pes je v stresu in lahko predstavlja za otroka potencialno nevarnost
4. Nič posebnega, pes je navajen otroka in se mu pusti mirno božati

(<http://leerburg.com/dogs-babies.htm>)

16) Kadar ima pes zaprt gobec in ima nepremičen pogled usmerjen proti nečemu, to pomeni:

1. Pes je prijazen in čaka da ga pobožate
2. Pes je agresiven in vas lahko ugrizne
3. Pes se želi igrati
4. Pes je pozoren in spremlja dogajanje

(<http://class.dogloveit.com/how-to-understand-your-dogs-body-language/>)

17) Če ima pes odprt gobec in koticke obrnjene navzgor, to pomeni:

1. Pes je živčen in sumničav
2. Pes je vesel in sproščen
3. Pes je podrejen
4. Pes je lačen, prosi za hrano

(foto: Žepič M., 2009)

18) Kaj nam sporoča pes, ki se oblizuje, tako kot na spodnji sliki?

1. Pes je v velikem stresu
2. Pes je lačen in je zavohal nekaj dobrega
3. Ravno kar je nekaj pojedel in si čisti gobček

(<http://www.carefirstanimalhospital.com/training-talk-reading-dogs-minds/>)

19) V kakšnem stanju je pes na spodnji sliki?

1. Pes kaže agresijo in je hkrati izredno dominanten
2. Psa je strah in je živčen
3. Pes se želi igrati
4. Psa boli tačka, ki jo ima vzdignjeno v zrak

(<https://petsaversuperstore.com/tag/canine/>)

20) Kaj nam lahko sporoča pes, ki zeha, kot je prikazano na spodnjih slikah?

1. Zehanje pomeni da je pes zaspan/utrujen
2. Zehanje lahko pomeni žalost in depresijo
3. Pes je v stresu, lahko tudi vznemirjen

(<http://www.fortheloveofdogsrescue.org/trainers-blog/understanding-your-dogs-native-language>),
(<http://doglifetraining.com/2011/04/canine-body-language/>)

21) V kakšnem odnosu sta mati in njen mladič?

1. Mati je do mladiča agresivna in ga napada
2. Mati uči mladiča, kako se podrediti starejšemu psu (mati je nadrejena mladiču)
3. Mati kaže dominanco nad mladičem, ki je popolnoma preplašen
4. Psa se igrata

(<http://www.dreamstime.com/royalty-free-stock-photo-female-dog-teaching-puppy-softly-african-adult-rhodesian-ridgeback-hound-her-young-to-show-submission-to-older-dogs-image39822095>)

22) Kaj nam sporočata psa na spodnji sliki?

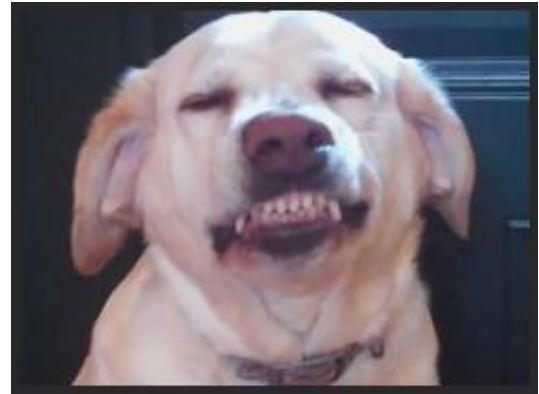
1. Podrejenost
2. Strah in nesigurnost
3. Utrujenost
4. Nič posebnega

(<https://bloglobbertraining.wordpress.com/tag/puppy/>),
(https://www.reddit.com/r/Dogtraining/comments/247dwa/body_language_analysis_photo/)

23) Kaj izraža pes, kadar ima privzdignjene ustnice, kaže samo prednje zobe in ima ušesa položena tesno ob glavo, lahko nam ponuja taco:

1. Pes kaže dominanco
2. Pes kaže agresivno vedenje
3. Pes želi pokazati podrejenost
4. Pes je pozdravlja človeka

(<http://pupcraze.com/how-well-do-you-understand-dog-body-language/>),
(<http://www.ahna.net/blog/canine-body-language>)

24) Ali je psu prijetno v objemu?

1. Da
2. Ne

(<http://www.carefirstanimalhospital.com/training-talk-reading-dogs-minds/>)

25) Kaj vam sporoča pes na spodnji sliki?

1. Pes je agresiven in hkrati dominanten, okolici kaže, da je glavni
2. Pes brani svoje ozemlje in se pripravlja na napad
3. Pes je vznemirjen in pripravljen na igro
4. Pes je agresiven zaradi strahu, pripravljen je na beg ali napad

(<http://communicanine.co.nz/living-with-a-fearful-dog/>)

26) V kakšnem odnosu sta psa?

1. Mlajši pes liže starejšega, ker ga ima rad
2. Starejši pes je do mlajšega agresiven
3. Mlajši pes izraža starejšemu podrejenost
4. Psa sta prijatelja

(https://dogs.thefuntimesguide.com/2010/01/two_dogs.php)

27) Kako se počuti pes na spodnji fotografiji ob človeku, ki ga krega?

1. Krivo
2. Psa je sram
3. Psa je strah
4. Pes je vznemirjen oziroma zaskrbljen

(<http://iheartdogs.com/should-you-put-your-anxiousaggressive-dog-on-medication/>)

28) Kaj sporoča na sliki desni pes levemu?

1. Dominanco
2. Potencialno agresijo
3. Želi se igrati
4. Psa imata prijateljski odnos

(<http://blog.creatureteacher.com.au/2014/08/dominance-in-dogs-does-it-exist-and.html>)

29) V kakšnem odnosu sta psa?

1. Desni pes kaže nadrejenost levemu, ki se mu podreja
2. Psa sta agresivna eden do drugega
3. Psa se igrata

(<http://sybilsden.com/bb/viewtopic.php?t=11282>)

30) Kaj se dogaja s psom na spodnji sliki?

1. Pes se preteguje in zeha
2. Pes bi se rad igral
3. Psa je strah

(<http://doglifetraining.com/2011/04/canine-body-language/>)

31) Kaj nam sporoča pes na spodnji sliki?

1. Pes je utrujen
2. Pes si želi božanja po trebuščku
3. Pes je v podrejenem položaju
4. Pes se igra

(<http://www.houstonpettalk.com/behavior/canine-body-language-break/>)

32) Kaj nam lahko sporoča pes, ko nam sam ponuja taco?

1. Vedno gre le za naučeni ukaz, katerega ga naučijo lastniki
2. Lahko gre tudi za miritveni signal
3. Pes s to gesto pozdravlja človeka ali drugega psa
4. S ponujanjem tace pes vedno prosi za hrano

(<https://www.pinterest.com/Kjmbells/high-five/>),
(<http://moderndogmagazine.com/blogs/kevinbehan/why-do-dogs-give-paw>)

33) Ali menite, da imajo psi čustva in katera? Možnih je več odgovorov.

1. Nimajo čustev
2. Imajo čustva, a jih ne kažejo
3. Veselje
4. Ponos
5. Žalost
6. Ljubosumje/zavist
7. Strah
8. Panika
9. Vznemirjenje
10. Gnus
11. Ljubezen
12. Krivda
13. Jeza
14. Sumničavost
15. Sram
16. Prezir/sovraštvo
17. Skrb/zaskrbljenost
18. Zadovoljstvo
19. Sramežljivost
20. Upanje